

Regeringens proposition

1984/85: 47

om preskriptionshinder vid skattebrott, m.m.;

beslutad den 18 oktober 1984.

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll ovannämnda dag.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

KJELL-OLOF FELDT

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås nya bestämmelser om preskription av skattebrott i syfte bl.a. att minska möjligheterna för en misstänkt att komma undan lagföring för brottet.

Enligt gällande bestämmelser om s.k. åtalspreskription blir en brottsmisstänkt fri från påföljd om han inte har häktats eller fått del av åtalet inom viss tid från det att brottet begicks. Denna tid är för brott enligt skattebrottslagen (1971:69) minst fem år. För andra brott mot skatte- och avgiftsförfattningarna är den i många fall kortare.

Nu föreslås att preskriptionstiden för vissa brott mot skatte- och avgiftsförfattningarna förlängs till fem år. Vidare föreslås regler om att preskription av ett skattebrott skall kunna hindras redan genom att den misstänkte personligen delges en underrättelse om misstanke om brottet. Underrättelsen måste delges vid en förundersökning som leder till allmänt åtal för brottet. Dessa regler kompletteras såvitt gäller vissa särskilt allvarliga brott, nämligen skattebedrägeri, grovt skattebedrägeri och brott enligt 31 § första stycket kupongskattelagen (1970:624), med bestämmelser om att preskriptionstiden för ett sådant brott under vissa förutsättningar skall kunna förlängas i det särskilda fallet. Den skall få förlängas om det inte gått att delge åtalet eller underrättelsen om brottsmisstanke på grund av att den misstänkte håller sig undan eller stadigvarande vistas utomlands. Förlängningen får omfatta högst fem år. Beslut i fråga om förlängning av preskriptionstiden skall fattas av tingsrätt.

Propositionen innehåller också förslag till följdändringar i fråga om eftertaxering eller annan efterbeskattning i samband med skattebrott.

Till sist föreslås en justering i skattebrottslagens bestämmelser om förvaltningsmyndigheters skyldighet att anmäla misstanke om skattebrott.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 1985.

Lagförslagen i denna proposition har granskats av lagrådet. Propositionen innehåller därför tre huvuddelar: lagrådsremissen (s. 21), lagrådets yttrande (s. 111) och föredragande statsrådets ställningstaganden till lagrådets synpunkter (s. 118).

Den som vill ta del av samtliga skäl för lagförslagen måste därför läsa alla tre delarna.

1 Förslag till

Lag om ändring i skattebrottslagen (1971: 69)

Härigenom föreskrivs i fråga om skattebrottslagen (1971: 69)

dels att 14 och 17 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas tre nya paragrafer, 14 a–14 c §§, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt 3, 7, 8 eller 9 § ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

Påföljd får ådömas för brott enligt denna lag utan hinder av att den misstänkte inte erhållit del av åtal för brottet inom den tid som anges i 35 kap. 1 § brottsbalken eller första stycket denna paragraf, om den misstänkte inom samma tid har delgetts underrättelse om att han är skäligen misstänkt för brottet. Underrättelsen skall ha skett under en förundersökning som sedermera lett till allmänt åtal mot den misstänkte för brottet. Den skall ha utfärdats av åklagaren och ange de omständigheter som utgör grund för misstanken. Delgivning- en skall ha skett på sätt som gäller för delgivning av stämning i brottmål. Avvisas eller avskrivs mål mot någon om brott som han delgetts misstanke om enligt detta stycke skall i fråga om möjligheten att ådöma påföljd så anses som om delgivning av underrättelsen inte skett.

14 a §

För brott enligt 2 eller 4 § och för försök till sådant brott får rätten på ansökan av åklagaren besluta om förlängning av den tid som anges i 35 kap. 1 § brottsbalken. Beslut om förlängning får meddelas, om stämning eller underrättelse enligt 14 § andra stycket avseende sådant brott inte har kunnat delges den misstänkte på grund av att han

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1. har saknat känt hemvist och det inte har kunnat klarläggas var han uppehållit sig,

2. inte har kunnat anträffas på känt hemvist inom riket och det inte har kunnat klarläggas var han uppehållit sig samt det kan antas att han hållit sig undan eller

3. har stadigvarande vistats utomlands.

Förlängningstiden skall bestämmas med hänsyn till vad som kan antas behövas för att delgivning skall kunna ske med den misstänkte, dock till minst sex månader. Visar det sig att den bestämda tiden är otillräcklig, får rätten på ansökan av åklagaren medge ytterligare förlängning.

Förlängning enligt denna paragraf får inte omfatta längre tid än sammanlagt fem år.

14 b §

En ansökan enligt 14 a § skall ha kommit in till tingsrätten före utgången av den tid som begärs förlängd.

Har ansökningen getts in i rätt tid, bortfaller möjligheten att ådöma påföljd för brottet tidigast när beslut på grund av ansökningen föreligger. Om ansökningen inte bifalls, skall i fråga om möjligheten att ådöma påföljd så anses som om någon ansökan inte har gjorts.

14 c §

Tingsrättens handläggning av mål enligt 14 a § är skriftlig. I handläggningen får ingå muntlig förhandling när det kan antas vara till fördel för utredningen. Den misstänkte och hans försvarare skall beredas tillfälle att yttra sig över åklagarens ansökan om så kan ske.

Beslut varigenom en domstol lämnat en ansökan enligt 14 a § utan bifall får inte överklagas. Beslut av tingsrätt att medge förlängning enligt 14 a § får överklagas genom besvär. Besvärslagan

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

skall ha kommit in inom två veckor från den dag då den misstänkte, på sätt som gäller för delgivning av stämning i brottmål, delgavs beslutet.

I övrigt skall vad som är föreskrivet i rättegångsbalken rörande brottmål gälla i tillämpliga delar.

17 §¹

Förvaltningsmyndigheter som handlägger frågor om skatter eller avgifter skall göra anmälan till åklagaren så snart det finns anledning att anta att brott enligt denna lag har begåtts. Detta gäller dock inte om det kan antas att brottet inte kommer att medföra påföljd enligt denna lag eller om anmälan av annat skäl inte behövs.

Har i lag eller i förordning meddelats bestämmelse som avviker från föreskrifterna i första stycket gäller den bestämmelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

De nya bestämmelserna i 14 § andra stycket tillämpas endast på underrettelser som delges efter ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1983: 460.

2 Förslag till

Lag om ändring i taxeringslagen (1956: 623)

Härigenom föreskrivs att 115 § taxeringslagen (1956: 623)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

115 §²

Fråga om eftertaxering prövas av länsrätt efter ansökan av taxeringsintendent. Kommun får ansöka om eftertaxering i fråga om kommunal inkomstskatt. Ansökan om eftertaxering upptages till prövning av den länsrätt som har haft att upptaga besvär rörande den skattskyldiges taxering det år ansökan avser.

Ansökan om eftertaxering skall ha kommit in till länsrätten inom fem år efter det år, då taxeringen rätteligen bort verkställas i första instans. Ansökan om eftertaxering på grund av oriktigt meddelande i taxeringsmål får dock upptagas till prövning, om den har kommit in inom ett år från utgången av den månad då dom eller slutligt beslut i målet vann laga kraft. Har den skattskyldige avlidit, skall ansökan om eftertaxering av hans dödsbo ha kommit in inom två år efter utgången av det kalenderår, då bouppteckning efter honom gavs in för registrering.

Har skattskyldig åtalats för *skattebrott* som avser hans taxering, får ansökan om eftertaxering för det år som brottet avser *upptagas* till prövning även efter utgången av den i andra stycket *angivna tiden*. Detsamma gäller, om *eftertaxering* medför att den skattskyldige enligt 12 § skattebrottslagen (1971:69) är fri från ansvar för *sådant* brott. Ansökan skall i *fall som har sagts nu* ha kommit in före utgången av kalenderåret efter det då *åtalet väcktes eller åtgärd* som avses i 12 § skattebrottslagen vidtogs. Har den skattskyldige avlidit, skall ansökan om eftertaxering av dödsboet ha kommit in inom sex månader från dödsfallet. Eftertaxering, som har åsatts efter *åtal mot den skattskyldige*, skall undanröjas av länsrätten, om *åtalet ej* bifalls till någon del. *Detta* gäller dock *ej*, om *åtalet ogillas* med stöd av 12 § skattebrottslagen.

Har den skattskyldige, på sätt anges i 14 § andra stycket skattebrottslagen (1971:69), *delgetts underrättelse om misstanke om brott* som avser hans taxering *eller har åtal väckts mot honom för sådant brott*, får ansökan om eftertaxering för det år som brottet avser *upptas* till prövning även efter utgången av i andra stycket *angiven tid*. Detsamma gäller, om *tiden för att ådöma den skattskyldige påföljd för sådant brott har förlängts genom beslut enligt 14 a § skattebrottslagen*.

Ansökan om eftertaxering får också upptas till prövning efter utgången av i andra stycket angiven tid, om eftertaxeringen medför att den skattskyldige enligt 12 § skattebrottslagen är fri från ansvar för brott.

Ansökan enligt tredje stycket skall ha kommit in före utgången av kalenderåret efter det då *någon av de där angivna åtgärderna först vidtogs*. Ansökan enligt fjärde stycket skall ha kommit in före ut-

¹ Lagen omtryckt 1971: 399.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 773.

² Senaste lydelse 1979: 175.

Nuvarande lydelse

Tredje stycket skall tillämpas också i fall då den som har företrätt juridisk person åtalats för skattebrott som avser den juridiske personens taxering eller är fri från ansvar för sådant brott på grund av 12 § skattebrottslagen.

Föreslagen lydelse

gången av kalenderåret efter det då åtgärd som avses i 12 § skattebrottslagen vidtogs. Har den skattskyldige avlidit, skall dock ansökan om eftertaxering av dödsboet ha kommit in inom sex månader från dödsfallet.

Eftertaxering, som har åsatts efter ansökan enligt tredje stycket, skall undanröjas av länsrätten, om åtal inte väcks på grundval av den förundersökning som föranlett underrättelsen om brottsmisstanke eller beslutet om tidsförlängning eller, om åtal har väckts, åtalet inte bifalls till någon del. Vad som har sagts nu gäller dock inte, om den skattskyldige är fri från ansvar med stöd av 12 § skattebrottslagen.

Tredje-sjätte styckena skall också tillämpas om brottet avser en juridisk persons taxering och åtgärd som avses i tredje stycket har vidtagits mot den som har företrätt den juridiska personen eller om företrädaren är fri från ansvar för sådant brott med stöd av 12 § skattebrottslagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

3 Förslag till

Lag om ändring i uppbördslagen (1953: 272)

Härigenom föreskrivs att 81 § uppbördslagen (1953: 272)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

81 §²

Arbetsgivare som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet åsidosätter skyldighet att inbetala skatt som innehållits för annan dömes till böter eller, om gärningen rör betydande belopp eller annan försvårande omständighet föreligger, till fängelse i högst ett år.

I ringa fall dömes ej till ansvar enligt första stycket.

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt denna paragraf ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

Bestämmelserna i 14 § andra stycket skattebrottslagen (1971:69) tillämpas på brott enligt denna paragraf.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

De nya bestämmelserna i 81 § fjärde stycket tillämpas endast på underrettelser om brottsmisstanke som delges efter ikraftträdandet.

¹ Lagen omtryckt 1972: 75.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 771.

² Senaste lydelse 1983: 77.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1958: 295) om sjömansskatt

Härigenom föreskrivs att 28 § lagen (1958: 295) om sjömansskatt¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

28 §²

Redare som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet åsidosätter skyldighet att inbetala skatt som innehållits för annan dömes till böter eller, om gärningen rör betydande belopp eller annan försvårande omständighet föreligger, till fängelse i högst ett år.

I ringa fall dömes ej till ansvar enligt första stycket.

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt denna paragraf ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

Bestämmelserna i 14 § andra stycket skattebrottslagen (1971:69) tillämpas på brott enligt denna paragraf.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

Den nya bestämmelsen i 28 § tredje stycket tillämpas även på brott som har begåtts före ikraftträdandet, om inte möjligheten att ådöma påföljd har bortfallit dessförinnan enligt äldre bestämmelser.

De nya bestämmelserna i 28 § fjärde stycket tillämpas endast på underrettelser om brottsmisstanke som delges efter ikraftträdandet.

¹ Lagen omtryckt 1970: 933.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 777.

² Senaste lydelse 1971: 78.

5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område

Härigenom föreskrivs att 34 a § lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

34 a §

Den som till ledning vid fastställande av avgift uppsåtligen eller av grov oaktsamhet avger handling med oriktig uppgift och därigenom föranleder fara för att avgift undandras döms till böter eller fängelse i högst två år, om inte gärningen är belagd med straff i lagen (1960: 418) om straff för varusmuggling.

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet underlåter att avge deklaration eller annan därmed jämförlig handling till ledning vid fastställande av avgift döms till böter.

Detsamma gäller om en avgiftsskyldig som skall betala avgift till jordbruksnämnden eller riksskatteverket eller om en tillverkare som är skyldig att använda en viss råvara uppsåtligen eller av grov oaktsamhet åsidosätter bokföringsskyldighet eller föreskriven skyldighet att föra och bevara räkenskaper och därigenom allvarligt försvårar jordbruksnämndens eller riksskatteverkets kontrollverksamhet.

I ringa fall döms inte till ansvar enligt första—tredje styckena.

Bestämmelserna i 14 § andra stycket skattebrottslagen (1971:69) tillämpas på brott enligt första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

De nya bestämmelserna i 34 a § femte stycket tillämpas endast på underrättelser om brottsmisstanke som delges efter ikraftträdandet.

¹ Lagen omtryckt 1984: 199.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 865.

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1968: 430) om mervärdeskatt

Häri genom föreskrivs att 40 § lagen (1968: 430) om mervärdeskatt¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

40 §²

Efterbeskattning får ske först sedan slutligt beslut om fastställelse av skatt har meddelats. Fråga om efterbeskattning skall väckas senast under sjätte året efter utgången av det kalenderår under vilket beskattningsåret har gått till ända. Efterbeskattning på grund av oriktig uppgift i mål om skatt får dock ske inom ett år efter utgången av den månad då dom eller slutligt beslut i målet har vunnit laga kraft.

Har den skattskyldige avlidit, påföres efterbeskattning hans dödsbo. Sådan efterbeskattning får ske endast om fråga därom prövats senast under andra året efter utgången av det kalenderår under vilket bouppteckning efter den skattskyldige lämnats in för registrering.

Har skattskyldig åtalats för skattebrott som avser mervärdeskatt för honom får, även efter utgången av den i första eller andra stycket angivna tiden, efterbeskattning ske för det år som brottet avser. Detsamma gäller, om efterbeskattning medför att den skattskyldige enligt 12 § skattebrottslagen (1971:69) är fri från ansvar för sådant brott. Efterbeskattning som har sagts nu får dock ske endast om fråga därom prövats före utgången av kalenderåret efter det under vilket åtalet väcktes eller åtgärd som avses i 12 § skattebrottslagen vidtogs. Har den skattskyldige avlidit, skall fråga om efterbeskattning av dödsboet prövas inom sex månader från dödsfallet. Efterbeskattning som har åsatts efter åtal mot den skattskyldige skall undanröjas av länsstyrelsen, om åtalet ej bifalls till någon del. Detta gäller dock ej, om åtalet ogillas med stöd av 12 § skattebrottslagen.

Har den skattskyldige, på sätt anges i 14 § andra stycket skattebrottslagen (1971:69), delgetts underrättelse om misstanke om brott som avser mervärdeskatt för honom eller har åtal väckts mot honom för sådant brott, får efterbeskattning ske för den redovisningsperiod som brottet avser även efter utgången av i första stycket angiven tid. Detsamma gäller, om tiden för att ådöma den skattskyldige påföljd för sådant brott har förlängts genom beslut enligt 14 a § skattebrottslagen.

Efterbeskattning får också ske efter utgången av i första stycket angiven tid, om efterbeskattningen medför att den skattskyldige enligt 12 § skattebrottslagen är fri från ansvar för brott.

Efterbeskattning enligt tredje stycket får ske endast om fråga där om prövats före utgången av kalenderåret efter det då någon av de där angivna åtgärderna först vidtogs. Efterbeskattning enligt fjärde stycket får ske endast om fråga därom prövats före utgången av kalenderåret efter det då åtgärd

¹ Lagen omtryckt 1979: 304.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 885.

² Senaste lydelse 1981: 1276.

Nuvarande lydelse

Tredje stycket skall tillämpas också i fall då den som har företrätt juridisk person åtalats för skattebrott som avser mervärdeskatt för den juridiske personen eller är fri från ansvar för sådant brott på grund av 12 § skattebrottslagen.

Föreslagen lydelse

som avses i 12 § skattebrottslagen vidtogs. Har den skattskyldige avlidit, skall dock fråga om efterbeskattning av dödsboet prövas inom sex månader från dödsfallet.

Efterbeskattning som har åsatts enligt tredje stycket skall undanröjas av länsstyrelsen, om åtal inte väcks på grundval av den förundersökning som föranlett underrättelsen om brottsmisstanke eller beslutet om tidsförlängning eller, om åtal har väckts, åtalet inte bifalls till någon del. Vad som har sagts nu gäller dock inte, om den skattskyldige är fri från ansvar med stöd av 12 § skattebrottslagen.

Tredje-sjätte styckena skall också tillämpas om brottet avser mervärdeskatt för en juridisk person och åtgärd som avses i tredje stycket har vidtagits mot den som har företrätt den juridiska personen eller om företrädaren är fri från ansvar för sådant brott med stöd av 12 § skattebrottslagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

7 Förslag till

Lag om ändring i kupongskattelagen (1970: 624)

Härigenom föreskrivs att 31 § kupongskattelagen (1970: 624)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagna lydelse

31 §²

Den som uppsåtligt bryter mot 7 § andra stycket eller 14 § första stycket dömes, om åtgärden kan medföra för låg kupongskatt för honom eller den han företräder, till böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet rör verkligt betydande belopp eller är av särskilt farlig art eller om annan synnerligen försvårande omständighet föreligger, till fängelse i högst sex år.

Den som av grov oaktsamhet begår gärning som avses i första stycket dömes till böter eller fängelse i högst sex månader.

Ansvar enligt första eller andra stycket inträder ej för den som frivilligt rättar oriktig uppgift eller eljest fullgör underlåten uppgiftsskyldighet.

I ringa fall dömes ej till ansvar enligt andra stycket.

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt andra stycket ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

Bestämmelserna i 14 § andra stycket skattebrottslagen (1971:69) tillämpas på brott enligt denna paragraf. Bestämmelserna i 14 a–14 c §§ skattebrottslagen tillämpas också på brott enligt första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

Den nya bestämmelsen i 31 § femte stycket tillämpas även på brott som har begåtts före ikraftträdandet, om inte möjligheten att ådöma påföljd har bortfallit dessförinnan enligt äldre bestämmelser.

De nya bestämmelserna i 31 § sjätte stycket tillämpas, såvitt gäller underrättelser om brottsmisstanke, endast på underrättelser som delges efter ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 996.

² Senaste lydelse 1971: 98.

8 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1974: 226) om prisreglering på fiskets område

Härigenom föreskrivs att 21 § lagen (1974: 226) om prisreglering på fiskets område¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

21 §

Den som till ledning vid fastställande av avgift uppsåtligen eller av grov oaktsamhet avger handling med oriktig uppgift och därigenom föranleder fara för att avgift undandras, döms till böter eller fängelse i högst två år, om inte gärningen är belagd med straff i lagen (1960: 418) om straff för varusmuggling.

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet underlåter att avge deklaration eller annan därmed jämförlig handling till ledning vid fastställande av avgift döms till böter.

Detsamma gäller om den som skall erlagga avgift enligt denna lag till annan än tullmyndighet uppsåtligen eller av grov oaktsamhet åsidosätter bokföringsskyldighet eller föreskriven skyldighet att föra och bevara räkenskaper och därigenom allvarligt försvårar jordbruksnämndens kontrollverksamhet.

I ringa fall döms inte till ansvar enligt första - tredje styckena.

Bestämmelserna i 14 § andra stycket skattebrottslagen (1971:69) tillämpas på brott enligt första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

De nya bestämmelserna i 21 § femte stycket tillämpas endast på undermåttelser om brottsmisstanke som delges efter ikraftträdandet.

¹ Lagen omtryckt 1984: 200.

9 Förslag till

Lag om ändring i utsädeslagen (1976: 298)

Härigenom föreskrivs att 7 § utsädeslagen (1976: 298)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §²

Den som till utsädeskontrollen uppsåtligen avger handling med oriktig uppgift och därigenom föranleder fara för att växtförädlingsavgift undandras döms till böter eller fängelse i högst ett år. Sker sådan gärning av grov oaksamhet, döms till böter.

Den som till utsädeskontrollen uppsåtligen eller av grov oaksamhet lämnar oriktig uppgift om varas slag eller sort döms till böter, om inte gärningen är belagd med straff enligt första stycket.

I ringa fall döms inte till ansvar enligt första eller andra stycket.

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt första stycket första meningen ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

Bestämmelserna i 14 § andra stycket skattebrottslagen (1971:69) tillämpas på brott enligt första stycket första meningen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

Den nya bestämmelsen i 7 § fjärde stycket tillämpas även på brott som har begåtts före ikraftträdandet, om inte möjligheten att ådöma påföljd har bortfallit dessförinnan enligt äldre bestämmelser.

De nya bestämmelserna i 7 § femte stycket tillämpas endast på underrättelser om brottsmisstanke som delges efter ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1979: 298.

² Senaste lydelse 1984: 560.

10 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1982: 1006) om avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragsersättningar**

Härigenom föreskrivs att 25 § lagen (1982: 1006) om avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragsersättningar skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

25 §

En uppdragsgivare, som uppsätligen eller av grov oaktsamhet underlåter att i föreskriven tid till länsstyrelsen betala in ett belopp som har innehållits, döms till böter. Om gärningen rör betydande belopp eller någon annan försvärande omständighet föreligger, döms till fängelse i högst ett år.

I ringa fall döms inte till ansvar enligt första stycket.

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt denna paragraf ädömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

Bestämmelserna i 14 § andra stycket skattebrottslagen (1971:69) tillämpas på brott enligt denna paragraf.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

Den nya bestämmelsen i 25 § tredje stycket tillämpas även på brott som har begåtts före ikraftträdandet.

De nya bestämmelserna i 25 § fjärde stycket tillämpas endast på undermåttelser om brottsmisstanke som delges efter ikraftträdandet.

11 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1984: 151) om punktskatter och prisregleringsavgifter

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 12 § lagen (1984: 151) om punktskatter och prisregleringsavgifter skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

4 kap.

12 §

Har den skattskyldige åtalats för *skattebrott* som avser skatt enligt de författningar som anges i 1 kap. 1 § första stycket 1, får beskattningsmyndigheten meddela beslut om efterbeskattning även efter utgången av *de tider som anges i 10 och 11 §§*. Detsamma gäller om *efterbeskattning* medför att den skattskyldige enligt 12 § skattebrottslagen (1971:69) är fri från ansvar för *sådant* brott. Beslutet om efterbeskattning får i *sådana fall* inte meddelas senare än under kalenderåret efter det då *åtalet väcktes eller åtgärd* som avses i 12 § skattebrottslagen vidtogs. Har den skattskyldige *avlidit*, får beskattningsmyndigheten inte meddela beslut om efterbeskattning av dödsboet senare än sex månader från dödsfallet. Efterbeskattning som har påförts *efter åtal mot den skattskyldige* skall undanröjas av beskattningsmyndigheten, om åtalet inte bifalls till någon del. Detta gäller dock inte om *åtalet ogillas* med stöd av 12 § skattebrottslagen.

Har den skattskyldige, *på sätt anges i 14 § andra stycket skattebrottslagen (1971:69), delgetts underrättelse om misstanke om brott* som avser skatt enligt de författningar som anges i 1 kap. 1 § första stycket 1 *eller enligt lagen (1984:409) om avgift på gödselmedel eller har åtal väckts mot honom* för *sådant brott*, får beskattningsmyndigheten meddela beslut om efterbeskattning för den *redovisningsperiod eller den skattepliktiga händelse som brottet avser* även efter utgången av i 10 § *angiven tid*. Detsamma gäller om *tiden för att ådöma den skattskyldige påföljd för sådant brott har förlängts genom beslut enligt 14 a § skattebrottslagen*.

Beskattningsmyndigheten får också meddela beslut om efterbeskattning efter utgången av i 10 § *angiven tid, om efterbeskattningen* medför att den skattskyldige enligt 12 § skattebrottslagen är fri från ansvar för brott.

Beslutet om efterbeskattning *enligt första stycket* får inte meddelas senare än under kalenderåret efter det då någon av *de där angivna åtgärderna* först vidtogs. Beslutet om efterbeskattning enligt *andra stycket* får inte meddelas senare än under kalenderåret efter det då *åtgärd* som avses i 12 § skattebrottslagen vidtogs. Har den skattskyldige *avlidit*, får beskattningsmyndigheten *dock* inte meddela beslut om efterbeskattning av dödsboet senare än sex månader från dödsfallet.

Nuvarande lydelse

Första stycket skall tillämpas också i fall då den som har företrätt en juridisk person åtalats för skattebrott som avser den juridiska personens skatt eller är fri från ansvar för sådant brott på grund av 12 § skattebrottslagen.

Föreslagen lydelse

Efterbeskattning som har påförts enligt första stycket skall undanröjas av beskattningsmyndigheten, om åtal inte väcks på grundval av den förundersökning som föranlett underrättelsen om brottsmisstanke eller beslutet om tidsförlängning eller, om åtal har väckts, åtalet inte bifalls till någon del. Vad som har sagts nu gäller dock inte om den skattskyldige är fri från ansvar med stöd av 12 § skattebrottslagen.

Första-fjärde styckena skall också tillämpas om brottet avser en juridisk persons skatt och åtgärd som avses i första stycket har vidtagits mot den som har företrätt den juridiska personen eller om företrädaren är fri från ansvar för sådant brott med stöd av 12 § skattebrottslagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

12 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1984: 668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare

Härigenom föreskrivs att 20 § lagen (1984: 668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §

Den lokala skattemyndigheten får ålägga en arbetsgivare betalningsskyldighet för ett utgiftsårs avgifter inom sju år efter utgiftsårets utgång. Har en arbetsgivare avlidit får betalningsskyldighet dock inte åläggas dödsboet enligt 22 § om inte frågan prövats inom två år efter utgången av det kalenderår under vilket bouppteckning blivit ingiven för registrering.

Har arbetsgivaren åtalats för skattebrott, som avser arbetsgivaravgifterna, får den lokala skattemyndigheten även efter utgången av i första stycket angiven tid ålägga betalningsskyldighet för det utgiftsår som brottet avser. Detsamma gäller när betalningsskyldighet skall åläggas på grund av åtgärd som avses i 12 § skattebrottslagen (1971:69).

Betalningsskyldighet får inte åläggas efter utgången av kalenderåret efter det då åtalet väcktes eller åtgärd som avses i 12 § skattebrottslagen vidtogs. Har arbetsgivaren avlidit skall fråga om betalningsskyldighet för dödsboet prövas inom sex månader från dödsfallet. Ett beslut om betalningsskyldighet som meddelas sedan arbetsgivaren har åtalats skall undanröjas av den lokala skattemyndigheten om åtalet inte bifalls till någon del. Detta gäller dock inte om åtalet ogillas med stöd av 12 § skattebrottslagen.

Har arbetsgivaren, på sätt anges i 14 § andra stycket skattebrottslagen (1971:69), delgetts underrättelse om misstanke om brott som avser arbetsgivaravgifterna eller har åtal väckts mot honom för sådant brott, får den lokala skattemyndigheten ålägga betalningsskyldighet för det utgiftsår som brottet avser även efter utgången av i första stycket angiven tid. Detsamma gäller om tiden för att ådöma arbetsgivaren påföljd för sådant brott har förlängts genom beslut enligt 14 a § skattebrottslagen.

Den lokala skattemyndigheten får också ålägga betalningsskyldighet efter utgången av i första stycket angiven tid när sådan skyldighet skall åläggas på grund av åtgärd som avses i 12 § skattebrottslagen.

Betalningsskyldighet enligt andra stycket får inte åläggas efter utgången av kalenderåret efter det då någon av de där angivna åtgärderna först vidtogs. Betalningsskyldighet enligt tredje stycket får inte åläggas efter utgången av kalenderåret efter det då åtgärd som avses i 12 § skattebrottslagen vidtogs. Har arbetsgivaren avlidit skall dock fråga om betalningsskyldighet för dödsboet prövas inom sex månader från dödsfallet.

Ett beslut om betalningsskyldighet som meddelas enligt andra

Nuvarande lydelse

Andra och tredje styckena skall också tillämpas om den som har företrätt *juridisk person* åtalats för skattebrott som avser den *juridiska personens* arbetsgivaravgifter eller är fri från ansvar för sådant brott *på grund* av 12 § skattebrottslagen.

Föreslagen lydelse

stycket skall undanröjas av den lokala skattemyndigheten, om åtal inte väcks på grundval av den förundersökning som föranlett underrettelsen om brottsmisstanke eller beslutet om tidsförlängning eller, om åtal har väckts, åtalet inte bifalls till någon del. Vad som har sagts nu gäller dock inte om arbetsgivaren är fri från ansvar med stöd av 12 § skattebrottslagen.

Andra – *femte* styckena skall också tillämpas om brottet avser *en juridisk persons* arbetsgivaravgifter och åtgärd som avses i *andra stycket har vidtagits mot den som har företrätt den juridiska personen eller om företrädaren är fri från ansvar för sådant brott med stöd av 12 § skattebrottslagen.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

De nya bestämmelserna i 20 § andra–sjätte styckena skall ha motsvarande tillämpning i fråga om arbetsgivaravgifter och allmän löneavgift enligt 1 § lagen (1982: 423) om allmän löneavgift som belöper på tid före ikraftträdandet.

FINANSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-03-08

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Boström, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Wickbom

Föredragande: statsrådet Feldt

Lagrådsremiss om preskriptionshinder vid skattebrott, m.m.

1 Inledning

Utredningen om säkerhetsåtgärder m.m. i skatteprocessen (USS) till-sattes den 16 februari 1973 med uppdrag att utreda frågor om kvarstad, skingringsförbud m.fl. säkerhetsåtgärder i skatte- och avgiftsprocessen. USS har hittills avgett fem delbetänkanden, Bevisräktningslag för skatte- och avgiftsprocessen (SOU 1974:49), Betalningssäkringslag för skatte- och avgiftsprocessen (SOU 1975:104), Lag om preskription av skattefordringar m.m. (SOU 1978:87), Preskriptionshinder vid skattebrott (SOU 1980:4) och Lag om skatteansvar (SOU 1983:23). Förslagen i de tre första betänkandena har legat till grund för bevisräktningslagen (1975:1027) för skatte- och avgiftsprocessen, lagen (1978:880) om betalningssäkring för skatter, tullar och avgifter resp. lagen (1982:188) om preskription av skattefordringar m.m.

Det betänkande som här skall behandlas är det fjärde, som innehåller förslag till reformerade bestämmelser om s.k. åtalspreskription vid brott mot skatte- och avgiftsförfattningarna och vissa följdändringar i fråga om eftertaxering o.d.¹ Betänkandet innehåller också en redogörelse för gällande rätt och för viss utländsk rätt. Sammanfattningen och lagtexten i betänkandet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1* resp. 2.

¹ Ledamöterna var vid avgivandet av betänkandet (SOU 1980:4) Preskriptionshinder vid skattebrott lagmannen Anders Nordenadler, ordförande, riksdagsledamoten Kerstin G. Andersson, länsrådet Sten Bergh, riksdagsledamöterna Jan Bergqvist, Wilhelm Gustafsson och Kurt Söderström, departementsrådet Gösta Welanders samt riksdagsledamoten Hans-Olof Westberg.

Betänkandet har remissbehandlats. En sammanfattning av remissutslaget, som också innehåller en förteckning över remissinstanserna, bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

2 ALLMÄN MOTIVERING

2.1 Allmänna utgångspunkter för en reform

2.1.1 Inledande synpunkter

Det straffrättsliga sanktionssystemet är det yttersta medlet i kampen mot skatte- och avgiftsundandragandet. Höga krav måste därför ställas på att lagföringen är effektiv. I detta avseende har det visat sig finnas klara brister på skattebrottsområdet. Uppmärksamheten har särskilt riktats mot det förhållandet att misstänka skattebrottslingar kan bli fria från ansvar för brott genom att lämna landet under en ganska kort tid. Orsakerna till att systemet inte fungerar tillfredsställande på skatteområdet är att skattebrotten på flera sätt intar en särställning i processuellt hänseende, vilket medför att brotten inte sällan hinner preskriberas innan lagföring kan ske.

Till att börja med är det ett utmärkande drag för skattebrotten att de inte avser ingrepp i den enskildes intressesfär. De har därför inte samma förutsättningar att upptäckas så snart efter förövandet som brott mot enskilda.

Skattebrotten kräver ofta också längre utredningstider än brott inom andra områden. Framst gäller detta mål av större omfattning men även andra mål kan fordra lång handläggning när de innehåller komplicerade skatterättsliga frågor. Åklagaren kan ofta inte förlita sig enbart på den skatterättsliga utredningen eftersom det i brottmålet också uppkommer frågor om de subjektiva rekvisiten för ansvar. Även i fråga om de objektiva rekvisiten för åtal måste åklagaren normalt göra en egen bedömning med delvis andra hänsynstaganden än i skattemålet. Åklagaren anses nämligen i brottmålet ha strängare beviskrav beträffande t.ex. utelämnade inkomster än vad taxeringsintendenten har i skattemålet.

Ett annat betydelsefullt förhållande som skiljer skattebrottsprocessen från förfarandet i traditionella brottmål är det samband som finns mellan skattebrottmålet och själva skattefrågan. Det centrala skattebrottet, skattebedrägeriet, är nämligen konstruerat som ett s.k. effektbrott. Detta innebär i huvudsak att ansvar för skattebedrägeri kan inträda först sedan det visats att den skattskyldige tillfogat det allmänna en ekonomisk skada i form av uteblivna skatter eller avgifter genom en oriktig uppgift. Tingsrätterna anser sig till följd härav i de flesta fall böra avvakta resultatet av en pågående skatteprocess innan ansvarsfrågan avgörs.

Lagstiftningsåtgärder har nyligen vidtagits i syfte att minska handläggningstiden i skattebrottmålen (prop. 1982/83:134, JuU 36. rskr 378, SFS

1983:460). Fr.o.m. den 1 juli 1983 gäller en ny regel (15 §) i skattebrottslagen (1971:69). SkBL, enligt vilken den allmänna domstolen får vilande-förklara ett mål om brott enligt SkBL i avvaktan på utgången av en skatteprocess endast i den mån denna är av avgörande betydelse för bedömningen av brottmålet. Samtidigt infördes en del andra regler som syftar till att få fram snabbare avgöranden av sådana skattefrågor som är av väsentlig betydelse för en förundersökning eller en rättegång rörande skattebrott. Det står emellertid klart att dessa åtgärder för att påskynda handläggningen av skattebrottmålen inte är tillräckliga för att undanröja bristerna i fråga om lagföringen. De speciella förhållanden som enligt vad jag nyss har beskrivit kännetecknar skattebrotten kommer alljämt att lämna stort utrymme för den misstänkte att på förundersökningsstadiet sabotera utredningen eller hålla sig undan så att åtal inte hinner delges inom preskriptionstiden.

Kommittén föreslår att det införs särskilda regler om åtalspreskription vid skattebrott som skall råda bot på nuvarande missförhållanden. Jag är i likhet med de flesta remissinstanserna ense med kommittén om att det behövs en särreglering på området. Men innan jag går närmare in på kommitténs förslag skall jag redogöra för huvuddragen i den nuvarande ordningen och de diskussioner som tidigare förts i ämnet.

2.1.2 Gällande ordning

Inom straffrätten förekommer två former av preskription, åtalspreskription och påföljdspreskription. Allmänna bestämmelser härom ges i 35 kap. brottsbalken, BrB.

Åtalspreskription är det samlade begreppet för den typ av prescriptionsbestämmelser som medför ansvarsfrihet för brottet. Institutet åtalspreskription enligt 35 kap. BrB innebär inte något förbud mot att åtala men väl ett förbud för domstolen att döma till påföljd för brottet om preskription har inträtt. Med påföljdspreskription menas att påföljd som har ådömts någon bortfaller om åtgärder för verkställighet inte har vidtagits inom viss tid som varierar efter påföljdens art och längd.

I det här sammanhanget är det främst bestämmelserna om åtalspreskription som är av intresse. Den grundläggande bestämmelsen finns i 35 kap. 1 § BrB, som föreskriver att påföljd inte får ådömas, med mindre den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom viss tid från brottet. Denna tid är bestämd till olika antal år beroende på det straff som högst kan följa på brottet. Preskriptionstiden är två år, om på brottet inte kan följa svårare straff än fängelse i ett år, fem år, om svåraste straffet är högre men inte över fängelse i två år, tio år, om svåraste straffet är högre men inte över fängelse i åtta år, femton år om svåraste straffet är fängelse på viss tid över åtta år och slutligen tjugofem år, om fängelse på livstid kan följa på brottet.

Preskriptionstiden löper enligt 35 kap. 4 § BrB från den dag då brottet begicks. Om det för ådömande av påföljd förutsätts att en särskild verkan av handlingen inträtt, räknas dock tiden från den dag då sådan verkan inträdde.

Kravet att den misstänkte skall ha fått del av åtal för brottet innebär att han personligen skall ha delgetts stämningen i brottmålet. Detta framgår indirekt av 33 kap. 6 § rättegångsbalken, RB.

I BrB finns vidare bestämmelser, 35 kap. 6 §, om absoluta preskriptionstider, som blir tillämpliga om någon preskriptionshindrande åtgärd vidtagits inom föreskriven tid men rättegångsförfarandet av någon anledning drar ut på tiden. Enligt paragrafen får påföljd i intet fall ådömas sedan viss tid har förflutit från den dag då brottet begicks eller effekten av det inträdde. Tiden är fem år, om inte svårare straff än böter kan följa på brottet samt tiden för ådömande av påföljd bestäms enligt 35 kap. 1 § 1 BrB, femton år, om i annat fall än som nu sagts fängelse över två år inte kan följa på brottet och 30 år i övriga fall.

De brottsbalksbestämmelser om preskription som här redovisats skall tillämpas också i fråga om brott inom specialstraffrättens område, alltså även på brott mot skatte- och avgiftsförfattningarna, men endast i den mån inte avvikande regler har meddelats. Sådana specialregler finns bl.a. i 14 § SkBL beträffande preskriptionstidens längd. Där föreskrivs att påföljd för brott enligt 3, 7, 8 eller 9 § SkBL får ådömas utan hinder av vad som sägs i 35 kap. 1 § BrB, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet. Denna undantagsbestämmelse medför att preskriptionstiden för brott enligt SkBL är minst fem år. De brott som träffas av bestämmelsen och som sålunda har getts en längre preskriptionstid än enligt BrB är skatteförseelse samt uppbördsbrotten oredlig uppbördsredovisning, bristande uppbördsredovisning och vårdslös uppbördsredovisning. Reglerna om preskriptionstid innebär för skattebrottens del att preskriptionstiden är fem år för alla brott enligt SkBL utom för grovt skattebedrägeri (4 §) och grovt fall av försvårande av skattekontroll (10 §), för vilka tiden är tio år.

De tidigare nämnda reglerna i 35 kap. 4 § BrB om utgångspunkten för beräkning av preskriptionstiden får anses innebära att preskriptionstiden börjar löpa t.ex. vid s.k. aktivt skattebedrägeri enligt 2 § första stycket SkBL när det felaktiga debiteringsbeslut som den oriktiga uppgiften föranlett fattades och vid försök till aktivt skattebedrägeri - eftersom i detta fall någon effekt inte uppkommer av den brottsliga handlingen - den dag då den oriktiga uppgiften lämnades.

2.1.3 Tidigare behandling av reglerna om åtalspreskription

De nuvarande bestämmelserna i BrB om vilka åtgärder som har den verkan att preskriptionstiden för ett brott avbryts går tillbaka till strafflagens regler på området. I samband med den nya rättegångsbalkens till

komst väcktes frågan om att införa andra preskriptionshindrande åtgärder än häktning och delgivning av åtal. Frågan behandlades i betänkanden av processlagberedningen (SOU 1944:9 och 10).

Processlagberedningen föreslog att preskription skulle avbrytas när åtgärd för brottets beivrande vidtogs. Sådan åtgärd skulle anses vara vidtagen då den misstänkte fått del av åtalet eller då han vid förundersökning som lett till allmänt åtal underrättats om den mot honom riktade misstanken. Bakgrunden till beredningens förslag var att allmänt åtal enligt den nya rättegångsbalken skulle föregås av en förundersökning som var så fullständig att målet kunde avgöras vid en huvudförhandling. Följden av detta var att allmänt åtal enligt den nya ordningen vanligen anställdes på ett senare stadium av brottsundersökningen än tidigare. Beredningen anförde att förundersökningen är en del av rättegången i vidsträckt mening och att brottmålsförfarandet från preskriptionssynpunkt får anses inlett redan genom förundersökningen. Med hänsyn därtill skulle det enligt beredningen inte vara följdriktigt att låta preskriptionen avbrytas först genom åtalet. Beredningens förslag togs oförändrat upp i prop. 1946:329.

Saken behandlades av första lagutskottet (1LU 1946:59), som förordade att de dittillsvarande principerna för preskriptionens avbrytande - häktning eller delgivning av åtal - skulle bibehållas. Utskottet underströk betydelsen av att reglerna om åtalspreskription är klara och enkla i tillämpningen och att i sådant avseende företrädre otvivelaktigt måste ges åt ett system där preskription bryts genom åtal framför ett där den avgörande tidpunkten är när den misstänkte underrättas om misstanken för ett brott. Utskottet anförde vidare att det måste beaktas att det i propositionen föreslagna systemet skulle komma att medföra en förlängning av preskriptionstiderna vilket det saknades anledning till. Riksdagen godkände lagutskottets utlåtande.

Frågan om till vilka åtgärder preskriptionstidens avbrytande skulle knytas övervägdes på nytt under förarbetena till BrB. Strafflagberedningen anförde i sitt slutbetänkande (SOU 1956:55 s. 367 ff) att preskription borde hindras på ett tidigare stadium än det då den misstänkte delgavs åtalet. Strafflagberedningen anslöt sig till den mening som företrätts av processlagberedningen, sålunda att preskription skulle hindras när den misstänkte vid förundersökning som lett till allmänt åtal fick del av misstanken om brott.

I propositionen med förslag till brottsbalk (prop. 1962:10, s. C 408 ff) anförde departementschefen emellertid att det enligt hans uppfattning inte förelåg tillräcklig anledning att bryta med det system som riksdagen antog år 1946. En övergång till den ordning som strafflagberedningen förordat skulle, enligt departementschefen, i många fall komma att innebära en betydande förlängning av preskriptionstiderna och medföra risk för vissa komplikationer, bl.a. torde oklarhet lätt kunna uppkomma huruvida delgiven misstanke har avsett den gärning för vilken åtal väckes. Departe-

mentschefen konstaterade dock, att de möjligheter den rådande ordningen gav en misstänkt att genom eget handlande förhindra preskriptionens avbrytande kunde leda till föga tillfredsställande resultat och att vid brott mot skattestrafflagen de gällande reglerna lett till att alltför kort tid står till åklagarens förfogande innan preskription inträder. Dessa omständigheter borde, fortsatte departementschefen, dock inte föranleda en omläggning av preskriptionsreglerna i allmänhet, utan brotten mot skattestrafflagen borde göras till föremål för en särskild reglering såvitt avser preskription. Första lagutskottet (1LU 1962:42 s. 87) anslöt sig till departementschefens synpunkter. Riksdagen följde utskottet.

Justitieutskottet (JuU) har med anledning av motioner i ämnet vid två tillfällen under senare tid behandlat reglerna om åtalspreskription.

I ett betänkande under hösten 1981 (JuU 1981/82:4) slog utskottet fast att reglerna om åtalspreskription måste vara klara och enkla så att de inte vållar tillämpningssvårigheter. Detta gällde enligt utskottet inte minst beträffande reglerna om hur preskriptionstiden avbryts. Utskottet ansåg att de bedömningar som legat bakom statsmakernas tidigare beslut om vilka åtgärder som skall utgöra preskriptionshinder alltför jämt äger giltighet. En annan sak är, påpekade utskottet, att särlösningar stundom kan påkallas för särskilda typer av brott.

I ett betänkande i mars 1983 (JuU 1982/83:22) behandlade justitieutskottet en motion som riktade intresset på situationer där den för skattebrott misstänkte lämnar landet för att utomlands avbida utgången av preskriptionstiden. I motionen fördes fram tanken på en sådan lagändring att preskriptionstiden för skattebrott avbryts när det konstateras att den misstänkte har lämnat landet. Enligt utskottets mening var motionsförslaget, som ligger i linje med de förslag som lagts fram av USS i betänkandet Preskriptionshinder vid skattebrott, värt att pröva i samband med beredningen av USS-förslaget.

2.1.4 Inriktningen av lagstiftningsåtgärderna

Kommittén anser att den kritik som har riktats mot de nuvarande reglerna om preskription vid skattebrott i hög grad är berättigad. I enlighet härmed lägger kommittén fram förslag till reformerade bestämmelser om åtalspreskription vid vissa brott mot skatte- och avgiftsförfattningarna och till vissa följdändringar av skatteprocessuellt slag. Kommitténs förslag innebär i huvudsak följande.

Preskriptionstiderna föreslås bli enhetliga för alla brott mot författningarna på skatte- och avgiftsområdet genom att de utsträcks från två till fem år utom för dem som tillhör kategorin ordningsförseelser.

Kommittén föreslår vidare att en ny preskriptionshindrande åtgärd införs. Redan delgivning av underrättelse om brottsmisstanke med den misstänkte skall hindra preskriptionsinträde vid skattebrott. För att preskriptionshindrande verkan skall inträda skall underrättelsen avfattas skriftligt

och innehålla uppgift om de omständigheter som grundar skäligen misstanke om brottet. Den måste dessutom ha delgetts under en förundersökning som leder till allmänt åtal.

Kommittén föreslår också att den allmänna domstolen under speciella förutsättningar skall få meddela beslut om förlängning av preskriptionstiden för ett skattebrott. Har en underrättelse om brottsmisstanke inte kunnat delges på grund av att den misstänkte har avvikit eller på annat sätt hållit sig undan skall sålunda domstolen i brottmålet få besluta om förlängning av preskriptionstiden under så lång tid - högst fem år - som ytterligare behövs för delgivning av underrättelsen. En förutsättning för beslutets giltighet skall enligt förslaget vara att det har fattats under den ordinarie preskriptionstiden.

På det skatteprocessuella planet föreslår kommittén främst den ändringen att de nuvarande reglerna om eftertaxering/efterbeskattning i samband med åtal för skattebrott upphävs och ersätts med regler som tillåter att eftertaxering/efterbeskattning sker inom tio år under förutsättning att det handlar om betydande belopp i undanhållen skatt eller avgift. Också tidsfristen för besvär i särskild ordning föreslås bli förlängd till tio år för de fall där det rör sig om betydande skattebelopp.

Slutligen föreslår kommittén att skyldigheten att bevara deklara-tionsunderlag, som regleras i 20 § taxeringslagen (1956:623), TL, förlängs från nuvarande sex till elva år.

Kommitténs förslag om ändring av preskriptionsreglerna har fått ett övervägande positivt mottagande vid remissbehandlingen av betänkandet. Några remissinstanser redovisar dock en avvisande hållning. De riktar sin kritik särskilt mot att det är fråga om en särreglering för skattebrotten och ser hellre att preskriptionsreglerna ses över beträffande all brottslighet. Remissutfallet på kommitténs förslag till följdändringar i det skatteprocessuella systemet är mera blandat. De starkaste invändningarna i den här delen avser de förutsättningar som föreslås gälla för den tioåriga tidsfristen för eftertaxering m.m. Många förordar att den förlängda tidsfristen skall få användas endast i mera kvalificerade fall av skatte- eller avgiftsundandraganden.

Jag är ense med kommittén om att de speciella förhållanden som råder på skatteområdet kräver särskilda preskriptionsregler för att man skall kunna beivra skattebrotten i önskvärd utsträckning. Kommitténs undersökningar av det nuvarande preskriptionssystemets praktiska tillämpning på skattebrott ger belägg för detta. En särreglering för speciella områden är också den väg som har anvisats av riksdagen när frågan om generella ändringar av preskriptionsreglerna tidigare har diskuterats.

När det gäller inriktningen av lagstiftningsåtgärderna kan jag också i huvudsak ansluta mig till kommitténs förslag. Det innebär att jag i likhet med kommittén förordar särregler i tre avseenden, nämligen i fråga om dels preskriptionstiderna, dels de åtgärder som skall vara preskriptions-

hindrande, dels möjligheterna att förlänga preskriptionstiden. Jag kommer i det följande att behandla dessa tre frågor var för sig. Därefter tar jag upp följdändringarna i fråga om eftertaxering o.d.

2.2 Preskriptionstiderna

Kommittén föreslår att preskriptionsfristerna görs enhetliga för i stort alla skattebrott. För de brott inom skatte- och avgiftsområdet där det i dag förekommer preskriptionstider som avviker från den minimitid om fem år som gäller för brotten enligt SkBL föreslås en utsträckning av tiden till fem år. En sådan förlängning bör enligt kommittén ske i fråga om betalningsbrott enligt 81 § uppbördslagen (1953:272), UBL, och 28 § lagen (1958:295) om sjömansskatt, SjöL, samt beträffande brotten enligt 31 § kupongskattelagen (1970:624), KupL, 34 a § lagen (1967:340) om prisreglering på jordbrukets område och 21 § lagen (1974:226) om prisreglering på fiskets område. Däremot bör de nuvarande korta preskriptionstiderna behållas oförändrade vid brott som närmast kan karaktäriseras som ordningsförseelser.

Det stora flertalet remissinstanser godtar kommitténs förslag i den här delen.

För egen del anser jag i likhet med kommittén att enhetliga preskriptionsbestämmelser bör gälla för i princip alla skattebrott. Ett steg i den riktningen togs nyligen för betalningsbrott enligt 81 § UBL (prop 1982/83:84, SkU 20, rskr 139, SFS 1983:77). Därigenom skapades förutsättningar för ett effektivt beivrande av de brotten, för vilka den tidigare förhållandevis korta preskriptionstiden fick till följd att åtal ofta inte hann väckas.

Kommitténs förslag bör nu genomföras fullt ut. En femårig preskriptionstid bör sålunda gälla för de av kommittéen angivna brotten. En utsträckt preskriptionstid bör också gälla för det i 25 § lagen (1982:1006) om avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragsersättningar, AUL, upptagna brottet avseende underlåtenhet att betala in belopp som har innehållits enligt lagen. Straffbestämmelserna där är utformade i överensstämmelse med de motsvarande föreskrifterna i 81 § UBL. angående arbetsgivarna. Vidare bör förlängning ske i fråga om uppsåtligt brott enligt 7 § första stycket utsädeslagen (1976:298). Enligt den bestämmelsen kan den, som i samband med statsplombering av utsäde avger oriktig uppgift och därigenom föranleder fara för att växtförädlingsavgift undandras, dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Jag delar också kommitténs uppfattning att de straffbestämmelser som omfattar ordningsförseelser eller i övrigt mindre allvarliga brott bör lämnas utanför regleringen.

2.3 Underrättelse om brottsmisstanke som preskriptionshinder

2.3.1 Allmänt

Kommittén föreslår att nya bestämmelser om preskriptionshinder införs vid skattebrott. Delgivning med den för skattebrott misstänkte av en skriftlig underrättelse om misstanken skall jämföras med delgivning av åtal och alltså medföra att preskriptionen av brottet förhindras. För att denna verkan skall inträda skall den misstänkte ha underrättats om misstanken vid en förundersökning som leder till allmänt åtal för brottet. Underrättelsen skall enligt förslaget utfärdas av förundersökningsledaren och innehålla de omständigheter som utgör grund för misstanken om brott.

Huvuddelen av remissinstanserna godtar förslaget att en särskild preskriptionshindrande åtgärd införs vid skattebrott och att den får den utformning som kommittén föreslår.

Kritiska röster saknas emellertid inte. Bl.a. framhålls att de skäl som kommittén anför för sitt förslag inte överväger de principiella betänkligheter som kan resas från rättssäkerhetssynpunkt. Från några håll förordas i stället en generell förlängning av preskriptionstiden i SkBL. Några remissinstanser anser att en bättre utväg är att anknyta preskriptionstidens början för de centrala skattebrotten till den tid då det i skattefrågan föreligger ett lagakraftgående utslag.

För egen del får jag anföra följande.

Som jag tidigare nämnt uppkommer med gällande preskriptionsbestämmelser stora problem vid skattebrotten med hänsyn till deras speciella natur framför allt från utredningssynpunkt.

En möjlig utväg och den som kanske i första hand kommer i åtanke är att generellt förlänga preskriptionstiderna vid skattebrott. En sådan lösning har många fördelar. Den innebär i förhållande till kommitténs förslag en avsevärd förenkling i lagtekniskt hänseende och medför vidare att det nuvarande preskriptionsinstitutet behålls intakt. En generell förlängning av preskriptionstiderna innebär emellertid enligt min mening att man i alltför stor utsträckning avlägsnar sig från den grundläggande principen om sambandet mellan brottets svårhet och preskriptionstidens längd. Med en sådan lösning angrips inte heller orsakerna till problemen inom den nuvarande ordningen. Man bör i stället rikta in lagstiftningsåtgärderna på sådana misstänkta som genom sitt agerande försöker ointetgöra eller försvåra en brottsprocess. Detta talar för att lagstiftningen bör ta sikte på de preskriptionshindrande åtgärderna.

Betydelsen av att reglerna om åtalspreskription är klara och enkla i tillämpningen har ofta understrukits. Såväl den misstänkte som de berörda myndigheterna skall utan större svårighet kunna avgöra huruvida preskriptionstiden har upphört att löpa. Man bör enligt min mening fästa särskilt avseende vid dessa synpunkter. Preskriptionshindret bör alltså knytas till en omständighet som är lätt att tidsbestämma och som också den misstänkte har information om.

Vad jag nu framfört pekar mot den lösning som kommittén förordat, nämligen att delgivning med den misstänkte av en särskild skriftlig underrättelse om skäligen brottsmisstanke skall ha preskriptionshindrande verkan. Genom att delgivning sker kan myndigheterna, inkl. domstolen, och den misstänkte med lätthet konstatera vid vilken tidpunkt preskriptionshindret har inträtt. Med denna lösning når man också en enhetlig och lättillämpad ordning. Som preskriptionshindrande faktum införs då endast en ytterligare åtgärd i förhållande till nuvarande system. Även kravet att misstankarna skall ha viss styrka uppfylls, eftersom den särskilda underrättelsen får användas bara när det föreligger skäligen brottsmisstanke. Med hänsyn till det anförda föreslår jag att kommitténs förslag genomförs.

2.3.2 Villkoren för preskriptionshinder

För att acceptera att en underrättelse om misstanke för brottet skall förhindra preskriptionen bör - såsom kommittén föreslagit - gälla att förundersökningen skall ha lett till allmänt åtal för brottet. I annat fall skulle den misstänkte under avsevärd tid tvingas leva i ovisshet om den en gång riktade misstanken kommer att fullföljas med åtal, trots att det vid den gjorda förundersökningen konstaterats att misstanken inte varit tillräckligt stark för detta. En sådan konsekvens undviks sålunda om det föreskrivs att underrättelsen skall ha delgetts vid en förundersökning som lett till allmänt åtal för brottet.

I det angivna villkoret bör ligga att det är just den förundersökning, under vilken den misstänkte delgavs underrättelsen, som skall ha följts av åtal för brottet. Avslutas en förundersökning utan åtal, bör alltså en underrättelse som delges i samband med denna inte ha någon betydelse i preskriptionsavseende ens om en ny förundersökning leder till åtal för samma brott. Inleds en ny förundersökning, exempelvis på grund av att nya omständigheter kommer fram i fallet, bör däremot inget hindra att den misstänkte delges en underrättelse om brottsmisstanke en andra gång, nu med preskriptionshindrande verkan om åtal följer på denna förundersökning. Jag vill framhålla att det enligt min mening inte finns skäl att befara att möjligheten att förhindra preskription genom en underrättelse om brottsmisstanke kommer att användas av en åklagare så, att denne skulle fördröja en förundersöknings avslutande och därmed hålla frågan om preskriptionens inträde svävande i förhoppning om att nya bevis kommer fram. Detta motverkas bl.a. av regeln i RB att förundersökningen skall bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger (23 kap. 4 § andra stycket).

Den preskriptionshindrande verkan, som delgivning av åtal eller häktning har enligt gällande regler, är begränsad till det brott som har föranlett åtgärden. Med brottet avses den gärning som beskrivs i stämningansöknings resp. häktningsbeslutet. Bindningen mellan brottet och den preskriptionshindrande åtgärden bör behållas även när det gäller underrättelse

om brottsmisstanke. Preskriptionen bör sålunda hindras endast beträffande det brott som misstanken och underrättelsen avser. Det är därför viktigt att underrättelsen innehåller uppgifter om de omständigheter som ligger till grund för bedömningen att det föreligger skälig misstanke om brott. Uppgifterna måste anges noggrant. Preskriptionshindrets begränsning till brottet innebär vidare att åklagaren vid kommande åtal i princip blir bunden till den gärningsbeskrivning som har uttryckts i underrättelsen om brottsmisstanke. Några remissinstanser, bl.a. riksåklagaren, har med hänsyn härtill ansett att endast åklagare skall vara behörig att utfärda underrättelsen. Jag delar den uppfattningen.

Som jag tidigare har sagt bör det fästas stort avseende vid synpunkten att den misstänkte skall få vetskap om att preskriptionstiden för brottet har slutat löpa. Detta uppnås om underrättelsen om brottsmisstanke delges personligen med den misstänkte. För att underrättelsen skall få preskriptionshindrande verkan bör det därför vara en förutsättning att den delges i samma ordning som gäller för delgivning av stämning i brottmål.

Den nu redovisade och av utredningen förordade lösningen minskar klart möjligheterna för den misstänkte att uppnå preskription av brottet genom att förhala förundersökningen. Även sabotagehandlingar i skatteprocessen får minskad verkan eftersom preskriptionshinder kan framkallas redan på förundersökningsstadiet. Behovet av en skärpning av reglerna om åtalspreskription vid skattebrott bör därför också enligt min mening kunna tillgodoses genom bestämmelser i enlighet med den angivna lösningen. Denna följer för övrigt i allt väsentligt de huvudprinciper som f.n. gäller enligt BrB.

2.3.3 Tillämpningsområdet

Vad gäller tillämpningsområdet för bestämmelserna om underrättelse om brottsmisstanke föreslår kommittén att institutet skall kunna användas i fråga om alla brott enligt SkBL, UBL, KupL och Sjl samt brotten enligt 34 a § lagen om prisreglering på jordbrukets område och enligt 21 § lagen om prisreglering på fiskets område. Detta innebär att preskription skall kunna förhindras genom delgivning av en underrättelse om brottsmisstanke även beträffande vissa brott av böteskaraktär som inte berörs av förslaget om en till fem år förlängd preskriptionstid. De nya bestämmelserna blir däremot inte heltäckande beträffande brotten mot skatte- och avgiftsförfattningarna. Ett flertal brott, t.ex. det i 120 § första stycket TL upptagna brottet avseende underlåtenhet att fullgöra kontrolluppgiftsskyldighet enligt 37 § samma lag, kommer enligt förslaget att lämnas utanför regleringen.

Kommitténs förslag innebär vidare att brott enligt lagen (1960:418) om straff för varusmuggling, VSL, och i övrigt brott rörande skatter eller avgifter som fastställs eller uppbärs i den ordning som gäller för tull lämnas utanför regleringen. Också de skattebrotten närliggande valutabrotten un-

dantas. Vad gäller valutabrotten bör man enligt kommitténs mening överväga att införa särskilda bestämmelser om preskriptionshinder även för dessa. Kommittén anser emellertid att det faller utanför dess uppdrag att föreslå åtgärder på valutasidan.

Det föreslagna tillämpningsområdet godtas eller lämnas utan erinran av de flesta remissinstanserna. Från något enstaka håll ifrågasätts dock om de nya bestämmelserna skall vara tillämpliga på brott med endast böter i straffskalan. Ett par remissinstanser förordar att regleringen omfattar också valutabrotten. Vad gäller brotten inom tullverkets område påpekar generaltullstyrelsen att styrelsen inte känner till något fall där preskription av brott enligt VSL inträtt på grund av att den misstänkte avvikit till utlandet och att det bl.a. därför inte är påkallat att ta med sådana brott.

För egen del vill jag först slå fast att reformbehovet är särskilt angeläget i fråga om de centrala skattebrotten. Å andra sidan är det önskvärt med en enhetlig reglering inom hela skatte- och avgiftsområdet. Vad gäller tullverkets beskattningsverksamhet bör framhållas att för denna gäller särskilda bestämmelser beträffande både förfarandet och brottsansvar. Vid misstanke om brott enligt VSL är det vidare i de flesta fall tullmyndighet som med stöd av 13 § VSL inleder förundersökning rörande brottet, vilket bidrar till att tiden från brottstillfället till den tidpunkt då åtal väcks i allmänhet inte blir oacceptabelt lång. Med hänsyn till dessa förhållanden finns det enligt min mening inte tillräckliga skäl att nu införa särskilda regler om preskriptionshinder på tullverkets område. Inte heller i fråga om valutabrott är jag beredd att nu lägga fram något förslag.

När det gäller att avgränsa tillämpningsområdet i övrigt ligger det enligt min mening närmast till hands att göra bestämmelserna tillämpliga antingen på alla brott inom förevarande område eller på endast de brott för vilka preskriptionstiden är lägst fem år. När fråga är om ett brott av närmast ordningskaraktär förefaller det inte påkallat att förhindra preskription genom att tillgripa institutet underrättelse om brottsmisstanke, särskilt med tanke på att institutet utgör ett avsteg från annars gällande regler om preskriptionshinder och de ändrade reglerna främst bör ta sikte på den allvarliga brottsligheten. Detta talar för det senare alternativet, dvs. att bestämmelserna skall få tillämpas bara i fråga om brott som har, eller enligt mitt förslag får, en preskriptionstid om minst fem år. Genom att låta alla sådana brott på förevarande område omfattas av bestämmelserna om underrättelse om brottsmisstanke blir ordningen dessutom lättöverskådlig.

Jag föreslår att nya bestämmelser om preskriptionshinder införs för brott mot skatte- och avgiftsförfattningar i enlighet med vad jag nu anför. Bestämmelserna bör tas in i SkBL. I UBL, SjL, KupL, lagarna om prisreglering på jordbrukets och fiskets område, utsädeslagen och AUL bör hänvisning ske till bestämmelserna i SkBL. Jag återkommer i specialmotiveringen till bestämmelsernas närmare utformning.

2.4 Förlängning av preskriptionstiden

2.4.1 Allmänt

Kommittén föreslår att det införs möjligheter till förlängning av preskriptionstiden i fall då den misstänkte avvikit eller på annat sätt håller sig undan och en underrättelse om brottmisstanke på grund därav inte kunnat delges. Ett beslut om förlängning skall på talan av åklagare få meddelas av domstol. Preskriptionstiden skall få förlängas med så lång tid som behövs för delgivning av underrättelsen. Den får dock inte förlängas med mer än sammanlagt fem år.

Flertalet remissinstanser ställer sig bakom också detta förslag. Några remissinstanser anser emellertid att den föreslagna möjligheten i alltför hög grad avviker från nuvarande principer på preskriptionsområdet. Bl.a. anförs att preskriptionstiden alltid bör kunna beräknas på förhand. Som alternativ lösning föreslås från ganska många håll att man skall frångå kravet på personlig delgivning beträffande den preskriptionshindrande åtgärden; med ett enklare delgivningsförfarande skulle det inte finnas något behov av att kunna förlänga preskriptionstiden. Några remissinstanser menar att förslaget har den svagheten att ett beslut om förlängning får tillgripas endast när en underrättelse om brottmisstanke inte kunnat delges och alltså inte när stämningen inte kunnat delges. I flera yttranden framförs invändningar från administrativa utgångspunkter.

Enligt min mening är det uppenbart att det krävs särskilda insatser för att komma till rätta med problemen med misstänkta som på ett uppseendeväckande sätt försöker hålla sig utanför rättssystemet. Förhållandena är allvarligast i fråga om sådana misstänkta som efter brottet lämnar landet för att utomlands invänta utgången av preskriptionstiden. I dessa fall rör det sig ofta om betydande belopp som undandragits. Sådana förfaranden får stor publicitet i massmedia och det torde av allmänheten uppfattas som stötande att vår rättsordning inte kraftfullare kan ingripa mot denna typ av brottslighet. Detta får utan tvivel till följd att den allmänna skattemoralen skadas. Av allmänpreventiva skäl är det sålunda motiverat med ytterligare skärpningar av preskriptionsreglerna. Detta gäller särskilt i utlandsfallen.

Kommittén har diskuterat möjligheten att komma till rätta med de nuvarande olägenheterna beträffande fallen då en misstänkt håller sig undan genom att lätta på kravet på personlig delgivning. En möjlighet är enligt kommittén att föreskriva att delgivning skall anses ha skett med den misstänkte ett visst antal dagar efter det att handlingarna har avsänts med ordinarie postgång till den misstänktes senast kända adress. En annan utväg, som kommittén pekat på och som enligt några remissinstanser närmare borde övervägas, är att tillåta delgivning med annan än den sökte eller kungörelsedelgivning.

Som jag tidigare sagt har kommittén dock stannat för lösningen att undanhållande från den misstänktes sida bör mötas med regler om förläng-

ning av den ordinarie preskriptionstiden under domstolens överinseende. Kommittén har ansett att dess förslag ligger mer i linje med de rättstraditioner som finns inom den svenska preskriptionsrätten. Jag anser också för egen del att man i första hand bör välja en lösning som så nära som möjligt ansluter till de nuvarande huvudprinciperna. Kommitténs förslag innebär vidare att frågan om preskriptionstidsförlängning prövas av domstol vilket är en fördel från rättssäkerhetssynpunkt med hänsyn till de ingripande verkningar en preskriptionstidsförlängning kan medföra för den misstänkte. Jag ansluter mig därför till kommitténs förslag.

Förlängning av preskriptionstiden bör sålunda kunna ske genom ett särskilt beslut som meddelas av domstol. En fråga om förlängning av preskriptionstiden bör prövas på ansökan av åklagare av den domstol som är behörig att pröva det kommande målet om ansvar för brottet.

Kommittén föreslår att en förlängning skall få beslutas när underrättelsen om brottsmisstanke inte har kunnat delges på grund av att den misstänkte avvikit eller på annat sätt håller sig undan. Det nya institutet skall däremot inte kunna användas när åtal är väckt och delgivning av stämningen i brottmålet misslyckas. Eftersom denna delgivning i normalfallet ligger på domstolen är det enligt kommittén olämpligt att denna också skall avgöra när delgivning inte går att genomföra.

Mot detta har en del remissinstanser reagerat. Det framhålls att det ter sig stötande att en förlängning får tillgripas endast vid förundersökningen och därmed väl mot den som är skäligen misstänkt för ett brott men inte mot den gentemot vilken misstanken är så stark att åtal har väckts för motsvarande brott.

Jag anser också att det är olämpligt att begränsa möjligheten till preskriptionstidsförlängning till fall då delgivningen av en underrättelse om brottsmisstanke misslyckas. För åklagarnas del kan en sådan begränsning leda till att de, när det finns skäl att befara delgivningssvårigheter, väljer att inte väcka åtal trots att tillräckligt underlag för det finns. Att i sådana situationer avvakta med åtal för att i stället utfärda underrättelse om brottsmisstanke och vid misslyckad delgivning gå till domstol och få beslut om förlängning av preskriptionstiden är inte önskvärt. Det är enligt min mening i och för sig principiellt tilltalande att den instans som har ansvaret för delgivningen inte dessutom skall med bindande verkan pröva om delgivning varit ogenomförbar. Men eftersom förlängningsfrågan skall avgöras av domstol anser jag att det därmed ges garantier för att den rättsliga prövningen sker på ett korrekt sätt. Härtill kommer att jag - vilket jag senare återkommer till - i motsats till kommittén föreslår att domstolens beslut i förlängningsfrågan skall få överklagas särskilt. Härigenom byggs ytterligare rättssäkerhetsgarantier in. Med hänsyn till detta anser jag inte att det möter något hinder att låta domstolen besluta om förlängning av preskriptionstiden om delgivning av åtalet av närmare angivna skäl inte har kunnat verkställas.

Jag föreslår således att institutet preskriptionstidsförlängning skall få användas vid misslyckade delgivningsförsök i fråga om såväl underrättelse om brottsmisstanke som stämning i brottmålet.

2.4.2 Villkoren för förlängning

Ett förlängningsbeslut skall enligt kommitténs förslag få fattas när delgivning inte kunnat ske på grund av att den misstänkte avvikit eller på annat sätt håller sig undan. Remissinstanserna lämnar i allmänhet förslaget på denna punkt utan erinran. Förslaget har dock föranlett bl.a. påpekan- den om att flera av de exempel som nämns i betänkandet på fall där avvikande får anses föreligga inte torde kunna hänföras under uttrycket "avvikit eller på annat sätt håller sig undan" samt att enbart delgivnings- svårigheter inte bör tas som intäkt för att någon håller sig undan.

Jag ansluter mig i huvudsak till kommitténs uppfattning om i vilka fall en förlängning av preskriptionstiden bör få ske. Med hänsyn till den stora betydelse ett förlängningsbeslut kan få finns det emellertid enligt min mening skäl att redan i lagtexten ange förutsättningarna på ett så klart och utförligt sätt som möjligt. Vid avfattningen av denna bör man kunna utgå ifrån de närliggande bestämmelserna om förlängning av preskriptionstid i fråga om preskription av skattefordringar. Dessa bestämmelser, 7 § i lagen om preskription av skattefordringar m.m., tar nämligen upp i stort samma frånvarosituationer som är aktuella i det här sammanhanget.

Frånvarosituationerna bör delas upp i tre olika fall. Möjlighet till preskriptionstidsförlängning bör till att börja med finnas om den misstänkte saknar känt hemvist och det inte har kunnat klarläggas var han uppehåller sig. En annan situation är den att den misstänkte inte kan anträffas på känt hemvist inom riket. För detta fall bör dessutom gälla, förutom att det inte har kunnat klarläggas var han uppehåller sig, att det kan antas att han håller sig undan. Det tredje fallet bör omfatta de situationer då den miss- tänkte stadigvarande vistas utomlands. En fråga är om man för förlängning i det senare fallet skall kräva att det bakom utlandsvistelsen kan antas finnas ett direkt syfte från den misstänkte att hålla sig undan svenska myndigheter eller om man skall nöja sig med att varje utlandsvistelse av stadigvarande natur kan medföra en förlängning.

Jag vill då först framhålla att det särskilt är sådana fall där den misstänk- te lämnar landet för att utomlands invänta utgången av preskriptionstiden som allmänt väcker anstöt och som därför starkt bidrar till att en generell skärpning av preskriptionsreglerna vid skattebrott är påkallad. Delgivning- en med den som reser utomlands och vistas där en längre tid blir ofrånkom- ligen försenad och försvårad oavsett syftet med utlandsvistelsen. Mot den bakgrunden och då det vid utformningen av regelsystemet bör vara en strävan att samma förutsättningar skall gälla för alla misstänkta oberoende av åtkomligheten för svenska myndigheter, bör en stadigvarande utlands- vistelse i princip alltid få medföra en förlängning av preskriptionstiden.

Man vinner då också den fördelen att de bevisproblem, som ofta skulle uppkomma kring frågan om anledningen till att den misstänkte vistas utomlands, undviks.

En förlängning skall emellertid som tidigare antytts inte få beslutas endast på den grunden att en utlandsvistelse är konstaterad eller att något av de övriga två frånvarofallen visats föreligga. En ytterligare förutsättning bör vara att frånvaron är orsaken till att delgivning inte har kunnat verkställas. Det innebär i fråga om var och en av de skilda situationerna att myndigheterna måste försöka få till stånd en delgivning enligt de delgivningsmetoder som står till buds innan frågan om förlängning kan aktualiseras. Denna förutsättning bör sålunda normalt också gälla för utlandsfallen.

2.4.3 Förlängningstid m.m.

Tiden för ett förlängningsbeslut får enligt kommittéförslaget inte bestämmas längre än vad som är erforderligt för att delgivning skall kunna ske med den misstänkte. Som riktmärke vid bestämmandet av förlängningstiden bör enligt kommittén gälla att fristen inte utsträcks längre än vad som i normalfallet krävs för delgivning i det land eller på den ort där den misstänkte befinner sig. Den praxis som utbildats beträffande delgivning i utlandet får enligt kommittén därvid vara vägledande. I betänkandet redovisas de normala tiderna för delgivning i utlandet. Av redovisningen framgår att tiden för delgivningsförfarandet i de utomnordiska länderna i allmänhet är mellan två och sex månader. Visar det sig att den medgivna förlängningen är otillräcklig anser kommittén att domstolen efter en ny framställning av åklagaren skall få medge ytterligare förlängning. Som en yttersta gräns för förlängningen föreslår kommittén fem år räknat från den tidpunkt då den ordinarie preskriptionsfristen löper ut. En grundläggande förutsättning för att förlängning över huvud taget skall kunna medges är enligt förslaget att framställningen skall ha kommit in till domstolen innan preskription inträtt enligt övriga regler. Därtill bör, anser kommittén, komma att domstolen inom samma tid skall ha meddelat sitt beslut om förlängning.

Ett par remissinstanser kritiserar förslaget om att preskriptionstiden inte får förlängas med längre tid än som är nödvändigt för att delgivning skall kunna ske med den misstänkte. En remissinstans, hovrätten för Västra Sverige, föreslår i stället att beslut om förlängning skall ske med ett år i sänder och med den av kommittén föreslagna yttersta gränsen om fem år.

För egen del gör jag följande bedömning.

Jag ansluter mig till grundtanken att preskriptionstiden inte bör få utsträckas längre än som i en liknande situation vanligen behövs för att delgivning skall kunna ske. Förlängningsinstitutet bör emellertid samtidigt - utan att i nämnvärd grad ge avkall på kravet på förhållandevis korta förlängningstider - ordnas så att det inte blir otympligt och betungande för myndigheterna.

En ordning som vad gäller utlandsfallen innebär att tiden alltid skall bestämmas med hänsyn till vad som i normalfallet erfordras för delgivning i det aktuella landet förefaller mig väl stäl. Det kan sålunda inte vara rimligt att begränsa förlängningarna till två–tre månader. Korta förlängningar medför en betydande arbetsbelastning för åklagare och domstolar utan att ge någon påtaglig fördel för den enskilde. Jag föreslår därför att kommitténs förslag, dvs. att förlängning skall ske med så lång tid som kan beräknas gå åt för delgivning, får bilda huvudregel och att denna kompletteras med en regel om en minsta förlängningstid om sex månader. Jag föreslår vidare att man genomför kommitténs förslag att den totala tiden för förlängning aldrig får överstiga fem år. Förslaget om en absolut gräns om fem år har inte föranlett någon erinran vid remissbehandlingen.

En grundläggande förutsättning för att förlängning över huvud taget skall få medges måste – som kommittén också föreslår – vara att åklagarens ansökan härom kommer in till domstolen innan brottet är preskriberat enligt vanliga regler. Enligt kommittén skall dessutom krävas att domstolen har meddelat beslutet om preskriptionstidsförlängning innan åtalspreskription inträtt. Överåklagaren i Stockholm har särskilt tagit upp denna fråga och ansett att det skulle vara lämpligare att låta tidpunkten för ansökans ingivande vara avgörande, eftersom i annat fall den situationen kan uppstå att domstolen anser sig tvingad att fatta beslut på ett material som den anser ofullständigt och egentligen vill ha kompletterat.

Den av kommittén föreslagna ordningen anser jag i och för sig ha många fördelar. Den framstår som enkel och lättillämpad. Vid utgången av den ordinarie preskriptionstiden är det klarlagt huruvida preskription har inträtt eller inte. Frågan om det skall vara ett villkor att beslutet har meddelats inom den ordinarie preskriptionstiden hänger emellertid nära samman med vad som föreslås gälla beträffande möjligheten till besvär över beslutet. Av skäl som jag strax kommer att utveckla anser jag – till skillnad från kommittén – att sådan besvärsrätt bör finnas. Frågan om beslutstidpunkten kommer då i ett annat läge. En besvärsrätt måste nämligen ges en utformning som medför att det under viss tid efter utgången av den ordinarie preskriptionstiden kan komma att råda osäkerhet om vad som slutligen kommer att gälla. Så kan ju exempelvis ett beslut av tingsrätten om förlängning efter besvär komma att upphävas av överinstansen efter det att den ordinarie tiden gått ut. Ovissheten kommer att kvarstå fram till dess att beslutet vinner laga kraft. Med hänsyn härtill saknas det enligt min mening vägande skäl att hålla fast vid regeln att domstolens beslut om förlängning skall ha meddelats inom en bestämd tid. Jag anser således att det bör vara en tillräcklig förutsättning att ansöknings om preskriptionstidsförlängning ges in före utgången av den ordinarie preskriptionstiden. Domstolarna bör givetvis ändå handlägga målen om förlängning med stor skyndsamhet för att så långt möjligt begränsa den tid varunder preskriptionsfrågan hålls öppen.

Kommittén har som jag nyss berört ansett att talan inte skall få föras mot domstolens avgörande i mål om förlängning av preskriptionstid eller, med andra ord, att rättens beslut omedelbart skall vinna laga kraft. Bakgrunden till detta är det krav på snabbhet i förfarandet som enligt kommittén är nödvändigt för en processuell åtgärd av förevarande slag. Denna kommitténs uppfattning har mött kraftig kritik från några remissinstanser som hävdade att rättssäkerheten kräver att den enskilde kan få ett förlängningsbeslut överprövat.

Jag finner också för egen del att det från rättssäkerhetssynpunkt inte är godtagbart att ett förlängningsbeslut inte skall kunna bli föremål för särskild prövning i högre instans. Enligt min mening är intresset av snabbhet i förfarandet inte så framträdande att den enskilde i strid mot vedertagna fullföljdsregler skall fräntas möjligheten att i högre rätt få ett beslut om förlängning av preskriptionstiden prövat. Jag föreslår därför att den misstänkte skall få föra talan mot ett beslut om förlängning. Däremot finner jag det bl.a. av praktiska skäl inte motiverat att tillåta en överprövning av ett beslut varigenom domstolen ogillat eller på annat sätt inte bifallit en ansökan om förlängning. Ett sådant beslut bör alltså omedelbart vinna laga kraft. I fråga om fullföljden mot bifallsbeslut bör i huvudsak RB:s regler om talan mot lägre rätts beslut gälla. Med hänsyn till att rättegångsförfarandet med anledning av en ansökan om förlängning av preskriptionstiden ofta torde utmärkas av att den misstänkte inte är medveten om vad som pågår bör dock en speciell regel gälla beträffande besvärstiden. För att den misstänkte skall kunna utnyttja rätten att anföra besvär över ett beslut varigenom åklagarens ansökan bifallits bör utgångspunkten för beräkning av besvärstiden sålunda vara den dag då han fick del av beslutet.

Vad gäller tillämpningsområdet för bestämmelserna om beslut om preskriptionstidsförlängning bör detta enligt min mening bli detsamma som jag förordat beträffande reglerna om underrättelse om brottsmisstanke. Jag föreslår sålunda att bestämmelserna om preskriptionstidsförlängning skall tillämpas på brott enligt SkBL och därutöver på de brott för vilka jag tidigare föreslagit en enhetlig preskriptionstid på fem år.

2.5 Följändringar beträffande eftertaxering m.m.

2.5.1 Bakgrund

Förslaget att preskriptionshinder skall inträda vid delgivning av underrättelse om brottsmisstanke får efterverkningar på det skatteprocessuella planet, eftersom det i fråga om möjligheterna till eftertaxering, efterbeskattning och motsvarande förfarande enligt lagen (1959:552) om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen (1981:691) om socialavgifter, AVGL, finns en koppling mellan brotts- och skatteprocessen.

Jag skall här i korthet redogöra för innebörden av ifrågavarande bestämmelser och då främst vad gäller eftertaxering.

För att eftertaxering skall få ske krävs att den enskilde har lämnat ett oriktigt meddelande till myndigheterna och att detta föranlett att skatt påförts med för lågt belopp. Det skall således föreligga ett orsakssammanhang mellan det oriktiga meddelandet och den för låga debiteringen. En ytterligare förutsättning är att den tillkommande debiteringen inte avser ett ringa belopp. För mervärdeskattens och punktskatternas del gäller vidare att efterbeskattning inte skall äga rum om "det med hänsyn till omständigheterna framstår som uppenbart oskäligt". Här föreligger således ett villkor av skälighets- eller billighetskaraktär som saknas på den direkta beskattningens och socialavgifternas område.

För eftertaxering gäller vissa tidsfrister som anges i 115 och 116 §§ TL. Normalt gäller att ansökan om eftertaxering skall ha kommit in till domstolen inom fem år från utgången av det taxeringsår då taxeringen rätteligen bort verkställas i första instans. Domstolen har därefter ytterligare ett år på sig att avgöra saken.

Andra tidsfrister för ansökan om eftertaxering finns i fråga om tre fall. Två av fallen är av mindre intresse i det här sammanhanget. Det ena fallet avser en kortare tid för eftertaxering av vissa dödsbon och det andra en särskild fristberäkning för eftertaxering av skattskyldiga som har lämnat oriktigt meddelande i taxeringsmål som är anhängigt vid domstol.

Det tredje undantagsfallet gäller förlängd tid för ansökan om eftertaxering i situationer som har anknytning till skattebrott. Har den skattskyldige åtalats för sådant brott, får ansökan om eftertaxering för det år som åtalet avser göras fram till utgången av kalenderåret efter det då åtal väcktes. Har den skattskyldige avlidit gäller att ansökan om eftertaxering av dödsboet skall ha kommit in inom sex månader från dödsfallet. Även om åtal inte väcks gäller en motsvarande förlängd tidsfrist, om den skattskyldige enligt 12 § SkBL är fri från ansvar för brottet därför att han själv anmält saken till myndigheterna (frivilligt tillbakaträdande). Framställningen om eftertaxering skall då ha kommit in till domstolen före utgången av kalenderåret efter det då den frivilliga åtgärden vidtogs.

En eftertaxering som har åsatts efter åtal mot den skattskyldige skall enligt 115 § tredje stycket TL undanröjas, om åtalet ogillas helt och ogillandet inte sker på grund av ett sådant frivilligt tillbakaträdande som enligt 12 § SkBL medför ansvarsfrihet för gärningen. För att en eftertaxering som har beslutats före domen i brottmålet skall stå fast är sålunda förutsättningen antingen att åtalet bifalls eller att det ogillas med stöd av 12 § SkBL.

Enligt 115 § fjärde stycket TL gäller de förlängda tidsfristerna i anslutning till åtal för skattebrott även i fråga om framställning om eftertaxering som riktas mot en juridisk person. Ett villkor för detta är att den som företrätt den juridiska personen har åtalats för skattebrott som avser den juridiska personens taxering.

Den utökade tidsfristen för eftertaxering vid skattebrott infördes i samband med 1971 års sanktionsreform på skatte- och avgiftsområdet och föranleddes främst av att åtalsfristen för grovt skattebrott ökades från fem till tio år.

Bestämmelserna om eftertaxering i TL har tjänat som förebild vid utformningen av motsvarande institut inom skatte- och avgiftsområdet i övrigt. Föreskrifter härom finns i fråga om mervärdeskatten i 38-41 §§ lagen (1968:430) om mervärdeskatt, ML, för punktskatternas del i 20 och 21 §§ lagen (1959:92) om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, LFK, och beträffande arbetsgivaravgifterna i 14 § AVGL. Vad gäller punktskatter bör framhållas att enligt prop. 1983/84:71 avses LFK den 1 juli 1984 ersättas med en lag kallad lag om punktskatter och prisregleringsavgifter, LPP. I lagförslaget regleras efterbeskattning i 4 kap. 7-13 §§. De förlängda tidsfristerna i samband med åtal för skattebrott regleras i fråga om mervärdeskatt, punktskatter och arbetsgivaravgifter i 40 § andra och tredje styckena ML, 121 § andra och tredje styckena LFK (4 kap. 12 § LPP enligt nämnda prop. 1983/84:71) resp. 14 § femte och sjätte styckena AVGL. Bestämmelserna har samma innebörd som de i 115 § tredje och fjärde styckena TL.

Av redogörelsen för gällande rätt framgår att de särskilda, förlängda tidsfristerna för eftertaxering och liknande åtgärder är knutna till den tidrymd som i det särskilda fallet står till åklagarens förfogande för väckande av åtal för brottet. Denna tidrymd är för de flesta brotten enligt SkBL fem år. Domstolens möjlighet att herefter döma till påföljd för något av dessa brott kvarstår fram till 15 år från den dag då brottet begicks. Denna s.k. absoluta preskriptionstid löper alltså i dessa fall under ytterligare tio år efter det att åtalsfristen har gått ut. För grovt skattebedrägeri däremot är åtalsfristen tio år och domsfristen 30 år.

Mitt förslag till nya bestämmelser om åtalspreskription skulle med oförändrade regler om eftertaxering medföra bl.a. följande. Har den skattskyldige med preskriptionshindrande verkan delgetts underrättelse om brottsmisstanke inom den ordinarie preskriptionstiden om fem år, har åklagaren möjlighet att ända fram till utgången av den absoluta preskriptionstiden, dvs. ytterligare tio år, låta åtala honom för brottet. Den utsträckta tiden för väckande av åtal skulle få den effekten att senaste tidpunkt för taxeringsintendenten att ansöka om eftertaxering förskjuts framåt i motsvarande grad. Är det fråga om brottet grovt skattebedrägeri skulle det röra sig om en tidsförlängning för ansökan om eftertaxering om uppemot 20 år. En tidsmässig utvidgning skulle inträda inte bara för möjligheten att åsätta eftertaxering utan också för förvaltningsdomstolens skyldighet att undanröja en eftertaxering som har åsatts med stöd av de särskilda bestämmelserna beträffande fall av skattebrott. Ogillas åtalet i sin helhet skall ju eftertaxeringen undanröjas och detta oavsett hur lång tid som har förflutit sedan domen i eftertaxeringsmålet vann laga kraft.

2.5.2 Eftertaxeringsfristen vid brott

Allmänt

Det är uppenbart att nu berörda betydande tidsförlängningar och de därmed ökade olägenheterna med "öppna" eftertaxeringsbeslut inte kan accepteras utan måste mötas med ändringar i reglerna om eftertaxering. Kommittén är också inne på den linjen. Enligt kommittén talar principiella skäl mot den nuvarande bindningen mellan de olika processerna. Det kan enligt kommittén inte vara rimligt att såsom f.n. är fallet frågan om eftertaxering efter femårsfristens utgång skall vara beroende av en enskild tjänstemans beslut att åtala eller av den allmänna domstolens bedömning av rent objektiva brottsförutsättningar. Enligt kommitténs mening strider f.ö. kopplingen av eftertaxeringen till skattebrottsprocessen mot grundsatsen att skatteprocessen - till följd av att det centrala skattebrottet, skattebedrägeri, har utformats som ett effektbrott - skall styra brottsprocessen.

Mot denna bakgrund har kommittén förordat att skatteprocessen ges en helt självständig ställning i förhållande till skattebrottsprocessen. Kommittén föreslår att den nuvarande huvudregeln om en femårsfrist för ansökan om eftertaxering behålls för normalfallen men att det för kvalificerade fall av skatteundandraganden införs en tioårsfrist. Dessa allvarliga fall skall inte vara beroende av åklagarens ställningstagande i åtalsfrågan eller utgången i en skattebrottsprocess. Som villkor för eftertaxering i dessa fall skall i stället gälla att den oriktiga skatten uppgår till betydande belopp.

Remissinstanserna är i allmänhet positiva till förslaget om en brytning av eftertaxeringens samband med skattebrottsprocessen. Däremot förespråkar flertalet av dem som yttrat sig i frågan att den förlängda tidsfristen förbehålls mer kvalificerade fall av skatteundandragande än kommittén förordat. Många instanser avvisar eller ifrågasätter förslaget främst från rättssäkerhets- och kostnadssynpunkter.

Som jag redan sagt är jag ense med kommittén och remissinstanserna om att de nya bestämmelserna i SkBL om preskription bör föranleda en anpassning av vissa föreskrifter på skatte- och avgiftsområdet. Detta gäller de nämnda föreskrifterna om eftertaxering enligt TL, om efterbeskattning enligt ML och LFK (LPP) samt om motsvarande åtgärd enligt AVGL. Av förenklingsskäl kommer jag i det följande att mest tala om eftertaxering. Men om inte annat framgår av sammanhanget avser jag med eftertaxering också de motsvarande begreppen.

Eftertaxering bör inte få komma i fråga under en så avsevärd tid som skulle bli följden om de gällande bestämmelserna om eftertaxering lämnades oförändrade. Frågan är om anpassningen kan ske genom smärre jämkningar av de nuvarande bestämmelserna eller om det krävs mer genomgripande ändringar. Jag delar kommitténs grunduppfattning att författningsändringarna bör hållas inom ramen för vad som kan anses som nödvändigt med hänsyn till de ändrade förutsättningarna för när åtal för skattebrott får väckas. Men även om kommittén sålunda velat begränsa

reformen får de förslag som den stannat inför anses som tämligen långtgående. Förslagen innebär ju att frågan om skattebrott inte får någon som helst inverkan på skattemålet och att således en i princip ny typ av eftertaxeringsmöjlighet införs. Kommitténs avsikt med en sådan reglering är att samtidigt eliminera vissa brister i det nuvarande systemet.

När man skall ta ställning till efter vilka huvudlinjer lagstiftningen på taxeringsområdet bör utformas, måste man numera beakta att det inom skatteförenklingskommittén (B 1982:03) pågår ett omfattande utredningsarbete som bl.a. syftar till att rationalisera taxeringsförfarandet och skatteprocessen. Denna kommitté kommer att göra en översyn av reglerna om tidsfrister beträffande såväl ordinarie besvär som eftertaxering och andra besvär i särskild ordning. Med hänsyn till det utredningsarbetet finns det enligt min mening skäl att nu vara mycket återhållsam när det gäller att ändra reglerna om eftertaxering. Man bör därför inte f.n. utöka eftertaxeringsmöjligheterna så att eftertaxering kan ske under längre tid endast under den ytterligare förutsättningen att ett visst beloppsvillkor avseende undandragen skatt är uppfyllt. Enligt min mening bör man i stället söka en lösning som närmare knyter an till den nuvarande regleringen.

De gällande bestämmelserna om förlängd eftertaxeringstid tillkom som jag tidigare sagt i samband med att preskriptionstiden för grovt skattebrott ökades från fem till tio år. Härigenom blev det möjligt att också efter utgången av den ordinarie femårsfristen eftertaxera den som gjort sig skyldig till grovt skattebedrägeri. Ett grovt skattebrott som leder till fällande dom kan därför även om det uppdagas sent i princip alltid föranleda en riktig beskattning och alltså förhindra att den skattskyldige gör en ekonomisk vinst på grund av brottet. Det är enligt min mening i första hand synpunkter av det här slaget som bör vara vägledande vid utformningen av de nya bestämmelserna. Jag anser alltså att det är viktigt att samordningen med SkBL:s bestämmelser görs så att eftertaxering också efter en ändring av reglerna om åtalpreskription i princip alltid kan ske när någon döms till ansvar för skattebrott avseende hans taxering.

Villkoren

Mina förslag om ändring i reglerna om åtalpreskription innebär att åtal för skattebrott kan väckas senare än f.n., om en underrättelse om brottsmisstanke har delgetts den misstänkte eller om domstolen har beslutat förlänga preskriptionstiden för brottet. Den som fälls till ansvar för skattebrott avseende sin taxering efter ett åtal som har föregåtts av någon av de nämnda preskriptionshindrande åtgärderna bör i enlighet med vad jag nyss berört också kunna eftertaxeras för det aktuella året. Möjligheten till eftertaxering bör emellertid samtidigt tidsbegränsas så att eftertaxering inte åsätts senare än som är motiverat med hänsyn till att den skattskyldige inte skall kunna göra oskäligen vinster.

Avgörande för den gällande tidsgränsen för eftertaxering är den tidpunkt då åtal väcks. Ansökan om eftertaxering skall ha kommit in före utgången av kalenderåret därefter. Denna tidsfrist torde inte vålla skattemyndigheterna några problem, eftersom det i samband med att åtal väcks normalt finns ett utredningsunderlag som är tillräckligt också för skatteprocessen. Ett sådant underlag bör i regel också kunna föreligga inom ganska kort tid efter det att någon preskriptionshindrande åtgärd har vidtagits med anledning av brottsmisstanke, eftersom det annars inte torde finnas tillräckliga förutsättningar för att anse att det föreligger skälig brottsmisstanke mot den skattskyldige. En regel som innebär att yrkande om eftertaxering får framställas inom ganska kort tid efter det att någon preskriptionshindrande åtgärd har vidtagits bör därför medföra att skattemyndigheterna i princip alltid får tillräcklig tid för att ta fram det underlag som behövs för processen om eftertaxering. Jag föreslår därför att regeln utformas med den gällande bestämmelsen som förebild så att ansökan om eftertaxering får göras inom ett år från utgången av kalenderåret efter det då åtal väcktes eller någon annan preskriptionshindrande åtgärd vidtogs. Eftersom en sådan åtgärd måste företas innan den ordinarie preskriptionstiden har löpt ut, medför inte regeln att den nuvarande bortre tidsgränsen för eftertaxering förskjuts. Även om det skulle gälla en sent väckt misstanke om grovt skattebedrägeri måste nämligen åklagaren ha agerat i preskriptionsfrågan inom tio år från det att brottet begicks.

Sambandet mellan eftertaxering och domen i skattebrottmålet

Frågan är då om man bör behålla den nuvarande ovillkorliga regeln om att en friande dom i brottmålet – under förutsättning att ansvarsfriheten inte grundas på ett frivilligt tillbakaträdande – skall föranleda att en eftertaxering, som har åsatts med stöd av de särskilda fristbestämmelserna, skall undanröjas. Det är i och för sig önskvärt att brottmålsdomens avgörande inverkan på eftertaxeringen minskas eller helt slopas. Kommitténs förslag till eftertaxeringsbestämmelser har också innebörden att sambandet bryts och förslaget har i det här avseendet fått ett positivt mottagande av remissinstanserna.

Med den lösning som jag nyss har förordat beträffande förutsättningarna för åsättande av eftertaxering är det emellertid enligt min mening inte lämpligt att i nuläget göra en frikoppling från brottmålet. Visserligen finns det mycket som talar för att eftertaxering skall stå fast åtminstone i vissa av de situationer som nu är aktuella även om den misstänkte inte fälls till ansvar. Att han går fri från straff kan ju t.ex. bero på att han lyckats hålla sig undan lagföring. Jag anser dock att det mesta talar för att man t.v. behåller kopplingen till brottmålet. Som jag tidigare har antytt är det i denna del fråga om en provisorisk lösning i avvaktan på resultatet av skatteförenklingskommitténs arbete.

Mitt förslag är alltså att en eftertaxering som har åsatts med stöd av de särskilda fristbestämmelserna också i fortsättningen skall undanröjas om den skattskyldige inte fälls till ansvar för skattebrottet. Har eftertaxeringen åsatts efter att preskriptionen av brottet har hindrats genom att den skattskyldige delgetts en underrättelse om brottsmisstanke eller efter att preskriptionstiden för det har förlängts, bör sålunda eftertaxeringen undanröjas om brottsmisstanken inte följs av åtal.

2.6 Övriga frågor

Kommitténs förslag om en tioårig frist för eftertaxering m.m. när skatteundandragandet avser betydande belopp kräver enligt kommittén författningsändringar även i ett par andra avseenden.

Den ena ändringen rör tidsfristerna för besvär i särskild ordning enligt 100 § TL och 55 § ML. Kommittén föreslår av främst rättviseskäl att dessa tidsfrister förlängs så att de enskilda får en motsvarande möjlighet att söka ändring om den oriktigt påförda skatten uppgår till betydande belopp eller annars särskilda skäl föreligger.

Den andra ändringen avser de bestämmelser som reglerar hur länge en skattskyldig skall bevara räkenskaper eller annat skriftligt material som ligger till grund för beskattningen. Kommittén föreslår bl.a. en ändring i 20 § TL så att den skattskyldige åläggs att bevara deklaraionsunderlaget under elva i stället för f.n. sex år. Kommittén anser vidare att en motsvarande förlängning måste ske i fråga om myndigheternas bevarande av deklaraioner m.m. Den här delen av kommittéförslaget har f.ö. väckt stark kritik vid remissbehandlingen. Bl.a. betonas det att förslaget medför ökade kostnader för både det allmänna och de enskilda.

Mitt förslag i fråga om möjligheterna till eftertaxering/efterbeskattning efter den ordinarie fristens utgång innebär till skillnad från kommitténs att dessa möjligheter också i fortsättningen skall vara knutna till SkBL:s bestämmelser. Antalet eftertaxeringar o.d. med stöd av de särskilda fristbestämmelserna torde därför vara mycket litet även efter den ändrade ordningen. Med hänsyn härtill finns det enligt min mening inte anledning att nu ändra reglerna om besvär i särskild ordning. Jag anser inte heller att bevaringstiden beträffande deklaraioner m.m. behöver utsträckas. Även i detta sammanhang vill jag erinra om det utredningsarbete avseende bl.a. frågor om besvärregler och besvärstider som pågår inom skatteförenklingskommittén.

2.7 Ikraftträdande

Kommittén föreslår att de nya reglerna inom strafflagstiftningen får användas också beträffande redan begångna brott under förutsättning att preskription inte har inträtt vid ikraftträdandet. Kommittén föreslår över-

gångsregler i enlighet med detta. Ändringarna som berör skatte- och avgiftslagstiftningen föreslås däremot bli tillämpliga utan några särskilda övergångsregler. Utan sådana regler kommer, påpekar kommittén, de förlängda tidsfristerna för ansökan om eftertaxering m.m. att medföra att det blir möjligt att använda administrativa sanktioner i form av skatte- eller avgiftstillägg i vissa situationer, där detta enligt gällande rätt inte kan ske. Kommittén syftar på sådana fall som avser stora skatte- eller avgiftsbelopp men som i dag inte kan föranleda påföljd enligt SkBL. Kommittén anser att dessa följder av dess förslag får accepteras av processtekniska skäl.

Remissinstanserna lämnar i allmänhet kommittéförslagen rörande övergångsbestämmelserna utan erinran. I fråga om de straffprocessuella förslagen förordar dock ett par instanser övergångsbestämmelser av innebörd att påföljd inte får ådömas för brott begånget före ikraftträdandet, om straff skulle vara att anse som förfallet vid bedömning efter den lag som gällde då brottet begicks. Även kommitténs förslag på skatte- och avgiftsområdet föranleder kritik från några håll. Därvid anmärks att ändringarna inte bör leda till eftertaxering om sådan inte är möjlig enligt de nuvarande reglerna och att några retroaktiva effekter vad gäller påförande av skatte- eller avgiftstillägg inte bör komma i fråga.

För egen del får jag anföra följande.

Bestämmelserna om utsträckning av preskriptionstiden till fem år vid vissa brott, exempelvis vid brott enligt 28 § Sjl, bör tillämpas även på brott som har begåtts före ikraftträdandet under förutsättning att preskription inte inträtt dessförinnan enligt äldre bestämmelser. En sådan tillämpning är i enlighet med straffrättsliga principer och valdes f.ö. vid förlängningen av preskriptionstiden för betalningsbrott enligt 81 § UBL.

En underrättelse om brottsmisstanke enligt 14 § andra stycket SkBL bör få där avsedda verkningar endast om underrättelsen har delgetts efter ikraftträdandet. Införandet av detta rättsinstitut och institutet beslut om förlängning av preskriptionstiden torde i övrigt inte föra med sig några övergångsproblem. Institutet bör få användas beträffande ifrågavarande skattebrott som vid ikraftträdandet ännu inte har preskriberats.

Ändringarna avseende tidsfristerna för ansökan om eftertaxering, beslut om efterbeskattning och motsvarande åtgärd enligt AVGL är inte av det slaget att några särskilda övergångsbestämmelser behövs. Eftertaxering o.d. bör sålunda få åsättas med stöd av de nya reglerna även i fråga om beskattningsår som har gått ut vid ikraftträdandet.

Reglerna om ikraftträdandet bör utformas med hänsyn till vad jag nu sagt. Beträffande den av kommittén berörda frågan om användning av administrativa sanktioner i vissa fall där detta enligt nuvarande bestämmelser inte kan ske, vill jag nämna att en sådan användning inte torde bli aktuell med den av mig förordade ordningen.

Jag föreslår att den nya lagstiftningen träder i kraft den 1 juli 1984.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom finansdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69),
2. lag om ändring i taxeringslagen (1956:623),
3. lag om ändring i uppbördslagen (1953:272),
4. lag om ändring i lagen (1958:295) om sjömansskatt,
5. lag om ändring i lagen (1959:552) om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen (1981:691) om socialavgifter,
6. lag om ändring i lagen (1967:340) om prisreglering på jordbrukets område,
7. lag om ändring i lagen (1968:430) om mervärdeskatt,
8. lag om ändring i kupongskattelagen (1970:624),
9. lag om ändring i lagen (1974:226) om prisreglering på fiskets område,
10. lag om ändring i utsädeslagen (1976:298),
11. lag om ändring i lagen (1982:1006) om avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragsersättningar,
12. lag om ändring i lagen (1984:000) om punktskatter och prisregleringsavgifter.

Det under 5 angivna förslaget har upprättats i samråd med chefen för socialdepartementet. De under 6,9 och 10 angivna förslagen har upprättats i samråd med chefen för jordbruksdepartementet.

Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

4 Specialmotivering

4.1 Förslaget till lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69)

14 §

Det nya andra stycket i paragrafen innehåller de föreslagna specialbestämmelserna om preskriptionshinder. De innebär att preskription vid brott enligt SkBL förhindras redan genom att den misstänkte delges skriftlig underrättelse om att han är skäligen misstänkt för brottet. För att underrättelsen skall ha preskriptionshindrande verkan krävs dessutom att den delgetts vid förundersökning som lett till allmänt åtal för brottet.

En förutsättning för att metoden med skriftlig underrättelse skall få användas är att det föreligger skäligen misstanke mot den misstänkte om brott. Den styrka som bevisningen mot den misstänkte måste ha nått motsvarar vad som enligt 23 kap. 18 § RB skall föranleda att den misstänkte, då han hörs under förundersökningen, underrättas om misstanken. Så snart utredningsmaterialet ger tillräckligt underlag för att anse att skäligen brottsmisstanke föreligger mot den misstänkte får delgivning av den skrift-

liga brottsmisstanken ske. Något förhör med den misstänkte behöver alltså inte hållas före delgivningen.

Det är i regel lämpligt att delgivning av den skriftliga underrättelsen sker vid det förhör, då den misstänkte enligt 23 kap. 18 § RB skall underrättas om att han är skäligen misstänkt för brottet. Delgivning kan dessutom ske på något av de sätt som föreskrivs för delgivning av stämning i brottmål.

Uppehåller sig den misstänkte i något annat nordiskt land får åklagarmyndigheten rikta en framställning om delgivning av den skriftliga brottsmisstanken direkt till den myndighet i detta land som ombesörjer delgivning i brottmål. För denna situation gäller bestämmelserna i cirkuläret (1975:301) till statsmyndigheterna angående inbördes rättshjälp mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge genom delgivning och bevisupptagning. Vistas den misstänkte i utomnordiskt land bör utrikesdepartementet anlitas för delgivning enligt kungörelsen (1933:618) angående biträde av utrikesdepartementet för delgivning av handlingar i utlandet.

För att preskription skall hindras skall delgivningen av den skriftliga underrättelsen om brottsmisstanke ha skett vid förundersökning som lett till allmänt åtal. Avslutas en förundersökning utan att åtal följer, förlorar således en delgivning av skriftlig brottsmisstanke sin preskriptionshindrande verkan även om ny förundersökning senare inleds.

En delgivning av skriftlig underrättelse om brottsmisstanke vid förundersökningen hindrar i vissa fall inte preskription trots att förundersökningen lett till allmänt åtal. Om målet avvisas eller avskrivs är nämligen delgivningen utan verkan i preskriptionsavseende. Detta följer av 35 kap. 3 § BrB.

Det föreskrivs vidare att den skriftliga underrättelsen skall utfärdas av åklagare och ange de omständigheter som utgör grund för misstanken om brott. Bestämmelsen ställer krav på att grunden för misstanken individualiseras, eftersom den preskriptionshindrande verkan av delgivningen av brottsmisstanken är begränsad till brottet, dvs. den konkreta gärning som den misstänkte enligt åklagarens beskrivning begått. Någon fullständig gärningsidentitet mellan den skriftliga underrättelsen och den stämningsansökan som sedermera ges in till domstolen behöver dock inte föreligga. En justering av gärningsbeskrivningen som inte går utöver vad som enligt 45 kap. 5 § RB anses tillåtet i fråga om åtal bör nämligen få göras.

14 a §

I paragrafen finns föreskrifter av innebörd att preskriptionstiden enligt 35 kap. 1 § BrB eller 14 § SkBL i vissa fall får förlängas.

Enligt bestämmelserna får rätten på framställning av åklagare besluta om förlängning av preskriptionstiden, om åtalet eller underrättelsen om brottsmisstanke inte har kunnat delges av närmare angivna skäl som är att hänföra till den misstänktes förhållanden. En förlängning förutsätter därför normalt att åtgärder har vidtagits i syfte att få till stånd en delgivning med den misstänkte.

De i de tre punkterna i första stycket angivna rekvisiten för att beslut om förlängning skall få meddelas stämmer överens med dem som har tagits upp i 7 § första stycket 2-4 lagen om preskription av skattefordringar m.m. och som anger förutsättningarna för förlängning av preskriptionstiden beträffande skattefordringar i frånvaro- och utlandsfallen. Rekvisiten i de båda paragraferna bör ges samma innebörd. Bl.a. de uttalanden som gjordes i prop. 1981/82:96 med förslag till lag om preskription av skattefordringar m.m. (s. 63 f.) bör därför gälla också i fråga om tillämpningen av rekvisiten i förevarande paragraf.

Eftersom en förutsättning för förlängning är att delgivning inte har kunnat ske, måste i regel delgivningsförsök ha gjorts innan förlängningsbeslut får meddelas. Om den misstänkte stadigvarande vistas utomlands och brottsmisstanken framkommer eller åtal väcks så sent under den ordinarie preskriptionstiden att den tid som kvarstår innan preskription inträder understiger vad som i normalfallet behövs för delgivning i det land där den misstänkte befinner sig, bör en förlängning kunna ske utan att något delgivningsförsök först görs.

Ett förlängningsbeslut får fattas redan i början av den ordinarie preskriptionstiden. Det ligger emellertid i sakens natur att behovet av en förlängning uppkommer först i slutet av perioden när det visat sig omöjligt att med de normala rutinerna få kontakt med den misstänkte.

Enligt andra stycket ankommer det på domstolen att bestämma förlängningstiden med hänsyn till den tid som kan antas behövas för att delgivning skall kunna ske med den misstänkte. Den får dock inte förlängas med mindre än sex månader och enligt paragrafens tredje stycke aldrig utsträckas med mer än fem år.

Det är svårt att på förhand bedöma hur lång tid som kan tänkas tas i anspråk för delgivningen i ett visst fall. Vägledande bör vara den tid – med viss marginal – som normalt åtgår för delgivning i det land eller på den ort där den eftersökte vistas. Vid sin bedömning bör domstolen väga in de upplysningar som finns kring den misstänkte, var hans familj befinner sig, anställningsförhållanden etc. Också sådana omständigheter som i vilken omfattning och under hur lång tid han sökts bör tillmätas betydelse. Har resultatlösa delgivningsförsök gjorts endast under en kort period före den ordinarie fristens utgång finns det sällan anledning att endast på grund härav utsträcka tiden särskilt långt. Är det däremot fråga om en utlandsvistelse på okänd ort eller har myndigheterna utan framgång sökt den misstänkte en längre tid finns förutsättningar för en annan bedömning. Domstolen bör också beakta att alltför korta förlängningar riskerar att bli ohanterliga med hänsyn till att åklagaren kanske tvingas att ge in ett flertal framställningar om förlängning beträffande samme misstänkte och till den möjlighet som finns att anföra besvär över ett förlängningsbeslut.

Räcker den medgivna förlängningen inte till för att delge den sökta stämningen eller underrättelsen om brottsmisstanke får åklagaren göra en förnyad framställning om förlängning.

Tredje stycket anger att förlängningstiden inte i något fall får utsträckas med mer än sammanlagt fem år. Tiden räknas från den tidpunkt då den ordinarie preskriptionsfristen löper ut.

14 b §

I paragrafen ges vissa regler om rättsverkningarna av en ansökan om förlängning av preskriptionstiden.

En ansökan om förlängning måste göras före utgången av den ordinarie preskriptionstiden eller – såvitt gäller en förnyad framställning – den tid som gäller enligt det senaste beslutet om förlängning.

Ges en ansökan in till behörig tingsrätt före utgången av preskriptionstiden, preskriberas enligt andra stycket brottet tidigast när beslut på grund av ansökningen föreligger. Om en ansökan ges in kort tid innan åtalspreskription skulle inträda, förhindrar bestämmelsen preskription av brottet innan domstolen hunnit fatta beslut om förlängning. Om domstolen lämnar ansökningen utan bifall, med vilket avses också att den avvisas eller återkallas, skall emellertid preskriptionstiden löpa som om framställningen inte hade gjorts. I detta fall hindrar alltså ansökningen inte preskriptionen. Bestämmelsen innebär t.ex. också att en underrättelse om brottsmisstänke, som delges efter att den löpande preskriptionsfristen gått till ända men under tiden för domstolens behandling av framställningen om förlängning, kommer att sakna rättslig verkan i preskriptionsfrågan, såvida inte framställningen bifalls.

14 c §

Paragrafen innehåller bestämmelser om domstolens handläggning av mål om förlängning av preskriptionstiden och om fullföljd.

Enligt första stycket är förfarandet i tingsrätten vid handläggningen av ett mål om förlängning av preskriptionstid skriftligt. Men också muntlig förhandling och därmed muntlig bevisning kan få förekomma. För det krävs att tingsrätten finner en muntlig förhandling fördelaktig från utredningssynpunkt. Måltypen är emellertid sådan att det sällan torde finnas anledning att besluta om muntlighet. I princip skall den misstänkte och hans försvarare lämnas tillfälle att yttra sig över åklagarens ansökan. I många fall torde det emellertid vara ogörligt. Om det t.ex. helt saknas uppgift om var den misstänkte finns måste ett förlängningsbeslut kunna meddelas utan att något försök görs att låta honom få del av ansökningen. Målet bör avgöras så snart som möjligt. Därför bör någon omfattande skriftväxling inte få förekomma.

Av andra stycket framgår att domstolen skall avgöra målet genom beslut. Där föreskrivs att talan inte får föras mot domstolens beslut om beslutet innebär att preskriptionstiden inte förlängs. Lämnas åklagarens ansökan om förlängning utan bifall vinner således rättens beslut omedelbart laga kraft. Vidare ges där en regel om att tingsrättens slutliga beslut att

medge förlängning får överklagas genom besvär som skall ha kommit in inom två veckor från det att klaganden fick del av beslutet.

De regler angående domstolens handläggning som härutöver behövs får genom bestämmelsen i tredje stycket hämtas från RB. Den hänvisningen är också ett uttryck för att en fråga om förlängning av preskriptionstiden får anses ingå som ett förprocessuellt förfarande till rättegången i brottmålet.

Av hänvisningen till RB följer att tingsrätten vid sin handläggning av ett mål om preskriptionstidsförlängning är domför med en lagfaren domare och att den domstol som är behörig att pröva ansvarsfrågan beträffande ifrågavarande brott även är behörig att ta upp en ansökan om förlängning av preskriptionstiden för brottet.

4.2 Förslaget till lag om ändring i taxeringslagen (1956:623)

De justeringar som jag har föreslagit i fråga om eftertaxering föranleder ändringar i 115 § tredje och fjärde styckena TL. Huvudregeln i andra stycket om att tidsfristen för ansökan om eftertaxering normalt är fem år behålls alltså oförändrad.

Den i tredje stycket första meningen angivna möjligheten att efter utgången av den ordinarie femårsfristen ansöka om eftertaxering om den skattskyldige har åtalats för skattebrott som avser hans taxering kompletteras nu så att eftertaxering kan komma i fråga även efter att någon av de åtgärder rörande preskription som föreslås i SkBL har företagits. Ansökan om eftertaxering skall sålunda få göras också i de fall då den skattskyldige enligt 14 § andra stycket SkBL har delgetts underrättelse om brottsmisstanke eller då den allmänna domstolen enligt 14 a § SkBL har beslutat förlänga preskriptionstiden. Vad gäller underrättelsen om brottsmisstanke bör det noteras att det för att en ansökan om eftertaxering skall få tas upp till prövning är tillräckligt att underrättelsen har delgetts på föreskrivet sätt. Det krävs alltså inte att förundersökningen har följts av åtal för brottet.

Liksom f.n. skall en ansökan om eftertaxering i fall av åtal eller frivilligt tillbakaträdande ha kommit in före utgången av kalenderåret efter det då åtalet väcktes eller den frivilliga åtgärden vidtogs. En motsvarande gräns föreslås i ett nytt femte stycke gälla för ansökan om eftertaxering som bygger på en delgivning av underrättelse om brottsmisstanke eller ett domstolsbeslut om förlängning av preskriptionstiden. I samtliga dessa situationer måste en ansökan om eftertaxering normalt ha kommit in senast året efter det att den första av de ifrågavarande åtgärderna – delgivning av underrättelse om brottsmisstanke, förlängning av preskriptionstiden eller åtal – företogs med anledning av brottsmisstanken. Förekommer det senare ytterligare någon åtgärd av det här slaget kommer denna inte att medföra att den senaste dagen för ansökan om eftertaxering flyttas fram. Detta innebär att ett sent väckt åtal för ett skattebrott, för

vilket preskription inte har inträtt därför att åtalet har föregåtts av en delgivning av en underrättelse om misstanke för brottet, inte får någon betydelse beträffande frågan om ansökan om eftertaxering har kommit in i rätt tid.

De nuvarande bestämmelserna i tredje stycket om undanröjande av eftertaxering kompletteras så att även en eftertaxering, som har åsatts efter att åtgärd som avses i 14 § andra stycket eller 14 a § SkBL har vidtagits, skall undanröjas om den skattskyldige inte fällt till ansvar för brottet. Undanröjande skall ske så snart det är klart att åtgärden inte fullföljs med åtal. Bestämmelserna om detta bildar ett nytt sjätte stycke.

De nu föreslagna ändringarna har föranlett viss justering av det nuvarande fjärde stycket.

4.3 Övriga lagförslag

Förslaget om enhetliga preskriptionstider för de allvarigare brotten mot skatte- och avgiftsförfattningarna avser en förlängning av preskriptionstiden så att den blir lägst fem år om fängelse ingår i straffskalan för brottet. I fråga om dessa brott skall det också vara möjligt att hindra preskriptionsinträde genom att på samma sätt som föreslås i 14 § andra stycket SkBL beträffande brotten enligt SkBL delge den misstänkte en skriftlig underrättelse om misstanke för brottet. Vidare skall preskriptionstiden för ifrågasvarande brott kunna förlängas i överensstämmelse med de föreslagna bestämmelserna i 14 a – 14 c §§ SkBL. I enlighet med detta föreslås nu ändringar i 81 § UBL, 28 § SjöL, 34 a § lagen om prisreglering på jordbrukets område, 31 § KupL, 21 § lagen om prisreglering på fiskets område, 7 § utsädeslagen och 25 § AUL.

Bestämmelser om särskilda tidsfrister för efterbeskattning och uttagande av avgift i samband med åtal för skattebrott finns f.n. i 21 § LFK, 14 § AVGL och 40 § ML. I berörda bestämmelser i AVGL och ML ändras nu kopplingen till brottsprocessen så att den stämmer med vad jag föreslår i fråga om eftertaxering enligt 115 § TL. Vad gäller punktskatterna bör den motsvarande ändringen göras i LPP som avses gälla från den 1 juli 1984. En sådan ändring görs därför i 4 kap. 12 § LPP.

5 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över lagförslagen.

6 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

Kommitténs sammanfattning av sitt förslag

Betänkandet utgör en fjärde etapp i utredningens arbete. Det innehåller förslag till reformerade bestämmelser om s. k. åtalspreskription vid brott mot skatte- och avgiftsförfattningarna.

Bakgrunden till de förslag som utredningen nu lägger fram utgör svårigheterna att inom gällande processordning beivra skattebrotten på ett från det allmännas synpunkt godtagbart sätt. Regelsystemen i rättegångsbalken och brottsbalken har utformats med tanke på de traditionella brotten. När de tillämpas på skattebrotten med deras från straffrättslig synpunkt särregna uppbyggnad uppkommer vissa processuella olägenheter.

Enligt gällande preskriptionsordning blir en misstänkt fri från straff om han inte har häktats eller fått del av åtalet viss tid från det att brottet begicks. Denna regel har visat sig medföra vissa komplikationer vid handläggningen av skattebrott. Orsakerna är flera. Skattebrotten upptäcks – till skillnad från de traditionella brotten – inte sällan relativt lång tid efter det att brottet har förövats. Förundersökningen tar ofta lång tid i anspråk beroende på den skatterättsliga undersökning och process som föregår eller löper jämsides med denna. De komplicerade frågor som förekommer i skattebrottmål av allvarigare beskaffenhet medverkar också till att förundersökningen drar ut på tiden.

Nu angivna omständigheter medför att åklagaren många gånger först i slutskedet av preskriptionstiden får sådant underlag för den fortsatta processen att han kan väcka åtal. I dessa fall kan den misstänkte genom att hålla sig undan en kortare tid bli fri från straff.

De undersökningar som utredningen har låtit företa visar att det inte är ovanligt att den som misstänks för skattebrott utnyttjar de nu nämnda svagheter i det processuella systemet. För att komma till rätta med dem föreslår utredningen att redan delgivning av underrättelse om brottsmisstanke med den misstänkte skall hindra preskriptionsinträde vid skattebrott. Underrättelsen skall vara skriftlig och innehålla de omständigheter som utgör grund för misstanken om brott.

Bestämmelsen att delgivning av brottsmisstanke skall hindra preskription måste enligt utredningens mening kompletteras. En misstänkt kan nämligen också uppnå strafffrihet genom att hålla sig undan i detta sammanhang. Kommer t. ex. omständigheter som medför ansvar för brott fram redan i inledningsskedet av skattemyndigheternas kontrollarbete kan den misstänkte för att uppnå preskription undvika all kontakt med polis- och åklagarmyndigheterna.

Betydande praktiska svårigheter föreligger när det gäller att få reda på var en person uppehåller sig och att delge honom handlingar. Särskilt gäller detta om personen vistas utomlands. Det framgår bl. a. av undersökningar av efterlysnings- och delgivningspraxis som utredningen låtit företa.

Utredningen har valt att möta de nu nämnda svårigheterna med bestämmelser om förlängning av preskriptionstid. Har underrättelse om brottsmisstanke inte kunnat delges på grund av att den misstänkte har avvikit eller på annat sätt hållit sig undan föreslås att domstolen i brottmålet skall få besluta om förlängning av preskriptionstiden under så lång tid – högst fem år – som ytterligare behövs för att delge underrättelsen. Ärende om förlängning tas upp av domstolen på åklagarens begäran och avgörs efter skriftlig handläggning genom beslut.

Förslaget om nytt preskriptionshinder vid skattebrott får följdverkningar på det skatteprocessuella planet. De förlängda tidsfrister för eftertaxering etc., som sedan år 1972 står det allmänna till buds då åtal för skattebrott väcks efter den normala femårstidens utgång, kommer nämligen att utsträckas i viss mån. Det gäller särskilt i de fall där misstanke kan delges men förundersökningen försenas eller omöjliggörs därför att den misstänkte håller sig undan.

Utredningen föreslår att de nämnda följdverkningarna regleras på så sätt att framställning om eftertaxering m. m. får göras inom tio år under förutsättning att det handlar om betydande belopp i undanhållen skatt eller avgift. De nuvarande reglerna om eftertaxering i samband med åtal för skattebrott skall enligt förslaget upphävas. I fortsättningen kommer således alla frågor om eftertaxering o. d. bli en rent skatterättslig angelägenhet. Den situationen att en eftertaxering som har fastställts efter den normala tidsfristens utgång undanröjs om åtal för skattebrott ogillas kommer därigenom inte att uppstå.

Som en konsekvens av förslaget om tioårig eftertaxeringsfrist föreslår utredningen att tidrymden för besvär i särskild ordning – s. k. extraordinära besvär – skall förlängas till tio år för de fall där det handlar om betydande skattebelopp. Ändringen berör enbart den enskildes besvärsrätt enligt 100 § taxeringslagen och 55 § lagen om mervärdeskatt.

Slutligen föreslår utredningen att skyldigheten att bevara deklara-tionsunderlag, som regleras i 20 § taxeringslagen, skall förlängas till elva år.

Samtliga ändringsförslag föreslås träda i kraft den 1 januari 1981.

Kommitténs författningsförslag

1 Förslag till

Lag om ändring i skattebrottslagen (1971: 69)

Härigenom föreskrivs i fråga om skattebrottslagen (1971: 69)
dels att 14 § skall ha nedan angivna lydelse,
dels att i lagen skall införas fyra nya paragrafer, 15–18 §§, av nedan
angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt 3, 7, 8 eller 9 § ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

Har den misstänkte på sätt som är föreskrivet om delgivning av stämning i brottmål, vid förundersökning som lett till allmänt åtal, skriftligen underrättats om att han är skäligen misstänkt för brott enligt denna lag, skall denna åtgärd jämföras med att han fått del av åtal för brottet. Underrättelsen skall utföras av förundersökningsledaren och innehålla de omständigheter som utgör grund för misstanken om brott.

15 §

Har underrättelse om brottsmisstänke inte kunnat delges på grund av att den misstänkte har avvikit eller på annat sätt håller sig undan får rätten på framställning av åklagare besluta om förlängning av tid som anges i 35 kap. 1 § brottsbalken och i 14 § första stycket denna lag. Tiden får inte bestämmas längre än vad som är erforderligt för att delgivning skall kunna ske med den misstänkte. Visar det sig att tiden är otillräcklig får rätten medge ytterligare förlängning.

Förlängning enligt första stycket får inte omfatta längre tid än sammanlagt fem år.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse**16 §*

Framställning enligt 15 § prövas av den domstol som har att avgöra ansvarsfrågan.

Den misstänkte och hans försvarare skall beredas tillfälle att yttra sig över framställningen där så kan ske.

17 §

Underrätt är vid handläggning av ärende om förlängning av preskriptionstid domför med en lagfaren domare. Förfarandet är skriftligt.

18 §

Rättens avgörande i ärende om förlängning av preskriptionstid sker genom beslut. Talan får inte föras mot beslutet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981.

2 Förslag till

Lag om ändring i uppbördslagen (1953: 272)

Härigenom föreskrivs i fråga om uppbördslagen (1953: 272)¹

dels att 81 § skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 81 a §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

81 §

Arbetsgivare som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet åsidosätter skyldighet att inbetala skatt som innehållits för annan dömes till böter eller, om gärningen rör betydande belopp eller annan försvårande omständighet föreligger, till fängelse i högst ett år.

I ringa fall dömes ej till ansvar enligt första stycket.

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt denna paragraf ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

81 a §

Bestämmelserna i 14 § andra stycket samt 15–18 §§ skattebrottslagen (1971:69) tillämpas på brott enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981.

Lagen tillämpas inte på brott, för vilket påföljd har bortfallit vid ikraftträdandet.

¹ Lagen omtryckt 1972: 75. Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 771.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1958: 295) om sjömansskatt

Härigenom föreskrivs att i fråga om lagen (1958: 295) om sjömansskatt¹ dels att 28 § skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 28 a §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

28 §²

Redare som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet åsidosätter skyldighet att inbetala skatt som innehållits för annan dömes till böter eller, om gärningen rör betydande belopp eller annan försvårande omständighet föreligger, till fängelse i högst ett år.

I ringa fall dömes ej till ansvar enligt första stycket.

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt denna paragraf ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

28 a §

Bestämmelserna i 14 § andra stycket samt 15–18 §§ skattebrottslagen (1971:69) tillämpas på brott enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981.

Lagen tillämpas inte på brott, för vilket påföljd har bortfallit vid ikraftträdandet.

¹ Lagen omtryckt 1970: 933. Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 777.

² Senaste lydelse 1971: 78.

4 Förslag till

Lag om ändring i kupongskattelagen (1970: 624)

Härigenom föreskrivs i fråga om kupongskattelagen (1970: 624)¹

dels att 31 § skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 33 §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

31 §²

Den som uppsåtligen bryter mot 7 § andra stycket eller 14 § första stycket dömes, om åtgärden kan medföra för låg kupongskatt för honom eller den han företräder, till böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet rör verkligt betydande belopp eller är av särskilt farlig art eller om annan synnerligen försvårande omständighet föreligger, till fängelse i högst sex år.

Den som av grov oaktsamhet begår gärning som avses i första stycket dömes till böter eller fängelse i högst sex månader.

Ansvar enligt första eller andra stycket inträder ej för den som frivilligt rättar oriktig uppgift eller eljest fullgör underlåten uppgiftsskyldighet.

I ringa fall dömes ej till ansvar enligt andra stycket.

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt andra stycket ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

33 §

Bestämmelserna i 14 § andra stycket samt 15–18 §§ skattebrottslagen (1971:69) tillämpas på brott enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981.

Lagen tillämpas inte på brott, för vilket påföljd har bortfallit vid ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 996.

² Senaste lydelse 1971: 98.

5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område

Härigenom föreskrivs att 34 a § lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

34 a §²

Den som till ledning vid fastställande av avgift uppsåtligen eller av grov oaktsamhet avger handling med oriktig uppgift och därigenom föranleder fara för att avgift undandrages dömes till böter eller fängelse i högst två år, om ej gärningen är belagd med straff i lagen om straff för varusmuggling.

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet underlåter att avge deklaration eller annan därmed jämförlig handling till ledning vid fastställande av avgift eller, såvitt gäller avgift enligt 7–10 §§, bryter mot 4 § lagen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning dömes till böter.

I ringa fall dömes ej till ansvar enligt första eller andra stycket.

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt andra stycket ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet. Bestämmelserna i 14 § andra stycket samt 15–18 §§ skattebrottslagen (1971: 69) tillämpas på brott enligt denna paragraf.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981.

Lagen tillämpas inte på brott, för vilket påföljd har bortfallit vid ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 865.

² Senaste lydelse 1971: 97.

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1974: 226) om prisreglering på fiskets område

Härigenom föreskrivs att 21 § lagen (1974: 226) om prisreglering på fiskets område skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

21 §

Den som till ledning vid fastställande av avgift uppsåtligen eller av grov oaktsamhet avger handling med oriktig uppgift och därigenom föranleder fara för att avgift undandrages dömes till böter eller fängelse i högst två år, om ej gärningen är belagd med straff i lagen (1960: 418) om straff för varusmuggling.

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet underlåter att avge deklaration eller annan därmed jämförlig handling till ledning vid fastställande av avgift eller, såvitt gäller avgift enligt 7 §, bryter mot 4 § lagen (1959: 92) om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning dömes till böter.

I ringa fall dömes ej till ansvar enligt första eller andra stycket.

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt andra stycket ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet. Bestämmelserna i 14 § andra stycket samt 15–18 §§ skattebrottslagen (1971: 69) tillämpas på brott enligt denna paragraf.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981.

Lagen tillämpas inte på brott, för vilket påföljd har bortfallit vid ikraftträdandet.

7 Förslag till

Lag om ändring i taxeringslagen (1956: 623)

Härigenom föreskrivs att 20, 100, 114, 115 och 116 §§ taxeringslagen (1956: 623)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*20 §²

Den som enligt denna lag är skyldig att avgiva deklaration eller annan uppgift till ledning för egen taxering eller ock uppgift till ledning för annans taxering är jämväl skyldig att i skäligen omfattning genom räkenskaper, anteckningar eller på annat lämpligt sätt sörja för att underlag finnes för deklarations- eller uppgiftsskyldighetens fullgörande och för kontroll därav.

Fåmansföretag är skyldigt att sörja för att underlag finnes för kontroll av vad företagsledaren eller honom närstående person eller delägare tillskjutit till och uttagit ur företaget av pengar, varor eller annat. Företaget skall vidare som underlag för kontroll av traktamentsersättning, som utbetalats till företagsledaren eller honom närstående person eller delägare, bevara verifikation av övernattningskostnader, om ersättningen varit avsedd att täcka sådan kostnad.

Skyldighet att sörja för att underlag finnes och att bevara detta kvarstår under sex år efter utgången av det kalenderår underlaget avser.

Skyldighet att sörja för att underlag finnes och att bevara detta kvarstår under elva år efter utgången av det kalenderår underlaget avser.

Om skyldighet i vissa fall att föra räkenskaper är särskilt stadgat.

100 §³

Besvär må jämväl i särskild ordning anföras av den skattskyldige,

1) om han taxerats för inkomst eller förmögenhet, som icke är av skattepliktig natur,

2) om han taxerats för inkomst eller förmögenhet, för vilken han icke är skattskyldig,

3) om han taxerats till kommunal inkomstskatt för garantibelopp för fastighet, vilket icke bort för honom upptagas såsom skattepliktig inkomst,

4) om han taxerats för samma inkomst eller förmögenhet på mer än en ort eller eljest taxerats å orätt ort,

5) om hans taxering blivit oriktig på grund av felräkning, misskrivning eller annat uppenbart förbiseende,

6) om han, till följd av underlåtenhet att avgiva deklaration eller annan uppgift eller på grund av felaktighet i deklaration eller i annan uppgift från honom eller i kontrolluppgift eller i handling som legat till grund för sådan deklaration eller uppgift, taxerats till väsentligt högre belopp än som svarar mot hans inkomst eller förmögenhet,

7) om han eljest kan åberopa omständighet eller bevis som bort föranledda väsentligt lägre taxering eller väsentligt lägre skatt på grund av taxeringen,

¹ Lagen omtryckt 1971: 399. Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 773.

² Senaste lydelse 1976: 86.

³ Senaste lydelse 1972: 83.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

8) om han icke erhållit sådan avräkning av utländsk skatt, som han är berättigad till enligt överenskommelse med främmande stat.

I de fall som angivas i första stycket vid 6) och 7) må besvärstalan ej tagas upp till prövning, med mindre den kan grundas på omständighet eller bevis, varom kännedom saknats vid fastställandet av den taxering vari rättelse sökes, och det framstår såsom ursäktligt att den skattskyldige icke i annan ordning åberopat omständigheten eller beviset till vinnande av riktig taxering.

Besvär som avses i denna paragraf må anföras inom fem år efter taxeringsåret.

Besvär som avses i denna paragraf får anföras inom fem år efter taxeringsåret. *Tidsfristen är dock tio år om den skatt, som oriktigt har påförts, uppgår till betydande belopp eller annars särskilda skäl föreligger.*

114 §⁴

Har skattskyldig i uppgift eller upplysning, avgiven till ledning vid hans taxering, lämnat oriktigt meddelande och har meddelandet följts eller har eljest meddelandet föranlett att skatt enligt uppbördslagen (1953: 272) på grund av taxeringen påförts den skattskyldige eller hans make eller, vad angår förmögenhetsskatt, annan med honom samtaxerad person med för lågt belopp skall rättelse ske genom eftertaxering. Sådan rättelse skall också ske, när skattskyldig har lämnat oriktigt meddelande i mål om sin taxering. Eftertaxering må dock ej åsättas, om den skatt som icke påförts är att anse såsom ringa.

Har skattskyldig i uppgift eller upplysning, avgiven till ledning vid hans taxering, lämnat oriktigt meddelande och har meddelandet följts eller har eljest meddelandet föranlett att skatt enligt uppbördslagen (1953: 272) på grund av taxeringen påförts den skattskyldige eller hans make eller, vad angår förmögenhetsskatt, annan med honom samtaxerad person med för lågt belopp, skall rättelse ske genom eftertaxering. Sådan rättelse skall också ske, när skattskyldig har lämnat oriktigt meddelande i mål om sin taxering. *Har den skattskyldige avlidit, sker rättelse genom eftertaxering av dödsboet.* Eftertaxering må dock ej åsättas, om den skatt som icke påförts är att anse såsom ringa.

Föreligga sådana omständigheter att eftertaxering skall åsättas och kan på grund av vad sålunda och i övrigt förekommit antagas att av den skattskyldige lämnade uppgifter icke varit av beskaffenhet att kunna läggas till grund för en riktig taxering, skall eftertaxeringen åsättas med tillämpning av 21 §.

Vad ovan sagts skall äga motsvarande tillämpning, om skattskyldig, ehuru uppgiftspliktig, underlåtit avlämna uppgift eller infordrad upplysning.

⁴ Senaste lydelse 1978: 196.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

115 §⁵

Fråga om eftertaxering prövas av länsrätt efter ansökan av taxeringsintendent. Kommun får ansöka om eftertaxering i fråga om kommunal inkomstskatt. Ansökan om eftertaxering upptages till prövning av den länsrätt som har haft att upptaga besvär rörande den skattskyldiges taxering det är ansökan avser.

Ansökan om eftertaxering skall ha kommit in till länsrätten inom fem år efter det år, då taxeringen rätteligen bort verkställas i första instans. Ansökan om eftertaxering på grund av oriktigt meddelande i taxeringsmål får dock upptagas till prövning, om den har kommit in inom ett år från utgången av den månad då dom eller slutligt beslut i målet vann laga kraft. Har den skattskyldige avlidit, skall ansökan om eftertaxering av hans dödsbo ha kommit in inom två år efter utgången av det kalenderår, då bouppteckning efter honom gavs in för registrering.

Har skattskyldig åtalats för skattebrott som avser hans taxering, får ansökan om eftertaxering för det år som brottet avser upptagas till prövning även efter utgången av den i andra stycket angivna tiden. Detsamma gäller, om eftertaxering medför att den skattskyldige enligt 12 § skattebrottslagen (1971:69) är fri från ansvar för sådant brott. Ansökan skall i fall som har sagts nu ha kommit in före utgången av kalenderåret efter det då åtalet väcktes eller åtgärd som avses i 12 § skattebrottslagen vidtogs. Har den skattskyldige avlidit, skall ansökan om eftertaxering av dödsboet ha kommit in inom sex månader från dödsfallet. Eftertaxering, som har åsatts efter åtal mot den skattskyldige, skall undanröjas av

Fråga om eftertaxering skall väckas inom fem år efter utgången av det taxeringsår då taxeringen rätteligen borde ha skett. Tidsfristen är dock tio år om den skatt, som inte har påförts, uppgår till betydande belopp.

Utan hinder av föreskrifterna i första stycket får fråga om eftertaxering på grund av oriktigt meddelande i taxeringsmål väckas inom ett år efter utgången av det år, då dom i taxeringsmålet vann laga kraft.

Har den skattskyldige avlidit, skall fråga om eftertaxering av dödsboet väckas inom två år efter utgången av det kalenderår, då bouppteckning efter den avlidne gavs in för registrering.

⁵ Senaste lydelse 1979: 175.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

länsrätten, om åtalet ej bifalls till någon del. Detta gäller dock ej, om åtalet ogillas med stöd av 12 § skattebrottslagen.

Tredje stycket skall tillämpas också i fall då den som har företrätt juridisk person åtalats för skattebrott som avser den juridiske personens taxering eller är fri från ansvar för sådant brott på grund av 12 § skattebrottslagen.

116 §⁶

Fråga om eftertaxering prövas av den domstol, som är behörig att avgöra besvär över den skattskyldiges taxering för det år eftertaxeringen avser. Prövningen sker på framställning av taxeringsintendent och, såvitt avser kommunal inkomstskatt, även av kommun.

Eftertaxering får ej ske, om fråga därom ej har prövats av länsrätten inom ett år från den dag ansökan om eftertaxering senast skall ha kommit in.

Mål om eftertaxering skall avgöras inom ett år efter utgången av det kalenderår då fråga om eftertaxering senast skall vara väckt.

Föreskrifterna i denna lag om besvär angående taxering skall i tillämpliga delar gälla i fråga om besvär rörande eftertaxering.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981.

⁶ Senaste lydelse 1979: 175.

8 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1968: 430) om mervärdesskatt

Härigenom föreskrivs att 40 och 55 §§ lagen (1968: 430) om mervärdesskatt¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

40 §²

Efterbeskattning får ske först sedan slutligt beslut om fastställelse av skatt meddelats eller när fråga om preliminärt beslut icke längre enligt 35 § får väckas. Efterbeskattning får icke ske med mindre fråga därom prövats *senast under sjätte året efter utgången av det kalenderår under vilket beskattningsåret gått till ända*. Efterbeskattning på grund av oriktig uppgift i mål om skatt får *dock* ske inom ett år efter utgången av den månad då dom eller slutligt beslut i målet vunnit laga kraft.

Har den skattskyldige avlidit, påföres efterbeskattning hans dödsbo. Sådan efterbeskattning får ske endast om fråga därom prövats senast under andra året efter utgången av det kalenderår under vilket boupp-teckning efter den skattskyldige lämnats in för registrering.

Har skattskyldig åtalats för skattebrott som avser mervärdesskatt för honom får, även efter utgången av den i första eller andra stycket angivna tiden, efterbeskattning ske för det år som brottet avser. Det samma gäller, om efterbeskattning medför att den skattskyldige enligt 12 § skattebrottslagen (1971:69) är fri från ansvar för sådant brott. Efterbeskattning som har sagts nu får dock ske endast om fråga därom prövats före utgången av kalenderåret efter det under vilket åtalet väcktes eller åtgärd som avses i 12 § skattebrottslagen vidtogs. Har den skattskyldige avlidit, skall fråga om efterbeskattning av döds-

Föreslagen lydelse

Efterbeskattning får ske först sedan slutligt beslut om fastställelse av skatt meddelats eller när fråga om preliminärt beslut icke längre enligt 35 § får väckas. Efterbeskattning får icke ske med mindre fråga därom prövats *inom sex år från utgången av det kalenderår under vilket beskattningsåret gått till ända. Tidsfristen är dock tio år om den skatt, som inte har fastställts eller inte skall återbetalas, uppgår till betydande belopp.*

Har den skattskyldige avlidit, påföres efterbeskattning hans dödsbo. Sådan efterbeskattning får ske endast om fråga därom prövats senast under andra året efter utgången av det kalenderår under vilket boupp-teckning efter den skattskyldige lämnats in för registrering.

Utan hinder av föreskrifterna i första stycket får fråga om efterbeskattning på grund av oriktig uppgift i mål om skatt *prövas* inom ett år efter utgången av det år, då dom i målet vann laga kraft.

¹ Lagen omtryckt 1969: 237. Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 885.

² Senaste lydelse 1979: 304.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

hoet prövas inom sex månader från dödsfallet. Efterbeskattning som har åsatts efter åtal mot den skattskyldige skall undanröjas av länsstyrelsen, om åtalet ej bifalls till någon del. Detta gäller dock ej, om åtalet ogillas med stöd av 12 § skattebrottslagen.

Tredje stycket skall tillämpas också i fall då den som har företrätt juridisk person åtalats för skattebrott som avser mervärdeskatt för den juridiske personen eller är fri från ansvar för sådant brott på grund av 12 § skattebrottslagen.

55 §³

Skattskyldig får anföra besvär i särskild ordning om

1) skatt fastställts i strid med bestämmelserna om vem som är skattskyldig eller om vad som är skattepliktigt,

2) skatt fastställts mer än en gång för samma omsättning,

3) beskattningen blivit oriktig på grund av felräkning, misskrivning eller annat uppenbart förbiseende,

4) någon till följd av underlåtenhet att lämna deklaration eller infordrad uppgift, felaktighet i deklaration eller annan uppgift som han lämnat eller i uppgift eller handling som legat till grund för sådan deklaration eller uppgift fått skatten för viss redovisningsperiod fastställd till belopp som väsentligt avviker från vad som rätteligen bort fastställas för perioden,

5) någon i annat fall kan åberopa omständighet eller bevis som bort föranleda att skatten fastställts till belopp som väsentligt avviker från vad som fastställts.

Besvär enligt första stycket 4 och 5 får upptagas till prövning endast om besvären kan grundas på omständighet eller bevis, varom kännedom saknats när skatten fastställts, och det framstår som ursäktligt att den som söker rättelse icke i annan ordning åberopat omständigheterna eller beviset för att få rättelse.

Besvär som avses i första stycket får anföras senast *under sjätte året* efter utgången av det kalenderår under vilket beskattningsåret gått till ända.

Besvär som avses i första stycket får anföras senast inom sex år efter utgången av det kalenderår under vilket beskattningsåret gått till ända. *Tidsfristen är dock tio år om den skatt, som oriktigt har fastställts avser betydande belopp eller annars särskilda skäl föreligger.*

Allmänt ombud får enligt första och tredje styckena anföra besvär till den skattskyldiges förmån och i fall som avses i första stycket 3 även till den skattskyldiges nackdel.

Bestämmelserna i 34 § gäller i tillämpliga delar vid prövning av besvär i särskild ordning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981.

³ Senaste lydelse 1979: 304.

9 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1959: 92) om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning

Härigenom föreskrivs att 21 § lagen (1959: 92) om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*21 §²

Efterbeskattning må icke ske, med mindre beskattningsmyndigheten meddelat beslut därom inom fyra år efter utgången av den i 19 § första stycket stadgade tiden för fastställande av skatt. Efterbeskattning på grund av oriktig uppgift i mål om skatt må dock ske inom ett år efter utgången av den månad då dom eller slutligt beslut i målet vunnit laga kraft. Har den skattskyldige avlidit, åsätts efterbeskattningen hans dödsbo, dock att sådan efterbeskattning icke må ske med mindre beskattningsmyndigheten meddelat beslut därom inom två år efter utgången av det kalenderår, under vilket bouppteckning efter honom blivit ingiven för registrering.

Har skattskyldig åtalats för skattebrott som avser hans skatt må, även efter den i första stycket angivna tiden, efterbeskattning ske för det år som brottet avser. Det samma gäller, om efterbeskattning medför att den skattskyldige enligt 12 § skattebrottslagen (1971:69) är fri från ansvar för sådant brott. Efterbeskattning som har sagts nu får dock ske endast om fråga därom prövats före utgången av kalenderåret efter det under vilket åtalet väcktes eller åtgärd som avses i 12 § skattebrottslagen vidtogs. Har den skattskyldige avlidit, skall fråga om efterbeskattning av dödsboet prövas inom sex månader från dödsfallet. Efterbeskattning som har åsatts efter åtal mot den skatt-

Efterbeskattning må icke ske, med mindre beskattningsmyndigheten meddelat beslut därom inom fyra år efter utgången av den i 19 § första stycket stadgade tiden för fastställande av skatt. Tidsfristen är dock nio år om den skatt, som inte har fastställts, uppgår till betydande belopp.

Utan hinder av föreskrifterna i första stycket får fråga om efterbeskattning på grund av oriktig uppgift i mål om skatt prövas inom ett år efter utgången av det år, då dom i målet vunnit laga kraft.

Har den skattskyldige avlidit, åsätts efterbeskattningen hans dödsbo, dock att sådan efterbeskattning icke må ske med mindre beskattningsmyndigheten meddelat beslut därom inom två år efter utgången av det kalenderår, under vilket bouppteckning efter honom blivit ingiven för registrering.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 863.

² Senaste lydelse 1978: 198.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

skyldige skall undanröjas av beskattningsmyndigheten, om åtalet ej bifalls till någon del. Detta gäller dock ej, om åtalet ogillas med stöd av 12 § skattebrottslagen.

Andra stycket skall tillämpas också i fall då den som har företrätt juridisk person åtalats för skattebrott som avser den juridiske personens skatt eller är fri från ansvar för sådant brott på grund av 12 § skattebrottslagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981.

10 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1959:552) om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring m. m.

Härigenom föreskrivs att 14 § lagen (1959:552) om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m.¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*14 §²

Har arbetsgivare i uppgift eller upplysning, avlämnad till ledning för beräkning av avgiftsunderlag, lämnat oriktigt meddelande och har meddelandet följts eller har eljest meddelandet föranlett att avgiftsunderlag för honom icke blivit bestämt eller blivit bestämt till för lågt belopp, skall riksförsäkringsverket bestämma det avgiftsunderlag, som genom berörda förfarande undandragits. *Sådant* avgiftsunderlag *må* dock *ej* bestämmas om vad som undandragits är att anse såsom ringa.

Har arbetsgivare i uppgift eller upplysning, avlämnad till ledning för beräkning av avgiftsunderlag, lämnat oriktigt meddelande och har meddelandet följts eller har eljest meddelandet föranlett att avgiftsunderlag för honom icke blivit bestämt eller blivit bestämt till för lågt belopp, skall riksförsäkringsverket bestämma det avgiftsunderlag, som genom berörda förfarande undandragits. *Detsamma gäller när arbetsgivare har lämnat oriktig uppgift i mål om avgift. Avgiftsunderlag får dock inte* bestämmas om vad som *har* undandragits är att anse såsom ringa.

Föreligga sådana omständigheter att avgiftsunderlag som avses i föregående stycke skall bestämmas och kan på grund av vad sålunda och i övrigt förekommit antagas att av arbetsgivaren lämnad uppgift eller upplysning icke varit av beskaffenhet att kunna läggas till grund för en riktig beräkning av avgiftsunderlaget, skall avgiftsunderlaget bestämmas med tillämpning av 10 §.

Vad ovan sagts skall äga motsvarande tillämpning om arbetsgivare, ehuru uppgiftspliktig, underlåtit avlämna uppgift eller infordrad upplysning.

Avgiftsunderlag *som avses i denna paragraf må icke* bestämmas efter utgången av sjätte året efter utgiftsåret. Har arbetsgivaren avlidit, påföres avgiftsunderlaget hans dödsbo, dock att sådan påföring icke må ske med mindre fråga där- om prövats inom två år efter utgången av det kalenderår, under vilket bouppteckning efter honom blivit ingiven för registrering.

Avgiftsunderlag *får inte* bestämmas *enligt denna paragraf efter utgången av sjätte året efter utgiftsåret. Tidsfristen är dock elva år om det avgiftsunderlag, som inte har bestämts, uppgår till betydande belopp.*

¹ Lagen omtryckt 1974: 938. Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 938.

² Senaste lydelse 1978: 200.

Nuvarande lydelse

Har arbetsgivaren åtalats för skattebrott som avser hans arbetsgivaravgift må, även efter utgången av den i fjärde stycket angivna tiden, avgiftsunderlag bestämmas för det utgiftsår, som brottet avser. Detsamma gäller, om bestämmande av avgiftsunderlag medför att arbetsgivaren enligt 12 § skattebrottslagen (1971:69) är fri från ansvar för sådant brott. Avgiftsunderlag som nu har sagts må dock icke bestämmas med mindre fråga där om prövats före utgången av kalenderåret efter det då åtalet väcktes eller åtgärd som avses i 12 § skattebrottslagen vidtogs. Har arbetsgivaren avlidit skall fråga om påföring av avgiftsunderlag för dödsboet prövas inom sex månader från dödsfallet. Avgiftsunderlag som påförts efter åtal mot arbetsgivaren skall undanröjas av riksförsäkringsverket, om åtalet ej bifalles till någon del. Detta gäller dock ej om åtalet ogillas med stöd av 12 § skattebrottslagen.

Femte stycket skall tillämpas också i fall då den som har företrätt juridisk person åtalats för skattebrott som avser den juridiske personen påfört avgiftsunderlag eller är fri från ansvar för sådant brott på grund av 12 § skattebrottslagen.

Föreslagen lydelse

Utan hinder av föreskrifterna i första stycket får fråga om bestämmande av avgiftsunderlag på grund av oriktig uppgift i mål om avgift prövas inom ett år efter utgången av det år, då målet vann laga kraft.

Har arbetsgivaren avlidit, påföres avgiftsunderlaget hans dödsbo, dock att sådan påföring icke må ske med mindre fråga där om prövats inom två år efter utgången av det kalenderår, under vilket bouppteckning efter honom blivit ingiven för registrering.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981.

Sammanställning av remissyttranden över delbetänkandet (SOU 1980: 4) Preskriptionshinder vid skattebrott

Efter remiss har yttranden inkommit från justitiekanslern (JK), riksåklagaren (RÅ), domstolsverket, rikspolisstyrelsen, brottsförebyggande rådet (BRÅ), riksförsäkringsverket (RFV), riksrevisionsverket, riksskatteverket (RSV), statens jordbruksnämnd, generaltullstyrelsen, länsstyrelsernas organisationsnämnd, Svea hovrätt, hovrätten för Västra Sverige, kammarrätterna i Stockholm och Jönköping, länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Kopparbergs och Västernorrlands län, 1969 års punktskatteutredning (Fi 1970: 57), Centralorganisationen SACO/SR, Föreningen auktoriserade revisorer, Föreningen Sveriges fögderitjänstemän, Kooperativa förbundet, Landstingsförbundet, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Svenska företagens riksförbund, Svenska kommunförbundet, Svenska revisorsamfundet, Sveriges advokatsamfund, Sveriges hantverks- och industriorganisation – Familjeföretagen, Sveriges industriförbund, Sveriges Köpmannaförbund, Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund och Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

LRF, Sveriges hantverks- och industriorganisation – Familjeföretagen och Sveriges Köpmannaförbund har åberopat yttrande som avgetts av Lantbrukarnas skattedelegation. Yttrande har avgetts gemensamt av SAF och Sveriges industriförbund. RÅ har översänt yttranden från överåklagarna i Stockholms och Göteborgs åklagardistrikt samt länsåklagarna i Stockholms och Gotlands, Malmöhus och Kopparbergs län.

Länsstyrelsen i Malmöhus har översänt yttranden från lokala skattemyndigheterna i Malmö och Lunds fögderier. Yttrande har även inkommit från riksarkivet.

1 De straffprocessuella förslagen

1.1 Allmänt

USS nu aktuella förslag har fått ett övervägande positivt mottagande av remissinstanserna.

Av de allmänt positiva remissinstanserna tillstyrker några utredningens förslag i sin helhet eller lämnar det utan erinran. Det gäller *rikspolisstyrelsen*, *statens jordbruksnämnd*, *länsstyrelsernas organisationsnämnd*, *Kooperativa förbundet*, *Svenska kommunförbundet* och *TCO*.

Utredningens förslag till ändrade preskriptionsregler tillstyrks till alla delar av *länsstyrelsen i Skaraborgs län*, *Föreningen Sveriges fögderitjänstemän*, *landstingsförbundet* och *Taxeringsnämndsordförandenas riksför-*

bund. Även RFV, länsåklagaren i Malmöhus län och Svenska revisorsamfundet SRS godtar förslaget.

Till dem som i huvudsak förordar förslaget till ändrade preskriptionsbestämmelser hör *RÅ, överåklagaren i Göteborg, riksrevisionsverket, RSV, hovrätten för Västra Sverige, länsstyrelserna i Södermanlands, Malmöhus och Västernorrlands län och SACO/SR.*

Positiva till de föreslagna särbestämmelserna såvitt avser preskriptionshinder är också *BRÅ och Lantbrukarnas skattedelegation*. Dessa instanser uttalar samtidigt att man bör överväga att införa ändrade bestämmelser om preskriptionsavbrott även för andra brott än skattebrott. Varken *BRÅ* eller skattedelegationen vill förordna förslaget till förlängning av preskriptionstiderna genom domstolsbeslut.

Direkt avvisande till förslaget är *länsåklagaren i Stockholms län och Gotlands län, kammarrätten i Jönköping, domstolsverket, Svenska företagares riksförbund och Sveriges advokatsamfund*. En huvudsakligen negativ inställning har även *JK, Svea hovrätt, kammarrätten i Stockholm och överåklagaren i Stockholm*. Hovrätten och kammarrätten anför att bestämmelserna om preskriptionsavbrott i sin helhet borde ses över. Även *JK och länsstyrelsen i Kopparbergs län* har varit inne på denna tanke.

1.2 Preskriptionshindrande åtgärder vid brott mot skattebrottslagen

I det följande redogörs närmare för de remissyttranden i vilka remissinstanserna gjort allmänna uttalanden om de föreslagna preskriptionsbestämmelserna och i första hand om frågan om att hindra preskription genom att delge den misstänkte underrättelse om brottsmisstanke.

De remissinstanser som ställer sig positiva till förslaget ansluter sig till utredningens argument, dvs. i huvudsak att skattebrotten är av speciell karaktär, att det finns stora möjligheter att undandra sig lagföring för sådana brott och att allmänpreventionen kräver att åtgärder vidtas.

Enligt *RÅ:s* mening bör en ytterligare förlängning av preskriptionstiden – vare sig det skulle ske genom en tioårig preskriptionstid eller ett senareläggande av utgångspunkten för preskriptiontidens beräkning – inte komma i fråga. Med en sådan ordning skulle man, anser *RÅ*, avlägsna sig från den för preskriptionsinstitutet grundläggande principen om sambandet mellan brottets svårhet och preskriptiontidens längd i sådan utsträckning att man överskrider vad som från principiell synpunkt kan godtas. Det starka behovet av regler som gör det tekniskt möjligt att komma åt de nackdelar som vidlåder det nuvarande systemet bör enligt *RÅ* i stället tillgodoses med det av utredningen föreslagna institutet delgivning av brottsmisstanke.

SAF och Sveriges industriförbund har full förståelse för ansträngningarna att komma till rätta med skattebrottsligheten. Det kan emellertid väcka farhågor om det allmänna, för att skydda sina ekonomiska intressen,

tillskapar regler som avviker från de regler som eljest gäller vid ekonomisk brottslighet som riktar sig mot privatpersoner. I princip bör brott mot det allmänna inte intaga någon särställning utan behandlas på samma sätt som andra brott av samma straffrättsliga svårighetsgrad. I vart fall bör överväganden av en helt annan och mer genomgripande natur än som hittills skett göras innan lagstiftning av denna natur tillgripes inom ett enstaka område. Med dessa erinringar tillstyrker de som ett provisorium i avvaktan på sådana överväganden de framlagda förslagen om ändrade preskriptionsregler.

De remissinstanser som är tveksamma eller negativa till förslaget anför olika skäl för detta.

Överåklagaren i Stockholm är tveksam till förslagen. — Våra regler om preskriptionshinder och preskriptionshindrande åtgärder tillhör några av de grundläggande i vår rättsordning. Utformningen av dem har bestämts av allmänna överväganden med utgångspunkt från rättssäkerhet och straffrättskipningens funktion i samhället. För den erforderliga fastheten och enhetligheten i rättsordningen bör man så långt möjligt hålla fast vid dessa bestämmelsers allmängiltiga ställning. Mycket starka skäl måste kunna åberopas för att införa speciella regler på detta område för vissa brott. Särskilt betänkligt blir det om de omständigheter som kan åberopas för att frångå principen väsentligen är att hänföra till dålig effektivitet hos kontrollorganen. Bristerna i detta hänseende är påtagliga när det gäller bekämpandet av skattebrottsligheten. — Redan nu är många av de mål som leder till åtal mycket gamla när de företas till huvudförhandling. Ej sällan framstår lagföringen med hänsyn härtill som mindre meningsfull. En med hänsyn till brottet adekvat påföljd blir ofta inte utdömd. Det blir huvudsakligen denna typ av mål som skulle bli resultatet av de föreslagna nya bestämmelserna. De förslag som nu läggs fram kommer knappast att få någon påtaglig effekt när det gäller skattebrottsligheten i stort. De personer som flyr utomlands för att undgå ansvar för skattebrott, vilka de nya bestämmelserna främst är avsedda att träffa, utgör ett fåtal. Jag vill ifrågasätta om de föreslagna bestämmelserna kommer att få nämnvärd betydelse för att komma till rätta med dessa fall.

Länsåklagaren i Stockholms län och Gotlands län avstyrker förslagen med hänvisning till att båda de föreslagna nybildningarna är alltför avvikande i förhållande till allmänna straffrättsliga principer och att det ur rättssäkerhetssynpunkt är betänkligt att man inte på förhand kan beräkna när brottet preskriberas. Länsåklagaren anser att en bättre utväg än den utredningen föreslagit kan vara att anknyta preskriptionstidens början för de centrala skattebrotten till den tid då det i skattefrågan föreligger ett lagakraftgående utslag. Detta skulle medföra bl. a. den fördelen att processabotage i skattemålet inte skulle vara lika lönande som det kan vara i dag.

Kammarrätten i Jönköping anser förslagen inte vara så väl motiverade att en så radikal avvikelse från de generella bestämmelserna som de

innehåller kan anses godtagbar. — Det kan framhållas att en ändring av preskriptionsbestämmelserna är av särskilt intresse beträffande två grupper av skattebrottslingar. Den ena av dessa består av dem som försöker undgå bestraffning genom flykt till utlandet. Den gruppen skulle man i stor utsträckning inte komma åt genom bestämmelser om preskriptionsavbrott genom underrättelse om misstanke om brott. Den andra gruppen består av dem som gjort sig skyldiga till grovt skattebedrägeri. Av allmänpreventiva skäl kan det vara särskilt angeläget att få dem bestraffade. För dem gäller emellertid redan en preskriptionstid av tio år och det får betecknas som ytterst tveksamt om samhället har ett beaktansvärt behov av att skärpa en så sträng preskriptionsbestämmelse.

Domstolsverket framhåller att förslaget består av två helt skilda konstruktioner som båda hittills varit främmande för den svenska straffrätten och att införandet av dessa båda nya institut för vissa brott skulle bidra till att göra preskriptionsinstitutet oklart och svåröverskådligt. Domstolsverket förordar i stället en generell förlängning av preskriptionstiden i skattebrottslagen.

Svenska företagens riksförbund motsätter sig förslagen till ändringar i skattebrottslagen. Förbundet anser att det av utredningen återopade tabellmaterialets få fall inte visar att problemen är tillräckligt stora för att motivera förslagen. Om det allmänna ställning mot den skattskyldige skall förstärkas kan ju detta även ske genom en upprustning av bl. a. taxeringsväsendet. — En sådan upprustning vore påkallad just därför att skattebrotten onekligen riskerar att upptäckas senare än andra brott. Om de statliga myndigheternas förmåga eller oförmåga att klara sina uppgifter i stället skall styra preskriptionstidens längd, hamnar man i en situation som är oacceptabel för medborgarna. Om t. ex. handläggningstiden hos skattemyndigheterna skulle öka ytterligare ett par år, skulle då preskriptionstiden ytterligare förlängas?

Sveriges advokatsamfund anser att de skäl som utredningen anför för sitt förslag inte överväger de principiella betänkligheterna ur rättssäkerhetssynpunkt och att de i så fall skulle ha relevans även för annan svårutredd brottslighet. Samfundet menar att det från rättssäkerhetssynpunkt inte kan godtas att enbart åklagarens underrättelse om brottsmisstanke skall gälla som preskriptionshinder, eftersom i samband med sådan åtgärd omständigheterna inte skall behöva preciseras mer än så att de huvudsakligen stämmer med det blivande åtalsbeslutet. Samfundet anser att nuvarande preskriptionstider vid brott mot skatte- och avgiftsförfattningarna är så väl tilltagna att statens straffanspråk i slutet av tidsfristerna är så uttunnat att det finns skäl för lagföring endast om åklagaren verkligen fullföljt undersökningen och förmått att precisera ett åtal.

Som har nämnts inledningsvis anser några remissinstanser att preskriptionsreglerna borde ses över även beträffande andra brott.

Enligt *Svea hovrätts* mening talar starka skäl hellre för en reform som är ägnad att förkorta tiden mellan gärning och påföljd. — Det behov som föreligger bör därför snarare tillgodoses genom åtgärder för att öka effektiviteten genom översyn av nuvarande tidskrävande rutiner. En möjlighet som härvid kan förtjäna att närmare övervägas är ett enhetligt förfarande för skatte- och brottsmålsprocessen eller ett frigörande av brottmålet från skatteavgörandet. Ett sådant frigörande synes f. ö. redan praktiseras. En allvarlig olägenhet med förslaget är den brist på likformighet som det leder till vid bedömningen av lika eller närbesläktade fall. Det är svårt att förstå eller motivera varför den som genom falska uppgifter tillnarrar sig bidrag eller andra förmåner från det allmänna skall behandlas annorlunda än den som genom motsvarande uppgifter söker undgå en förpliktelse som svarar häremot (jfr härutinnan bedömningen av fusk med bostadsbidrag). Utredningen behandlar inte närmare dessa frågor eller likartade problem i samband med flerfaldig brottslighet eller vid jämförelse med annan allvarlig brottslighet. De frågor som betänkandet rör bör i överensstämmelse med det anförda prövas i ett större sammanhang.

Kammarrätten i Stockholm understryker att preskriptionsbestämmelserna i brottsbalken utgör resultatet av ingående överväganden. — Det bör enligt kammarrättens mening inte komma ifråga att avvika från detta regelkomplex med avseende på den ena eller andra särskilda brottsarten utan att starka skäl föreligger. Allmänt sett är det också angeläget att generella regler gäller på området i så stor utsträckning som möjligt. — Kammarrätten finner inte att de särskilda skäl som utredningen har redovisat är tillräckliga för en särreglering på området. Som utredningen har påvisat är det däremot klart att Sverige i jämförelse med många andra länder av likartad karaktär har ovanligt restriktiva regler för preskriptionsavbrott. Både processlagberedningen (SOU 1944: 9 och 10) och strafflagberedningen (SOU 1956: 65) förordade också bestämmelser som medgav att preskription avbryts på ett tidigare stadium än då den misstänkte delges åtal. Dessa förslag avvisades visserligen. Sedan dess har emellertid brottsligheten i avsevärd utsträckning internationaliserats. Rörligheten över gränserna och andra faktorer har också gjort det väsentligt lättare att med nuvarande bestämmelser undandra sig lagföring. Med hänsyn till vad som har angetts nu vill kammarrätten sätta i fråga om inte tiden är mogen för att allmänt låta preskription av brott avbrytas genom underrättelse på sätt utredningen har föreslagit. Genom att enligt förslaget preskriptionsavbrottet binds till ett särskilt beslut under förundersökningen tillgodoses det krav som brukar uppställas på att tidpunkten för preskriptionsavbrott skall vara klart fixerad och lätt att fastställa. — Risk kan föreligga att preskriptionsavbrott enligt den aktuella metoden kommer att användas slentrianmässigt så snart som någon är misstänkt för brott av inte alltför lindrig natur. Detta skulle vara olyckligt. Visserligen innebär kravet på att underrättelsen måste följas av åtal en viktig begränsning av antalet fall där

preskriptionsavbrott anses ha skett. Men någon ytterligare kvalifikation synes erforderlig, t.ex. att metoden endast får användas när anledning finns att anta att den misstänkte kan komma att hålla sig undan lagföring (jfr 15 § i utredningens förslag till lag om ändring i skattebrottslagen). Ett alternativ kan vara att sådant preskriptionsavbrott endast får tillgripas när en kortare tid, t.ex. sex månader, av preskriptionstiden återstår. Krav på viss svårhetsgrad på brottet kan också tänkas. Om särskilda krav på detta sätt ställs upp får det i vanlig ordning prövas i brottmålsprocessen om villkoren för preskriptionsavbrott är uppfyllda i det enskilda fallet.

Kammarrätten är tveksam till en särbehandling av frågan om preskriptionshinder vid skattebrott också mot bakgrunden av att en genomgripande översyn av skatteprocessen synes vara förestående.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län ser inga andra principiella hinder mot en lösning enligt förslaget än att samma lösning bör gälla all brottslighet. — Om man är beredd att godta lösningen när det gäller skattebrott, bör detsamma gälla gäldenärsbrott, trolöshet mot huvudman, stöld, misshandel etc. Den enda svårigheten med förslaget är att det är svårt att på ett tidigt stadium konkretisera misstanken så att den kan uttryckas i en klar gärningsbeskrivning men denna svårighet är inte mindre i fråga om skattebrott än i fråga om t.ex. misshandel. Kan man godta lösningen för skattebrott bör man alltså kunna göra det även för annan brottslighet. — Om man vill inrikta sig på en lösning för skattebrottens del bör man enligt länsstyrelsens mening knyta an till något som är helt specifikt för sådana brott. Det ligger då närmast till hands att låta någon åtgärd inom det skatterättsliga förfarandet få preskriptionsavbrytande verkan. Utredningen har antytt denna möjlighet (s. 145) men avvisat tanken, bl.a. därför att en sådan lösning skulle skapa osäkerhet hos den enskilde om när brottet preskriberas. Svårigheterna att gå fram denna väg synes dock inte oöverkomliga. Man kan t.ex. lägga i en domstols hand att ge ett särskilt beslut i frågan.

JK framhåller att förslag om införande av ändrade regler om preskriptionsavbrott tidigare har avvisats av statsmakterna, att utredningsförslaget inte har förmått visa att skattebrotten i sådan avgörande grad skiljer sig från andra brott att principen om enhetliga regler för preskriptionsavbrott bör överges och att, om reglerna skall ändras, detta bör göras generellt inom hela kriminalrätten. *JK* vill ändå inte ta avstånd från varje åtgärd som syftar till att förhindra att skattebrott preskriberas på ett alltför tidigt stadium utan föreslår i stället att preskriptionstiden för samtliga berörda skattebrott på i övrigt oförändrade villkor generellt bestäms till tio år.

RA, överåklagaren i Göteborg och *BRÅ* instämmer i utredningens mening att man bör överväga att införa särskilda preskriptionsbestämmelser även för valutabrotten.

Generaltullstyrelsen tar i sitt yttrande upp frågan om huruvida behov föreligger av ändrade regler även på tullverkets beskattningsområde. *Generaltullstyrelsen* känner inte till något fall där preskription av brott mot

varusmuggningslagen inträtt på grund av "frivillig utlandsvistelse" och finner det bl. a. därför inte påkallat att regler motsvarande de föreslagna införs i fråga om varusmuggningsbrott.

1.3 Beslut om förlängning av preskriptionstiden vid brott mot skattebrottslagen

Svea hovrätt anser som nämnts att de frågor som betänkandet rör bör prövas i ett större sammanhang. Skulle det emellertid anses erforderligt att nu ändra gällande regler synes enligt hovrätten ändringen böra begränsas till särskilt kvalificerade fall, där det med hänsyn till den enskildes förfarande och intresset att uppehålla respekten för skatteförfattningarna framstår som grovt stötande att lagföring ej kan ske. Denna möjlighet skulle därvid kunna ges formen av förlängning av preskriptionstid i huvudsaklig överensstämmelse med utredningsförslaget.

RÅ godtar den föreslagna ordningen men anser att bestämmelserna om förlängning inte bör komma till användning annat än då utredningen ger klart belägg för att undanhållande föreligger.

Hovrätten för Västra Sverige framhåller att det är stötande att preskription inträder på grund av att den misstänkte avvikit eller på annat sätt håller sig undan. Med hänsyn till de stora problem som sådant undanhållande numera medför i domstolarnas arbete, särskilt i storstäderna, ser hovrätten positivt på förslaget. Hovrätten föreslår emellertid att preskriptionsförlängning skall kunna ske även efter det att åtal väckts. Hovrätten anför att det ter sig stötande att preskriptionstidsförlängning får tillgripas mot den som endast är skäligen misstänkt för ett brott, men inte mot den, gentemot vilken åtal väckts för motsvarande brott.

Av samma uppfattning är *länsstyrelserna i Stockholms och Kopparbergs län*. Länsstyrelsen i Kopparbergs län anför som skäl att det från bl. a. rättssäkerhets- och preskriptionssynpunkter är önskvärt att förundersökningen bedrivs så snabbt som möjligt och att misstankarna så snart som det kan ske preciseras i en ansökan om stämning. Det är därför inte rimligt att en snabb förundersökning och ett snabbt beslut om åtal i praktiken skulle ge en kortare preskriptionstid. — Vad händer om en förundersökning lett fram till en delgivning enligt 23 kap. 18 § RB men bara i muntlig form: kan åklagaren då välja mellan att — om han har tillräckligt underlag för detta — besluta åtal, i vilket fall normal preskriptionstid löper eller alternativt upprätta en skriftlig underrättelse om brottsmisstanke och, vid delgivningssvårigheter, begära förlängning av preskriptionstiden? Utredningen har möjligen tänkt sig att ett beslut i åtalsfrågan alltid måste fattas så snart det finns underlag därför. Situationen kan emellertid vara den att åklagaren har så att säga valfrihet, dvs. ytterligare utredning är kanske inte nödvändig men önskvärd, och då är det inte tilltalande att det finns en möjlighet att förlänga preskriptionstiden genom att inte väcka åtal. Den nyss ställda

frågan kan kompletteras med frågan vad som gäller om preskriptionstiden förlängs men åklagaren därefter redan före den ordinarie preskriptionstidens utgång väcker åtal. Om den längre preskriptionstiden då gäller, vilket troligen är avsikten, måste frestelsen att alltid begära en förlängning bli stor. Liksom i det förut nämnda exemplet kan åklagaren nämligen genom möjligheten till preskriptionstidsförlängning också ge domstolen ökade möjligheter att delge en eventuell stämning. Om detta är avsett, framstår det som ännu mer otillfredsställande att någon förlängning inte kan ske sedan åtal har väckts.

Kammarrätten i Jönköping anför att författningstexten knappast gör det möjligt att skilja mellan verkliga sabotageskäl och fall då någon har legitim anledning att vistas utomlands. Kammarrätten anser dessutom att förslaget inte tar tillbörlig hänsyn till rättssäkerheten. Det kan enligt kammarrätten inte godtas att beslut om förlängning skulle ske genom ett summariskt förfarande utan att den misstänkte haft tillfälle att bemöta framställningen därom och utan att han skulle ges möjlighet att överklaga beslutet.

Lantbrukarnas skattedelegation invänder att det skulle se egendomligt ut att införa bestämmelser som väl kan tillämpas på ett tidigt stadium då endast brottsmisstanke föreligger men som inte kan användas i mera kvalificerade fall då åtal väckts och att detta måste skapa ett nytt åklagarförfarande där åklagaren för säkerhets skull tvingas göra framställning om preskriptionsförlängning innan han väcker åtal.

Även i fråga om förslaget till förlängning av preskriptionstiden anser *kammarrätten i Stockholm* att skälen inte är tillräckliga för en specialreglering med avseende på skattebrotten. Kammarrätten ser med den föreslagna konstruktionen också den risken att åklagaren om möjligt regelmässigt väntar med åtal till dess underrättelse om brottsmisstanke har delgetts. Dessutom finns enligt kammarrätten den praktiska invändningen emot förslaget att det synes tveksamt om institutet verkligen skulle fylla någon funktion. Är den misstänkte kvar i Sverige finns redan nu metoden för att få tag i honom i den givna situationen, nämligen hämtning till förhör och anhållande. Skulle dessa metoder brista i effektivitet bör i första hand undersökas om de kan förbättras. I utlandsfallen torde förslaget inte komma att få annan effekt än att den tid under vilken den misstänkte håller sig utanför riket blir längre.

BRÅ anser att den föreslagna möjligheten till förlängning av preskriptionstiden har vissa principiellt tilltalande drag men också vara behäftad med sådana svagheter, främst av administrativ art, att den inte kan tillstyrkas. — Beslut om förlängning måste enligt förslaget fattas inom ordinarie preskriptionstid. Innan beslutet skall, där så kan ske, den misstänkte och hans försvarare beredas tillfälle att yttra sig. Redan detta framstår, med hänsyn till att förfarandet inletts därför att den misstänkte ej varit möjlig att nå, som i det närmaste absurt. Godtas ordningen förefaller dock vad som sägs i betänkandet (s. 196) att åklagaren bör göra ansökan i god tid

före preskriptionstidens utgång väl motiverat. Samtidigt får emellertid, såsom redan framgått, förlängning ej medges för längre tid än som erfordras för delgivning. Som riktlinje anges här i betänkandet vissa normala delgivningstider i främmande länder. Dessa rör sig i allmänhet mellan två och sex månader. Om ansökan skall komma in i god tid torde medgivna förlängningar därför i allmänhet bli av mycket kort varaktighet. Hur sedan förutsatta förlängningar av förlängningen praktiskt skall kunna hanteras när ansökan vanligtvis även i dessa fall måste komma in i god tid och normal delgivningstid inte kan läggas till grund för beslutet framstår minst sagt som oklart. Detsamma gäller de fall där det vid begäran om förlängning inte är utrett var den misstänkte befinner sig.

JK avvisar förslaget i denna del med motiveringen att preskriptionstiden alltid bör vara beräknelig på förhand och gärningsmannen bör själv kunna konstatera när den är till ända.

Några av de instanser som ställer sig negativa till förslaget föreslår som alternativ lösning att man frångår kravet på personlig delgivning.

Länsstyrelserna i Stockholms och Göteborg och Bohus län framhåller att varken Danmark eller Norge har krav på personlig delgivning utan att preskriptionsavbrottet där i stället knyts an till vissa bestämda myndighetsåtgärder. För fall där den skattskyldige avsiktligt håller sig undan borde man enligt länsstyrelserna kunna avstå från krav på personlig delgivning och i stället anknyta till bestämda fakta inom den skatterättsliga utredningen. BRÅ anser att man bör överväga om man i begränsade och preciserade fall skall tillåta preskriptionsavbrott utan personlig delgivning. *Länsstyrelsen i Hallands län* anför att i fall där misstänkta lämnar riket för att förhindra personlig delgivning av misstanke om skattebrott ett enklare delgivningsförfarande bör kunna accepteras.

Även *riksrevisionsverket*, som i princip tillstyrker förslagen, anser att som alternativ till ett domstolsförfarande enklare åtgärder såsom t.ex. fiktiv delgivning bör övervägas ytterligare.

1.4 Åtalspreskription vid brott mot vissa andra författningar

Utredningen föreslår en förlängning av preskriptionstiden från två till fem år i fråga om vissa brott enligt uppbördslagen, lagen om sjömansskatt, kupongskattelagen, lagen om prisreglering på jordbrukets område samt lagen om prisreglering på fiskets område.

Den allt övervägande delen av remissinstanserna har anslutit sig till detta förslag.

Tveksam inför förslaget är endast *länsstyrelsen i Malmöhus län*. Länsstyrelsen framhåller i fråga om lagen om sjömansskatt och kupongskattelagen att för förslaget talar att det kan vara lämpligt och praktiskt med en enhetlig preskriptionstid för alla skattebrott. Mot förslaget talar det förhållandet att den föreslagna tiden utgör ett undantag från huvudregeln om

preskriptionstid i 35 kap. 1 § brottsbalken och att det inte visats något konkret behov av ändrade regler i dessa lagar.

Utredningen föreslår vidare att de i skattebrottslagen föreslagna ändringarna om preskriptionshinder och preskriptionstidsförlängning skall bli tillämpliga vid brott mot nämnda specialförfattningar.

RÅ och *överåklagaren i Göteborg* har särskilt kommenterat detta förslag. *Överåklagaren i Göteborg* anser inte att de aktuella brotten och inte heller de som avses i 3, 8 och 9 §§ skattebrottslagen är av sådan kvalificerad art att särreglering beträffande preskriptionshinder bör komma i fråga. En tillfredsställande lösning är, anser *överåklagaren*, i stället att som utredningen föreslagit beträffande brotten mot specialförfattningarna förordna att preskriptionstiden förlängs till fem år. *RÅ* ansluter sig däremot helt till utredningens uppfattning i den här delen och framhåller angelägenheten av en enhetlig reglering av preskriptionsbestämmelserna på skatte- och avgiftsområdet.

2 De skatteprocessuella förslagen

2.1 Eftertaxering/efterbeskattning m. m.

Förslaget att kopplingen mellan eftertaxering och skattebrott skall elimineras tillstyrks av de flesta remissinstanserna, bl. a. *kammarrätten i Jönköping* och *länsstyrelserna i Södermanlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Kopparbergs och Västernorrlands län*. *Kammarrätten i Stockholm* finner att förslaget utgör en förbättring inte minst från processteknisk synpunkt.

Avvikande mening redovisas endast av *JK*, som uttalar att en frikoppling av eftertaxeringsprocessen från skattebrottsprocessen bör utredas särskilt.

Utredningens förslag om förlängning av tidsfristen för väckande av fråga om eftertaxering m. m. till tio år under förutsättning att det handlar om betydande belopp i undanhållen skatt eller avgift har fått ett blandat mottagande. Huvuddelen av remissinstanserna godtar att tidsfristen förlängs. Däremot förespråkar flertalet av dem som yttrat sig i frågan att den förlängda tidsfristen förbehålls mera kvalificerade fall av skatte- eller avgiftsundandragande än utredningen förordat. Många instanser avvisar eller ifrågasätter förslaget främst från rättssäkerhets- och kostnadssynpunkter.

Förslaget om förlängd tidsfrist i fråga om eftertaxering stöds av bl. a. *länsstyrelsen i Västernorrlands län* som anser att det inte kan anses stötande för rättskänslan då skatteundandragandet skall avse betydande belopp och ha sin grund i oriktiga eller underlåtna meddelanden. *Landstingsförbundet* finner den föreslagna reformen angelägen men ifrågasätter om inte tidsfristerna dessutom bör få förlängas i sådana fall där myndigheterna först i slutet av den löpande tidsfristen upptäcker att skatt eller avgift har undandragits.

Sveriges advokatsamfund har – om utredningens förslag till särskilda preskriptionsregler genomförs – inga väsentliga erinringar mot en tioårsfrist för kvalificerade fall vid eftertaxering men pekar på de betydande olägenheter som en förlängning skulle medföra i det praktiska rättslivet. Vid avtal om företagsöverlåtelser exempelvis skulle enligt samfundet de vanligen förekommande garantierna beträffande taxeringsändringar behöva tidsmässigt utsträckas så avsevärt att det är ägnat att hämma normal omsättning i näringslivet.

Tveksam inför förslaget om förlängning av tidsfristen är *kammarrätten i Stockholm*. Kammarrätten tar bestämt avstånd från en generell förlängning av eftertaxeringsfristen och hänvisar till departementschefens uttalande i prop. 1977/78: 136 s. 175, att starka skäl talade för att en taxering inte borde kunna ändras sedan lång tid förflutit efter utgången av taxeringsåret och att det därför inte kunde bli tal om någon mer betydande ändring av gällande bestämmelser. Uttalandet gäller enligt kammarrätten med oförminskad styrka. Bl. a. talar starka praktiska skäl mot en så stor generell förlängning av eftertaxeringsfristen. Detta illustreras av det förhållandet att enligt utredningens förslag alla skattskyldiga i fortsättningen måste bevara sitt deklarationsunderlag i elva år. En sådan ordning kommer, menar kammarrätten, att med fog upplevas som ett orimligt utslag av byråkrati. Om sambandet mellan skattebrott och eftertaxeringen bryts bör dock någon form av förlängning av tiden införas. Förlängningen bör enligt kammarrättens mening endast avse de verkligt grava fallen. *Kammarrätten i Jönköping* redovisar en liknande åsikt.

RSV och länsstyrelsen i Malmöhus län är liksom kammarrätterna av uppfattningen att användningsområdet för de förlängda fristerna bör begränsas ytterligare.

RSV anför att de processer som det är fråga om kan, i vart fall vad gäller eftertaxering, förväntas bli relativt besvärliga. Bevismaterialet är gammalt, vilket kan leda till svårigheter såväl för taxeringsintendent, allmänt ombud som den skattskyldige. Enligt *RSV:s* mening bör institutet därför förbehållas de grövsta fallen av skatteundandragande. *RSV* pekar också på att förslaget för taxeringsintendenterna leder till vissa avvägningsproblem, nämligen huruvida sådana fall som inte omfattar "betydande belopp" – dvs. normalfallen – skall ges förtur framför tioårsfallen.

Länsstyrelsen i Malmöhus län konstaterar att förslaget innebär en mycket betydande utvidgning av eftertaxeringsmöjligheterna och att det nu inte framkommit några skäl som motiverar en närmast generell utvidgning av eftertaxeringstiden. En sådan utvidgning ger konsekvenser inte bara för de skattskyldiga utan även för skatteförvaltningen. Öppnas den föreslagna möjligheten att eftertaxera under en tioårsperiod torde detta, menar länsstyrelsen, medföra en skyldighet för länsstyrelserna att vid de revisioner där man upptäcker ett skatteundandragande, som under några år uppgått till ett basbelopp, utsträcka granskningen upp till fem år bakåt i tiden, med

nu tillgängliga resurser torde detta knappast vara möjligt. En utökning av revisionsverksamheten bakåt i tiden leder på sikt också till ökad arbetsbelastning för taxeringsintendenter och i sista hand de dömande instanserna. En sådan utveckling kan med beaktande av rådande balanssituation inte heller anses önskvärd. I fråga om efterbeskattning betonar länsstyrelsen att mervärdeskatten i väsentliga avseenden skiljer sig från inkomstskatterna. Skatten belastar konsumenterna och inte den skattskyldige. Skatten är knuten till omsättningen i jordbruk och rörelse och berör inte någon enskilds inkomstförhållanden. Skatten är beloppsmässigt mycket betydande. Länsstyrelsen motsätter sig därför inte att det allmänna ges större möjligheter till efterbeskattning än till eftertaxering. Olika kombinationer av ordinarie tid för efterbeskattning och beloppsgräns vid senare efterbeskattning i kvalificerade fall kan härvid komma i fråga.

Lantbrukarnas skattedelegation motsätter sig den föreslagna förlängningen av eftertaxeringstiden. Det kan inte anses rimligt att de skattskyldiga skall sväva i ovisshet under längre tidsperioder än som kan anses befogat från utredningssynpunkt. Enligt rättspraxis ställs förhållandevis ringa krav för att en oriktig uppgift skall anses föreligga och att eftertaxering därför kan ske. Fältet för eftertaxering är följaktligen stort och det är även för den noggranne deklaranten svårt att gardera sig mot eftertaxering. Delegationen åberopar som skäl mot en förlängning också att denna förutsätter att deklarationsmaterialet sparas under längre tid med kostnadsfördyring för de skattskyldiga och det allmänna som följd. Om en förlängning likväl genomförs förordar delegationen en begränsning till vissa speciellt kvalificerade fall.

Liknande uppfattning förs fram av *Svenska företagares riksförbund*, *Svenska revisorsamfundet* och *Taxeringsnämndsordföranden*s riksförbund. Även *SAF* och *Sveriges industriförbund* framhåller den skattskyldiges berättigade intresse av att inte i efterhand, sedan längre tid förflutit från inkomstförvärvet, bli föremål för retroaktiva skattekrav. Mot kommitténs påstående, att en tioårsfrist gäller för flertalet civila fordringar invänder de att rättsutvecklingen går mot allt kortare preskriptionstider. Eftersom det enligt deras mening inte går att ringa in medvetna skatteundandraganden, föreslår de att antingen lagens system behålls eller att någon form av subjektivt rekvisit som prövas av domstol införs.

Länsstyrelsen i Hallands län anser det inte lämpligt att i processen arbeta med olika beloppsgränser inom eftertaxeringsinstitutet och inte heller att en tidsmässig utvidgning av eftertaxeringsfristen är påkallad. En lämpligare lösning är enligt länsstyrelsen någon form av sådant preskriptionsuppehåll eller – avbrott som utredningen diskuterat. Denna lösning kräver dock ytterligare utredning.

JK anser att det är angeläget att man söker få ett samlat grepp om reformbehoven på det skatteprocessuella området. Fristående från en sådan process bör någon ändring av reglerna om eftertaxering/efterbeskattning inte göras.

I detta sammanhang påpekar *länsstyrelsen i Kopparbergs län* att det enligt länsstyrelsens mening förefaller rimligt att i anslutning till eftertaxeringsinstitutet för främst sabotagefallen införa en möjlighet för det allmänna att hålla sin talan öppen genom ett reservationsyrkande om eftertaxering. Några högre krav på beloppsmässighet, grunderna etc. bör inte ställas när sabotageavsikten är klar. Ett liknande stadgande finns i 76 § taxeringslagen vars innebörd är att taxeringsintendent vid det "löpande årets taxering" kan beviljas anstånd med sin talan under tre månader om utredningen är vidlyftig eller andra synnerliga skäl föreligger.

Förslaget om förlängning av efterdebiteringsfristen på avgiftsområdet tillstyrks särskilt av RFV. — Efterdebitering av arbetsgivaravgift enligt 14 § AVGL blir i många fall beroende av skattedomstolarnas ställningstagande i taxeringsfrågan och det händer inte så sällan, att länsrättens dom om t. ex. en anställds löneinkomst kommer så sent, att tidsfristen för efterdebitering av den mot lönebeloppet svarande arbetsgivaravgiften har gått till ända. För RFV:s del kan förslaget därför få stor betydelse.

2.2 Besvär i särskild ordning

Av rättviseskäl föreslår utredningen att också tidsfristen för besvär i särskild ordning från enskilds sida förlängs.

Kammarrätterna i Stockholm och Jönköping instämmer i utredningens principuttalande att möjligheterna till besvär i särskild ordning och till eftertaxering bör motsvara varandra. *JK* och *länsstyrelserna i Södermanlands, Malmöhus och Skaraborgs län* menar däremot att det saknas skäl att ändra reglerna om besvär i särskild ordning. Dessa regler bör enligt *JK* i stället ses över i samband med en allmän översyn av taxeringsprocessen.

För en sådan översyn uttalar sig också *lantbrukarnas skattedelegation*, som framhåller att reglerna om besvär i särskild ordning tillämpas betydligt mera restriktivt än reglerna om eftertaxering, framför allt beroende på ursäktlighetsrekvisitet i 100 § TL. Orimligt stora krav ställs av domstolarna för att det skall anses ursäktligt att den skattskyldige inte åberopat ifrågasättande omständighet eller bevis i vanlig ordning. Delegationen ifrågasätter om inte den ordinarie besvärsrätten bör förlängas till fem år och därigenom göra den extraordinära besvärsrätten överflödigt. Även *SAF* och *Sveriges industriförbund* vill att den ordinära besvärsrätten för den enskilde utsträcks. Den bör förlängas till tio år.

Mot en utvidgning av de ordinarie tidsfristerna uttalar sig *länsstyrelsen i Södermanlands län*. Länsstyrelsen framhåller därvid att den nya taxeringsorganisationen på sikt bör medföra ett minskat behov av förlängda tidsfrister och att det måste anses som angeläget att skattebeslut vinner laga kraft inom rimlig tid efter beslutet.

RFV påtalar att det inom avgiftsområdet inte finns någon motsvarighet till bestämmelserna om extraordinära besvär i taxeringslagen. Samma

rättviseskäl, som enligt utredningen talar för en förlängning av tidsfristen för extraordinära besvär inom skatteområdet, talar för dels att bestämmelser om extraordinära besvär införs i AVGL, dels att bestämmelserna utformas i överensstämmelse med motsvarande bestämmelser på skatteområdet.

2.3 Bevarandet av deklarationsmaterialet m. m.

Utredningens förslag om utvidgad skyldighet enligt 20 § TL att bevara deklarationsunderlag m. m. och om krav på myndigheterna att under avsevärt längre tid bevara deklarationsmaterialet har mött invändningar från många håll.

Förslaget avseende utvidgad skyldighet för den enskilde att bevara deklarationsunderlag m. m. lämnas utan erinran av *länsstyrelsen i Malmöhus län*.

Avvisande till förslaget är bl. a. *kammarrätterna i Stockholm* och *Jönköping* och *Svenska företagens riksförbund*. Det stora flertalet skattskyldiga skulle enligt *kammarrätten i Jönköping* uppleva en sådan skyldighet som ett obegripligt utslag av pedanteri. *Kammarrätten i Stockholm* anser att man med hänsyn till att förlängningen av tiden för eftertaxering bör avse endast de grova fallen bör kunna räkna med att vederbörande skall ha kvar räkenskapshandlingar under erforderlig tid utan förlängning av fristen i 20 § taxeringslagen. Om det anses erforderligt kan emellertid fristen utsträckas för dem som är bokföringsskyldiga.

Länsstyrelsen i Hallands län tror att önskat resultat kan uppnås genom att skattechefen ges befogenhet att i det enskilda fallet beträffande skattskyldig som är föremål för undersökning eller som har anknytning till sådan skattskyldig föreskriva förlängning av förvaringstider beträffande deklarationsunderlag och vad avser myndigheternas deklarationer.

Flera remissinstanser anser att de konsekvenser som utredningens förslag kommer att innebära för myndigheterna i fråga om bevarandet av deklarationsmaterialet inte har utretts tillräckligt. Särskilt framhålls att utökade arkiveringstider kommer att medföra merkostnader, vilkas storlek bör utredas.

Länsstyrelsen i Malmöhus län tillstyrker förslagen om förlängning av tiden för eftertaxering endast under förutsättning att länsstyrelserna och de lokala skattemyndigheterna garanteras de ytterligare resurser som kommer att erfordras. *Kammarrätten i Jönköping* erinrar om att man bör ge akt på att inte merkostnaderna kommer att stå i en helt orimlig proportion till de belopp som kan inflyta på grund av ett begränsat antal eftertaxeringar. Liknande synpunkt utvecklas av *länsstyrelsen i Kopparbergs län*.

Även RSV betonar kostnadsaspekten. RSV har försökt att uppskatta kostnaderna för ett mikrofilmsförfarande. – RSV har därvid förutsatt att det årligen avlämnas ca sex miljoner självdeklarationer och att varje själv-

deklaration omfattar tio sidor som skall fotograferas (huvudblanketten = fyra sidor, taxeringsavin = fyra sidor och i genomsnitt en bilaga e. dyl. per självdeklaration = två sidor). Detta innebär att årligen omkring 60 miljoner sidor behöver fotograferas. Årskostnaden för härför erforderlig utrustning (kameror, sökstationer, film, framkallning och service) kan, enligt uppgifter från företag inom branschen, beräknas uppgå till c:a 1.5 miljoner kr. Personalkostnaderna är däremot svårare att utan närmare utredning tillförlitligen beräkna. Med anledning av det som framkommit vid nyss berörda kontakter med företag inom branschen har RSV dock uppskattat den totala årskostnaden till storleksordningen 5–10 miljoner kr. Härvid har emellertid inte kostnaderna för mikrofilmning m. m. på den indirekta beskattningens område beaktats.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län menar att den mest praktiska och billigaste lösningen är att behålla de nuvarande gallringsfristerna i fråga om materialet i de lokala taxeringsdistrikten. Deklarationerna i de särskilda taxeringsdistrikten måste däremot bevaras antingen i arkiveringsutrymmen, om sådana finns, eller genom mikrofilmning, eftersom utredningens förslag om ökade eftertaxeringsmöjligheter i första hand tar sikte på dessa.

Enligt *riksarkivet* torde en årgång av deklarationer vid den direkta beskattningen omfatta mer än 4000 hyllmeter. — Att filma detta mycket omfattande material torde bereda stora svårigheter, eftersom blanketterna är av olika storlek, är skrivna på fram- och baksida samt med olika skrift (t. ex. bläck, anilin, skrivmaskin). Riksarkivet bedömer att frågan om en eventuell mikrofilmnings lönsamhet måste utredas. Det är troligt att det är billigare att bygga fler arkivlokaler än att mikrofilma materialet. Att uppskatta kostnaderna för en dylik filmning är svårt, då frågan inte synes ha undersökts, men en försiktig gissning skulle ge vid handen en årlig kostnad av omkring 10 miljoner kronor (5 000 000 deklarationer à 10 sidor = 50 000 000 exponeringar à 20 öre = 10 000 000 kronor). Riksarkivet vill i detta sammanhang inte uttala sig om bevisvärdet av en mikrofilm men vill dock påpeka att risk finns för att en film inte blir komplett trots noggranna kontrollåtgärder, dvs. ett dokument blir inte filmat helt eller delvis. Utredningen har också anført att man tidigare skulle kunna utgallra t. ex. okomplexerade löntagaredeklarationer på den direkta beskattningens område. Även på denna punkt vill riksarkivet ifrågasätta om detta är praktiskt och ekonomiskt möjligt. Enligt riksarkivets bedömning är en gallring som bygger på urskiljande av enstaka handlingar/akter, i det här fallet deklarationer, ("plockgallring") svår att genomföra och bör undvikas. Den är tidsödande och kräver i regel kvalificerad personal, om den skall utföras korrekt. I fråga om deklarationerna (över 5 000 000/år) krävs att man har listor över sådana deklarationer att utgå ifrån. I annat fall är en sådan plockgallring så gott som ogörlig.

RSV och kammarrätten i Jönköping delar inte utredningens mening att mikrofilmning bör kunna kombineras med en förtida utgallring av visst

deklarationsmaterial, t. ex. okomplicerade löntagardeklarationer på den direkta beskattningens område. Enligt RSV:s mening är det av både rättviseskäl och administrativa skäl olyckligt att inte behandla alla skattskyldiga lika.

Överåklagaren i Göteborg uttalar att det är beklagligt om grovt skattebedrägeri efter sex år ej kan utredas i avsaknad av deklarationsmaterial.

Några remissinstanser, bl. a. RSV, efterlyser en behandling av de processuella konsekvenserna av att originaldeklarationerna eventuellt inte kommer att finnas bevarade när en process blir aktuell. RSV anser det vara av stor vikt att frågan om mikrofilmsmaterial är tillfyllest i skatteprocessen och i än högre grad i brottmålsprocessen blir klart besvarad vid en eventuell lagstiftning.

3 Övergångsbestämmelser

Utredningen föreslår inga speciella övergångsbestämmelser.

Beträffande de straffprocessuella ändringsförslagen godtar *kammarrätten i Stockholm* avsaknaden av övergångsbestämmelser även om det ter sig mindre tillfredsställande i fråga om brott som inte har preskriberats vid ikraftträdandet (jfr t. ex. prop. 1946: 329 s. 24 och prop. 1977/78: 136 s. 179). *Svea Hovrätt* uttrycker att frågan om övergångsbestämmelser förtjänar att övervägas ytterligare. För att undvika retroaktiv lagstiftning erfordras enligt *SACO/SR* särskilda övergångsbestämmelser. Dessas innebörd bör vara att påföljd ej må ådömas för brott begångna före ändringsförslagens ikraftträdande, om straff skulle vara att anse som förfallit vid bedömning efter den lag som gällde då brottet begicks. Även *kammarrätten i Jönköping* förordar en sådan ordning.

Vad gäller de skatteprocessuella ändringsförslagen torde enligt *kammarrätten i Jönköping* hinder i och för sig ej möta att göra de föreslagna eftertaxeringsbestämmelserna tillämpliga i de fall fråga om eftertaxering väckes sedan de nya bestämmelserna trätt i kraft (jfr prop. 1956: 150 s. 315 f. angående tillvägagångssättet vid införandet av 1956 års taxeringsförordning). Dock synes, menar *kammarrätten*, i allt fall en övergångsbestämmelse av samma typ som punkt 3 e) övergångsbestämmelserna till nämnda förordning (1956: 623) erforderlig, bl. a. för att det klart skall framgå att meningen ej är att i samma mål äldre bestämmelser skall tillämpas i lägre men nya bestämmelser i högre instans.

RSV, *kammarrätten i Stockholm*, *länsstyrelsen i Malmöhus län* och *punktskatteutredningen* finner övergångsbestämmelser nödvändiga. Enligt deras mening bör de föreslagna ändringarna inte leda till eftertaxering om sådan inte är möjlig enligt de äldre reglerna. Bl. a. RSV påtalar dessutom att om inga övergångsbestämmelser tillskapas kan enligt förslaget skattskyldig anföra besvär i särskild ordning beträffande taxeringsår för vilka inkomstdeklarationerna inte längre finns bevarade.

RSV föreslår att övergångsbestämmelserna i taxeringslagen kan ges följande lydelse. "Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981 men tillämpas dock, såvitt avser 100 och 115 §§, endast i fråga om taxering och eftertaxering för år 1975 och senare år".

Utredningen konstaterar att dess förslag medför möjligheter att använda skatteadministrativa sanktioner i form av skattetillägg o. dyl. i vissa situationer, där detta enligt gällande rätt inte kan ske. *Kammarrätten i Jönköping* är tveksam till sådana retroaktiva effekter inte minst på grund av de likheter som finns mellan administrativa avgifter och straff. Dessa retroaktiva effekter bör enligt *Sveriges Advokatsamfund* förhindras. Processtekniska eller andra formella svårigheter godtar samfundet inte som skäl att inte särskilt reglera detta i övergångsbestämmelser.

4 Specialmotivering

14 § skattebrottslagen

Bestämmelsen om preskriptionsavbrott genom delgivning av skäligen misstanke om brott bör enligt *RÅ* och *överåklagaren i Stockholm* utformas efter mönster av 45 kap. 4 § rättegångsbalken och således ta sikte på den brottsliga gärningen med angivande av tid och plats för dess förövande och de övriga omständigheter som erfordras för dess kännetecknande. *Överåklagaren i Stockholm* anser vidare att underrättelse om brottsmisstanke bör förlora sin preskriptionshindrande verkan även i fall då väckt åtal läggs ned under påpekande att det i sådana fall inte blir något beslut att förundersökningen läggs ner.

RÅ, *överåklagaren i Göteborg* och *länsstyrelsen i Kopparbergs län* anser att endast åklagare skall vara behörig att underrätta om misstanke på sätt som avses i den föreslagna 14 § skattebrottslagen. Enligt *överåklagaren* är detta särskilt viktigt med hänsyn till att den utformning misstanken får binder åklagaren inför kommande åtal eftersom identitet skall föreligga mellan delgiven misstanke och väckt åtal för att få preskriptionsavbrytande effekt.

Frågan om gärningsidentitet har berörts också av bl. a. *länsåklagaren i Kopparbergs län* och *länsstyrelsen i Hallands län*. Dessa instanser framhåller att högre krav på precisering av misstanken inte bör ställas med hänsyn framför allt till att skattebrotten ofta är komplicerade.

RSV anser att en delgivning av brottsmisstanke med stöd av 23 kap. 18 § rättegångsbalken väl tillgodoser kraven på rättssäkerhet och ett klart angivande av när den preskriptionsbrytande åtgärden vidtogs. Även *länsstyrelsen i Kopparbergs län* har varit inne på en sådan lösning. Länsstyrelsen förklarar att man inte vill utesluta att exempelvis en underrättelse om misstanke enligt 23 kap. 18 § RB skulle tilläggas preskriptionsavbrytande verkan, varvid detta lagrum möjligen borde ges en annan innebörd. Läns-

styrelsen hänvisar till vissa överväganden rörande detta lagrum som har redovisats av en arbetsgrupp inom justitiedepartementet i promemorian Ds Ju 1979: 15. Länsstyrelsen framhåller också att en översyn av utredningsförfarandet i brottmål och vidare bearbetning av dessa överväganden torde komma att äga rum inom rättegångsutredningen (Ju 1977: 06).

15 § skattebrottslagen

Hovrätten för Västra Sverige föreslår att beslut om förlängning av preskriptionstid skall ske med ett år i sänder, dock med den av utredningen föreslagna yttersta gränsen om fem år. Som skäl härför anför hovrätten att den föreslagna bestämmelsen om att förlängningen inte får vara längre än vad som är erforderligt för att delgivning skall kunna ske är obestämd och opraktisk. Det är sålunda, menar hovrätten, mycket svårt att på förhand avgöra hur lång tid delgivningen kan väntas ta i anspråk. Domstolarna kan överväga olika delgivningssätt och erfarenheten visar att delgivning många gånger sker först vid andra eller tredje försöket. Hovrätten anför vidare att detta inte kan medföra några betänkligheter från rättssäkerhetssynpunkt eftersom den totala förlängningstiden ofta blir densamma i båda fallen och då svårigheterna att delge den misstänkte närmast bör befästa rätten i dess tidiga uppfattning att den misstänkte avvikit eller eljest håller sig undan. Liknande synpunkter utvecklas av *överåklagaren i Göteborg*.

Överåklagaren i Stockholm framhåller att enligt specialmotiveringen rätten skall besluta om förlängning före ordinarie preskriptionstidens utgång. Enligt överåklagarens mening vore det lämpligare att låta tidpunkten för framställningens ingivande vara avgörande. I annat fall, anför överåklagaren, kan den situationen uppstå att domstolen anser sig tvingad att fatta beslut på ett material som den anser ofullständigt och egentligen vill ha kompletterat. När det gäller förlängning av frister brukar endast krävas att framställning därom skall ha inkommit före ordinarie fristens utgång.

Kammarrätten i Stockholm anser att det klart bör framgå av lagtexten att en framställning om förlängning av preskriptionstiden skall göras innan brottet preskriberas. *RSV* anser att det kan vara motiverat att i lagtexten klart utsäga att domstolens beslut måste meddelas före det att brottet preskriberats. Den föreslagna första meningen i 15 § skattebrottslagen skulle i så fall kunna ha följande lydelse. " . . . eller på annat sätt håller sig undan får rätten inom den tid som anges i 35 kap. 1 § brottsbalken och 14 § första stycket denna lag på framställning av åklagaren besluta om förlängning av däri angiven tid. "

16–18 §§ skattebrottslagen

Kammarrätten i Stockholm anser att rättssäkerhetshänsyn kräver att domstolens prövning sker vid muntlig förhandling. Om yrkandet bifalls, bör särskild talan inte få föras utan frågan om skäl för förlängning verkligen har förelegat får prövas i samband med huvudsaken.

Riksåklagaren, överåklagaren i Stockholm, Svea hovrätt, kammarrätten i Jönköping och länsstyrelsen i Kopparbergs län anser att talan skall få föras mot beslut om preskriptionsförlängning. Därvid bör enligt överåklagaren i Stockholm som utgångspunkt för klagotiden gälla den tidpunkt då den misstänkte fick del av beslutet.

Svea hovrätt och domstolsverket anser vidare att det bör övervägas att föra in de bestämmelser som rör handläggningen av ansökan om förlängd preskriptionstid i ärendelagen. Att avgörandet skall ske genom beslut torde enligt hovrätten för övrigt vara uppenbart.

Hovrätten för Västra Sverige anser att de föreslagna bestämmelserna i 16 § första stycket, 17 och 18 §§ kan utgå, då dessa förhållanden regleras av rättegångsbalken. Eventuellt kan en hänvisning till denna balk göras i lagtexten på motsvarande sätt som skett i 11 § ärendelagen. Kvarstående bestämmelser kan lämpligen sammanföras i en paragraf. Om denna ändring ej sker bör ordet ärende i 17 och 18 §§ bytas ut mot ordet mål, eftersom fråga om förlängning av preskriptionstiden – i likhet med exempelvis fråga om häktning och kvarstad samt framställning om offentlig försvarare – ingår som ett förprocessuellt förfarande till brottmålsprocessen.

20 § taxeringslagen

Kammarrätten i Jönköping finner det lämpligt att i 20 § taxeringslagen markera att den där föreslagna föreskriften går längre än bestämmelserna i bokföringsförfattningarna. – För de icke bokföringsskyldiga torde man inom gränsen för vad som är rimligt få nöja sig med en föreskrift att bevara deklara-tionsunderlag under sex år, kompletterad med en erinran att bestämmelserna om eftertaxering och besvär i särskild ordning kan utgöra anledning att bevara deklara-tionsunderlaget under ytterligare fem år. Kammarrätten får därför föreslå att nuvarande tredje och fjärde styckena i 20 § taxeringslagen ersätts med ett nytt tredje stycke av följande lydelse: "Skyldighet att sörja för att underlag finns och att bevara detta kvarstår under sex år efter utgången av det kalenderår underlaget avser. Oavsett bestämmelserna i 22 § bokföringslagen (1976: 125) och 18 § jordbruksbokföringslagen (1979: 141) är den, som är bokföringsskyldig enligt någon av dessa lagar, skyldig att bevara allt räkenskapsmaterial samt handlingar av betydelse för bestämmande av skatter och avgifter under minst elva år från utgången av det kalenderår då räkenskapsåret avslutades. Även för den som inte är bokföringsskyldig enligt någon av nämnda lagar kan gällande bestämmelser om eftertaxering och om besvär i särskild ordning inom en tioårig frist utgöra anledning att bevara deklara-tionsunderlag under den i föregående mening angivna tiden." Det skall inte förnekas att kammarrättens förslag kan medföra ett sannolikt ringa antal processer, i vilka processmaterialet är ofullständigt med åtföljande svårigheter att avgöra om och i vad mån detta skall läggas den skattskyldige till last. Denna olägenhet

torde emellertid enligt kammarrätten vara mindre än nackdelarna av en föreskrift, som endast ett fåtal av de berörda skulle uppfatta som allvarligt menad.

Riksarkivet påtalar att om de föreslagna ändringarna vad gäller besvärfristernas längd genomförs måste 50 § 2 mom. taxeringslagen, 24 och 25 §§ lagen om mervärdeskatt och 24 a § mervärdeskatteskungörelsen ändras. Ett liknande påpekande gör *RSV* som också kräver en reglering av den tid under vilken mikrofilm av deklaraionshandlingar skall bevaras om utredningens förslag i detta avseende genomförs.

100 § taxeringslagen

I fråga om uttrycket "betydande belopp" framhåller många remissinstanser att detta uttryck bör ges samma begränsning som i eftertaxeringsfallen. De närmare synpunkter som lämnats på innebörden av uttrycket lämnas i samband med genomgången av 115 § taxeringslagen.

Med uttrycket "särskilda skäl" vill utredningen fånga upp sådana fall, där en rättelse av ett felaktigt beslut visserligen inte påverkar beskattningsresultatet för den period besvären avser men får betydelse för någon dessförinnan liggande eller därefter kommande beskattningsperiod. *Kammarrätten i Stockholm* och *länsstyrelsen i Södermanlands län* påpekar att de exempel utredningen anför torde redan enligt gällande rätt motivera extraordinär besvärsrätt. Det senare ledet av lagtexten synes därför kunna utgå.

Kammarrätten i Jönköping delar utredningens uppfattning att det är lämpligt att tillskapa en möjlighet för den enskilde att genom extraordinära besvär få rättelse av ett tidigare meddelat beslut fastän det oriktigt påförda skattebeloppet för den aktuella beskattningsperioden inte uppgår till betydande belopp. För att markera att de fall denna möjlighet bör avse är sådana där det skulle vara i hög grad stötande att låta en felaktig taxering stå kvar vill kammarrätten emellertid byta ut ordet "särskilda" mot förslagsvis "synnerliga".

114–116 §§ taxeringslagen

Kritiska synpunkter förs fram av *JK* och *kammarrätterna i Stockholm* och *Jönköping* mot att de fall då eftertaxering får förekomma inte är exakt angivna beloppsmässigt. *JK* och kammarrätten i Stockholm anser att det vore bättre att beloppsförutsättningen anges genom en uttrycklig anknytning till basbeloppet. Kammarrätten föreslår därvid tre basbelopp.

En högre beloppsgräns än vad utredningen föreslagit förordas även av *kammarrätten i Jönköping*, som vill ha minst två basbelopp, *RSV*, *punktskatteutredningen* och *länsstyrelserna i Malmöhus* och *Göteborgs och Bohus län*. För att anknytningen till de grova skattebrotten skall kunna bibehållas kan enligt länsstyrelsens i Malmöhus län uppfattning gränsen för den längre eftertaxeringsperioden inte sättas lägre än till tre basbelopp.

Kritik riktas vidare mot att utredningen synes ha lagt in annan innebörd i termen "betydande belopp" än vad som gäller enligt 5 § skattebrottslagen där den också förekommer. *Kammarrätten i Stockholm* anser att om en skillnad i sak åsyftas måste detta klart framgå av lagtexten. *Överåklagaren i Göteborg* finner inte att utredningens motivering för olika tolkningar av uttrycket "betydande belopp" i så nära lagstiftningar är bärande. Om inte en avsevärd höjning sker av beloppsgränsen när det gäller eftertaxering, anser *kammarrätten i Stockholm* att ett skälighetsrekvisit av det slag som sedan lång tid tillbaka gäller vid efterbeskattning av mervärdeskatt och flertalet s. k. punktskatter införs i taxeringslagen. *Föreningen auktoriserade revisorer* kräver att ett sådant skälighetsrekvisit införs om eftertaxeringstiden förlängs.

Sveriges advokatsamfund föreslår att lagtexten ändras till innebörd att tidsfristen för eftertaxering är tio år om synnerliga skäl föreligger. Det bör enligt samfundets mening överlämnas till rättspraxis att fortlöpande bedöma vilka fall som skall anses vara så kvalificerade att eftertaxeringsfristen fördubblas. Därvid bör det från skatt undandragna beloppet endast vara ett bedömningsmoment bland flera.

Länsstyrelsen i Malmöhus län anser det viktigt att det i förarbetena klargörs vilken beloppsgräns som skall gälla i de fall skatteundandragande föreligger under en följd av år. *Kammarrätten i Jönköping* uttalar att den av kammarrätten föreslagna gränsen om minst två basbelopp bör gälla också i dessa fall under förutsättning att samband finns mellan de oriktiga uppgifterna och att eftertaxering för de skilda åren sker samtidigt. *Kammarrätten* anser vidare att kvittningsyrkanden som bifalls i eftertaxeringsprocessen bör tillgodoräknas den skattskyldige. Möjligen bör detta markeras, menar *kammarrätten*, som vidare undrar hur gränsdragningen skall göras i fall då enbart förmögenhetsskatt eller såväl inkomst- som förmögenhetsskatt undandragits och likaså i efterbeskattningsfallen. Det är ingalunda givet att gränsen skall gå vid samma belopp för inkomstskatt, för förmögenhetsskatt och för skilda former av indirekta skatter och avgifter.

När det gäller författningsförslagen anser *punktskatteutredningen* att bestämmelsen om längre frist för eftertaxering/efterbeskattning som tagits in i de berörda författningarna fått en mindre lämplig utformning ("... om den skatt, som inte har fastställts, uppgår till betydande belopp."). Regelen bör formuleras om.

RSV anser att den föreslagna bestämmelsen i 116 § första stycket andra meningen taxeringslagen kan uttryckas i två meningar enligt följande. "... avser. Prövningen sker på framställning av taxeringsintendenten. Kommun får ansöka om eftertaxering i fråga om kommunal inkomstskatt."

I fråga om den redaktionella utformningen av lagtexten anmärker *kammarrätten i Jönköping* att ändringarna i samband med att bestämmelserna i första stycket av 116 § taxeringslagen föreslås överflyttade till andra

stycket synes medföra den bristen att det inte längre framgår att man med målets avgörande avser dess avgörande i första instans. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* ifrågasätter om det är motiverat att ge 115 och 116 §§ taxeringslagen ändrad språklig utformning. För det fall utredningen anser att ordet ansökan inte bör användas i den betydelse ordet har i gällande lydelse av eftertaxeringsparagraferna torde en rättelse inte kräva att man inför ordvalet "väcka fråga om". Närmare till hands ligger då att välja uttrycket "ansökan skall göras". Härigenom gör man mindre ingrepp i gällande lydelse i bestämmelserna om eftertaxering, som fick sin nuvarande språkliga utformning genom lagstiftning år 1978, och vinner fördelen av ett enkelt och mera lättbegripligt språk.

Övriga författningsförslag

Hovrätten för Västra Sverige tar upp en fråga om paragrafindelning. – I konsekvens med paragrafindelningen i förslagen till lag om ändring i uppbördslagen, till lag om ändring i lagen om sjömansskatt och till lag om ändring i kupongskattelagen bör sista stycket i envar av 34 a § i förslag till lag om ändring i lagen om prisreglering på jordbrukets område och 21 § i förslag till lag om ändring i lagen om prisreglering på fiskets område brytas ut och bilda en särskild paragraf.

Beträffande förslagen på avgiftsområdet, 14 § AVGL, anser RFV det vara tveksamt att nu införa bestämmelser om efterdebitering vid oriktig uppgift i mål om arbetsgivaravgift. Skälet härtill är främst att något fullständigt tvåpartsförhållande inte införts på avgiftsområdet. RFV påpekar att vid överprövning av RFV:s beslut i avgiftsärenden hos försäkringsrätten äger ombudsenheten, i motsats till då försäkringsrättens beslut överprövas i försäkringsöverdomstolen, inte vara part i målet. RFV har i den praktiska tillämpningen av de regler som gäller för avgiftsdebiteringen inte heller funnit behov föreligga av sådan bestämmelse. Om denna införs, bör i så fall även en bestämmelse om avgiftstillägg vid oriktig uppgift i mål om arbetsgivaravgift införas. Det skulle vara ologiskt anser RFV att kunna efterdebitera en arbetsgivaravgift på grund av oriktig uppgift i mål om arbetsgivaravgift men inte samtidigt kunna påföra avgiftstillägg, när en ursprungligen lämnad oriktig uppgift alltid medför avgiftstillägg, såvida inte eftergiftsbestämmelserna är tillämpliga.

Vad avser ändringsförslagen i 14 § fjärde stycket AVGL anmärker RFV att hänvisningen till paragrafens första stycke rätteligen bör vara *tredje* stycket och att det bör stå ". . . dom i målet vann laga kraft".

Bilaga 4
De remitterade
förslagen

1 Förslag till

Lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69)

Härigenom föreskrivs i fråga om skattebrottslagen (1971:69)

dels att 14 § skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas tre nya paragrafer, 14 a–14 c §§, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt 3, 7, 8 eller 9 § ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

Har den misstänkte på det sätt som är föreskrivet om delgivning av stämning i brottmål, vid förundersökning som lett till allmänt åtal mot honom för brott enligt denna lag, underrättats om att han är skäligen misstänkt för brottet, skall vad som föreskrivs i 35 kap. brottsbalken och i första stycket denna paragraf om åtal också gälla underrättelsen. Underrättelsen skall utfärdas av åklagaren och ange de omständigheter som utgör grund för misstanken om brott.

14 a §

På ansökan av åklagaren får rätten besluta om förlängning av den tid inom vilken påföljd får ådömas enligt 35 kap. 1 § brottsbalken och 14 § denna lag. Beslut om förlängning får meddelas, om åtalet eller underrättelsen om brottsmisstanke inte har kunnat delges den misstänkte på grund av att han

1. har saknat känt hemvist och det inte har kunnat klarläggas var han uppehållit sig,

2. inte har kunnat anträffas på känt hemvist inom riket och det inte har kunnat klarläggas var han uppehållit sig samt det kan antas att han hållit sig undan eller

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3. har stadigvarande vistats utomlands.

Förlängningstiden skall bestämmas med hänsyn till vad som kan antas behövas för att delgivning skall kunna ske med den misstänkta, dock till minst sex månader. Visar det sig att den bestämda tiden är otillräcklig, får rätten på ansökan av åklagaren medge ytterligare förlängning.

Förlängning enligt denna paragraf får inte omfatta längre tid än sammanlagt fem år.

14 b §

En ansökan enligt 14 a § skall ha kommit in till tingsrätten innan möjligheten att ådöma påföljd för brottet har bortfallit enligt 35 kap. 1 § brottsbalken eller enligt 14 eller 14 a § denna lag.

Har ansökningen getts in i rätt tid, bortfaller möjligheten att ådöma påföljd för brottet tidigast när beslut på grund av ansökningen föreligger. Om ansökningen inte bifalls, skall i fråga om möjligheten att ådöma påföljd anses som någon ansökan inte har gjorts.

14 c §

Tingsrättens handläggning av mål enligt 14 a § är skriftlig. I handläggningen får ingå muntlig förhandling när det kan antas vara till fördel för utredningen. Den misstänkte och hans försvarare skall beredas tillfälle att yttra sig över åklagarens ansökan om så kan ske.

Beslut varigenom en domstol lämnat en ansökan enligt 14 a § utan bifall får inte överklagas. Beslut av tingsrätt att medge förlängning enligt 14 a § överklagas genom besvär som skall ha kommit in inom två veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet.

I övrigt skall vad som är föreskrivet i rättegångsbalken rörande brottmål gälla i tillämpliga delar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

De nya bestämmelserna i 14 § andra stycket tillämpas endast på under-
rättelser som delges efter ikraftträdandet.

2 Förslag till

Lag om ändring i taxeringslagen (1956:623)

Härigenom föreskrivs att 115 § taxeringslagen (1956:623)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse 115 §²

Fråga om eftertaxering prövas av länsrätt efter ansökan av taxeringsintendent. Kommunen får ansöka om eftertaxering i fråga om kommunal inkomstskatt. Ansökan om eftertaxering upptages till prövning av den länsrätt som har haft att upptaga besvär rörande den skattskyldiges taxering det år ansökan avser.

Ansökan om eftertaxering skall ha kommit in till länsrätten inom fem år efter det år, då taxeringen rätteligen bort verkställas i första instans. Ansökan om eftertaxering på grund av oriktigt meddelande i taxeringsmål får dock upptagas till prövning, om den har kommit in inom ett år från utgången av den månad då dom eller slutligt beslut i målet vann laga kraft. Har den skattskyldige avlidit, skall ansökan om eftertaxering av hans dödsbo ha kommit in inom två år efter utgången av det kalenderår, då bouppteckning efter honom gavs in för registrering.

Har skattskyldig åtalats för skattebrott som avser hans taxering, får ansökan om eftertaxering för det år som brottet avser upptagas till prövning även efter utgången av den i andra stycket angivna tiden. Detsamma gäller, om eftertaxering medför att den skattskyldige enligt 12 § skattebrottslagen (1971:69) är fri från ansvar för sådant brott. Ansökan skall i fall som har sagts nu ha kommit in före utgången av kalenderåret efter det då åtalet väcktes eller åtgärd som avses i 12 § skattebrottslagen vidtogs. Har den skattskyldige avlidit, skall ansökan om eftertaxering av dödsboet ha kommit in inom sex månader från dödsfallet. Eftertaxering, som har åsatts efter åtal mot den skattskyldige, skall undanröjas av länsrätten, om åtalet ej bifalls till någon del. Detta gäller dock ej, om åtalet ogillas med stöd av 12 § skattebrottslagen.

Har den skattskyldige enligt 14 § andra stycket skattebrottslagen (1971:69) delgetts misstanke om skattebrott som avser hans taxering eller har han åtalats för sådant brott, får ansökan om eftertaxering för det år som brottet avser upptas till prövning även efter utgången av i andra stycket angiven tid. Detsamma gäller, om tiden för att ådöma den skattskyldige påföljd för sådant brott har förlängts genom beslut enligt 14 a § skattebrottslagen.

Ansökan om eftertaxering får också upptas till prövning efter utgången av i andra stycket angiven tid, om eftertaxeringen medför att den skattskyldige enligt 12 § skattebrottslagen är fri från ansvar för skattebrott.

Ansökan enligt tredje stycket skall ha kommit in före utgången av kalenderåret efter det då någon av de där angivna åtgärderna först vidtogs. Ansökan enligt fjärde stycket skall ha kommit in före ut-

¹ Lagen omtryckt 1971:399.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1974:773.

² Senaste lydelse 1979:175.

Nuvarande lydelse

Tredje stycket skall tillämpas också i fall då den som har företrätt juridisk person åtalats för skattebrott som avser den juridiske personens taxering eller är fri från ansvar för sådant brott på grund av 12 § skattebrottslagen.

Föreslagen lydelse

gången av kalenderåret efter det då åtgärd som avses i 12 § skattebrottslagen vidtogs. Har den skattskyldige avlidit, skall dock ansökan om eftertaxering av dödsboet ha kommit in inom sex månader från dödsfallet.

Eftertaxering, som har åsatts efter ansökan enligt tredje stycket, skall undanröjas av länsrätten, om åklagaren beslutar att inte väcka åtal på grundval av den förundersökning som föranlett delgivningen av brottsmisstanke eller beslutet om tidsförlängning eller, om åtal har väckts, åtalet inte bifalls till någon del. Vad som har sagts nu gäller dock inte, om den skattskyldige är fri från ansvar med stöd av 12 § skattebrottslagen.

Tredje-sjätte styckena skall också tillämpas om skattebrottet avser en juridisk persons taxering och åtgärd som avses i tredje stycket har vidtagits mot den som har företrätt den juridiska personen eller om företrädaren är fri från ansvar för sådant brott på grund av 12 § skattebrottslagen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

3 Förslag till

Lag om ändring i uppbördslagen (1953:272)

Härigenom föreskrivs att 81 § uppbördslagen (1953:272)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse
81§²

Arbetsgivare som uppsåtligt eller av grov oaktsamhet åsidosätter skyldighet att inbetala skatt som innehållits för annan dömes till böter eller, om gärningen rör betydande belopp eller annan försvårande omständighet föreligger, till fängelse i högst ett år.

I ringa fall dömes ej till ansvar enligt första stycket.

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt denna paragraf ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

Bestämmelserna i 14 § andra stycket och 14 a–14 c §§ skattebrottslagen (1971:69) tillämpas på brott enligt denna paragraf.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

De nya bestämmelserna i 81 § fjärde stycket tillämpas, såvitt gäller underrättelser om brottsmisstanke, endast på underrättelser som delges efter ikraftträdandet.

¹ Lagen omtryckt 1972:75.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1974:771.

² Senaste lydelse 1983:77.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1958:295) om sjömansskatt

Härigenom föreskrivs att 28 § lagen (1958:295) om sjömansskatt¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse 28 §²

Redare som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet åsidosätter skyldighet att inbetala skatt som innehållits för annan dömes till böter eller, om gärningen rör betydande belopp eller annan försvårande omständighet föreligger, till fängelse i högst ett år.

I ringa fall dömes ej till ansvar enligt första stycket.

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt denna paragraf ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

Bestämmelserna i 14 § andra stycket och 14 a - 14 c §§ skattebrottslagen (1971:69) tillämpas på brott enligt denna paragraf.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

Den nya bestämmelsen i 28 § tredje stycket tillämpas även på brott som har begåtts före ikraftträdandet, om inte möjligheten att ådöma påföljd har bortfallit dessförinnan enligt äldre bestämmelser.

De nya bestämmelserna i 28 § fjärde stycket tillämpas, såvitt gäller underrättelser om brottsmisstanke, endast på underrättelser som delges efter ikraftträdandet.

¹ Lagen omtryckt 1970:933.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1974:777.

² Senaste lydelse 1971:78.

5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1959:552) om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen (1981:691) om socialavgifter

Härigenom föreskrivs att 14 § lagen (1959:552) om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen (1981:691) om socialavgifter¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse 14 §²

Har arbetsgivare i uppgift eller upplysning, avlämnad till ledning för beräkning av avgiftsunderlag, lämnat oriktigt meddelande och har meddelandet följts eller har eljest meddelandet föranlett att avgiftsunderlag för honom icke blivit bestämt eller blivit bestämt till för lågt belopp, skall riksförsäkringsverket bestämma det avgiftsunderlag, som genom berörda förfarande undandragits. Sådant avgiftsunderlag må dock ej bestämmas om vad som undandragits är att anse såsom ringa.

Föreligga sådana omständigheter att avgiftsunderlag som avses i föregående stycke skall bestämmas och kan på grund av vad sålunda och i övrigt förekommit antagas att av arbetsgivaren lämnad uppgift eller upplysning icke varit av beskaffenhet att kunna läggas till grund för en riktig beräkning av avgiftsunderlaget, skall avgiftsunderlaget bestämmas med tillämpning av 10 §.

Vad ovan sagts skall äga motsvarande tillämpning om arbetsgivare, ehuru uppgiftspliktig, underlåtit avlämna uppgift eller infordrad upplysning.

Avgiftsunderlag som avses i denna paragraf må icke bestämmas efter utgången av sju år efter utgiftsåret. Har arbetsgivaren avlidit, påföres avgiftsunderlaget hans dödsbo, dock att sådan påföring icke må ske med mindre fråga därom prövats inom två år efter utgången av det kalenderår, under vilket bouppteckning efter honom blivit ingiven för registrering.

Har arbetsgivaren åtalats för skattebrott som avser hans arbetsgivaravgift må, även efter utgången av den i fjärde stycket angivna tiden, avgiftsunderlag bestämmas för det utgiftsår, som brottet avser. Detsamma gäller, om *bestämmande av avgiftsunderlag* medför att arbetsgivaren enligt 12 § skattebrottslagen (1971:69) är fri från ansvar för sådant brott. Avgiftsunderlag som nu har sagts må dock icke bestämmas med mindre fråga därom prövats före utgången av kalenderåret efter det då åtalet väcktes eller åtgärd som avses i 12 § skatte-

Har arbetsgivaren enligt 14 § *andra stycket skattebrottslagen (1971:69) delgetts misstanke om skattebrott som avser hans arbetsgivaravgift eller har han åtalats för sådant brott, får avgiftsunderlag* bestämmas för det utgiftsår som brottet avser även efter utgången av i fjärde stycket *angiven tid*. Detsamma gäller, om *tiden för att ådöma arbetsgivaren påföljd för sådant brott har förlängts genom beslut enligt 14 a § skattebrottslagen*.

Avgiftsunderlag får också bestämmas efter utgången av i fjärde

¹ Lagen omtryckt 1974:938.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1981:696.

² Senaste lydelse 1978:200.

Nuvarande lydelse

brottslagen vidtogs. Har arbetsgivaren avlidit skall fråga om påföring av avgiftsunderlag för dödsboet prövas inom sex månader från dödsfallet. Avgiftsunderlag som påförts *efter åtal mot arbetsgivaren* skall undanröjas av riksförsäkringsverket, om åtalet *ej bifalles* till någon del. *Detta gäller dock ej om åtalet ogillas* med stöd av 12 § skattebrottslagen.

Femte stycket skall tillämpas också i fall då den som har företrätt *juridisk person* åtalats för skattebrott som avser den *juridiske personen* påfört avgiftsunderlag eller är fri från ansvar för sådant brott på grund av 12 § skattebrottslagen.

Föreslagen lydelse

stycket angiven tid, om bestämmandet av avgiftsunderlaget medför att arbetsgivaren enligt 12 § skattebrottslagen är fri från ansvar för skattebrott.

Avgiftsunderlag får bestämmas enligt femte stycket endast om fråga därom prövats före utgången av kalenderåret efter det då någon av de där angivna åtgärderna först vidtogs. Avgiftsunderlag får bestämmas enligt sjätte stycket endast om fråga därom prövats före utgången av kalenderåret efter det då åtgärd som avses i 12 § skattebrottslagen vidtogs. Har arbetsgivaren avlidit skall dock fråga om påföring av avgiftsunderlag för dödsboet prövas inom sex månader från dödsfallet.

Avgiftsunderlag som har påförts enligt femte stycket skall undanröjas av riksförsäkringsverket, om åklagaren beslutar att inte väcka åtal på grundval av den förundersökning som föranlett delgivningen av brottsmisstanke eller beslutet om tidsförlängning eller, om åtal har väckts, åtalet inte bifalls till någon del. Vad som har sagts nu gäller dock inte om arbetsgivaren är fri från ansvar med stöd av 12 § skattebrottslagen.

Femte-åttonde styckena skall också tillämpas om skattebrottet avser en *juridisk person* påfört avgiftsunderlag och åtgärd som avses i femte stycket har vidtagits mot den som har företrätt den *juridiska personen* eller om företrädaren är fri från ansvar för sådant brott på grund av 12 § skattebrottslagen.

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1967:340) om prisreglering på jordbrukets område

Härigenom föreskrivs att 34 a § lagen (1967:340) om prisreglering på jordbrukets område¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

34 a §²

Den som till ledning vid fastställande av avgift uppsåtligen eller av grov oaktsamhet avger handling med oriktig uppgift och därigenom föranleder fara för att avgift undandras döms till böter eller fängelse i högst två år, om inte gärningen är belagd med straff i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet underlåter att avge deklaration eller annan därmed jämförlig handling till ledning vid fastställande av avgift döms till böter.

Detsamma gäller om en avgiftsskyldig som skall betala avgift till jordbruksnämnden eller riksskatteverket eller om en tillverkare som är skyldig att använda en viss råvara uppsåtligen eller av grov oaktsamhet åsidosätter bokföringsskyldighet eller föreskriven skyldighet att föra och bevara räkenskaper och därigenom allvarligt försvårar jordbruksnämndens eller riksskatteverkets kontrollverksamhet.

I ringa fall döms inte till ansvar enligt första- tredje styckena.

Bestämmelserna i 14 § andra stycket och 14 a - 14 c §§ skattebrottslagen (1971:69) tillämpas på brott enligt första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

De nya bestämmelserna i 34 a § femte stycket tillämpas, såvitt gäller underrättelser om brottsmisstanke, endast på underrättelser som delges efter ikraftträdandet.

¹ Lagen omtryckt 1981:637.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1974:865.

² Med nuvarande lydelse avses den i prop. 1983/84:71 föreslagna lydelsen.

7 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1968:430) om mervärdesskatt

Härigenom föreskrivs att 40 § lagen (1968:430) om mervärdesskatt¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*40 §²

Efterbeskattning får ske först sedan slutligt beslut om fastställelse av skatt har meddelats. Fråga om efterbeskattning skall väckas senast under sjätte året efter utgången av det kalenderår under vilket beskattningsåret har gått till ända. Efterbeskattning på grund av oriktig uppgift i mål om skatt får dock ske inom ett år efter utgången av den månad då dom eller slutligt beslut i målet har vunnit laga kraft.

Har den skattskyldige avlidit, påföres efterbeskattning hans dödsbo. Sådan efterbeskattning får ske endast om fråga därom prövats senast under andra året efter utgången av det kalenderår under vilket boupp-teckning efter den skattskyldige lämnats in för registrering.

Har skattskyldig åtalats för skattebrott som avser mervärdesskatt för honom får, även efter utgången av den i första eller andra stycket angivna tiden, efterbeskattning ske för det år som brottet avser. Detsamma gäller, om efterbeskattning medför att den skattskyldige enligt 12 § skattebrottslagen (1971:69) är fri från ansvar för sådant brott. Efterbeskattning som har sagts nu får dock ske endast om fråga därom prövats före utgången av kalenderåret efter det under vilket åtalet väcktes eller åtgärd som avses i 12 § skattebrottslagen vidtogs. Har den skattskyldige avlidit, skall fråga om efterbeskattning av dödsboet prövas inom sex månader från dödsfallet. Efterbeskattning som har åsatts efter åtal mot den skattskyldige skall undanröjas av länsstyrelsen, om åtalet ej bifalls till någon del. Detta gäller dock ej, om åtalet ogillas med stöd av 12 § skattebrottslagen.

Har den skattskyldige enligt 14 § andra stycket skattebrottslagen (1971:69) delgetts misstanke om skattebrott som avser mervärdesskatt för honom eller har han åtalats för sådant brott, får efterbeskattning ske för den redovisningsperiod som brottet avser även efter utgången av i första stycket angivna tid. Detsamma gäller, om tiden för att ådöma den skattskyldige påföljd för sådant brott har förlängts genom beslut enligt 14 a § skattebrottslagen.

Efterbeskattning får också ske efter utgången av i första stycket angivna tid, om efterbeskattningen medför att den skattskyldige enligt 12 § skattebrottslagen är fri från ansvar för skattebrott.

Efterbeskattning enligt tredje stycket får ske endast om fråga därom prövats före utgången av kalenderåret efter det då någon av de där angivna åtgärderna först vidtogs. Efterbeskattning enligt fjärde stycket får ske endast om fråga därom prövats före utgången av kalenderåret efter det då åtgärd som avses i 12 § skattebrottslagen

¹ Lagen omtryckt 1979:304.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1974:885.

² Senaste lydelse 1981:1276.

Nuvarande lydelse

Tredje stycket skall tillämpas också i fall då den som har företrätt juridisk person åtalats för skattebrott som avser mervärdeskatt för den juridiske personen eller är fri från ansvar för sådant brott på grund av 12 § skattebrottslagen.

Föreslagen lydelse

vidtogs. Har den skattskyldige avlidit, skall dock fråga om efterbeskattning av dödsboet prövas inom sex månader från dödsfallet.

Efterbeskattning som har åsatts enligt tredje stycket skall undanröjas av länsstyrelsen, om åklagaren beslutar att inte väcka åtal på grundval av den förundersökning som föranlett delgivningen av brottsmisstanke eller beslutet om tidsförlängning eller, om åtal har väckts, åtalet inte bifalls till någon del. Vad som har sagts nu gäller dock inte, om den skattskyldige är fri från ansvar med stöd av 12 § skattebrottslagen.

Tredje-sjätte styckena skall också tillämpas om skattebrottet avser mervärdeskatt för en juridisk person och åtgärd som avses i tredje stycket har vidtagits mot den som har företrätt den juridiska personen eller om företrädaren är fri från ansvar för sådant brott på grund av 12 § skattebrottslagen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

8 Förslag till

Lag om ändring i kupongskattelagen (1970:624)

Härigenom föreskrivs att 31 § kupongskattelagen (1970:624)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse 31 §²

Den som uppsåtligen bryter mot 7 § andra stycket eller 14 § första stycket dömes, om åtgärden kan medföra för låg kupongskatt för honom eller den han företräder, till böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet rör verkligt betydande belopp eller är av särskilt farlig art eller om annan synnerligen försvårande omständighet föreligger, till fängelse i högst sex år.

Den som av grov oaktsamhet begår gärning som avses i första stycket dömes till böter eller fängelse i högst sex månader.

Ansvar enligt första eller andra stycket inträder ej för den som frivilligt rättar oriktig uppgift eller eljest fullgör underlåten uppgiftsskyldighet.

I ringa fall dömes ej till ansvar enligt andra stycket.

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt andra stycket ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

Bestämmelserna i 14 § andra stycket och 14 a–14 c §§ skattebrottslagen (1971:69) tillämpas på brott enligt denna paragraf.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

Den nya bestämmelsen i 31 § femte stycket tillämpas även på brott som har begåtts före ikraftträdandet, om inte möjligheten att ådöma påföljd har bortfallit dessförinnan enligt äldre bestämmelser.

De nya bestämmelserna i 31 § sjätte stycket tillämpas, såvitt gäller underrättelser om brottsmisstanke, endast på underrättelser som delges efter ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1974:996.

² Senaste lydelse 1971:98.

9 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1974:226) om prisreglering på fiskets område

Härigenom föreskrivs att 21 § lagen (1974:226) om prisreglering på fiskets område skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

21 §¹

Den som till ledning vid fastställande av avgift uppsåtligen eller av grov oaktsamhet avger handling med oriktig uppgift och därigenom föranleder fara för att avgift undandras, döms till böter eller fängelse i högst två år, om inte gärningen är belagd med straff i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet underlåter att avge deklaration eller annan därmed jämförlig handling till ledning vid fastställande av avgift döms till böter.

Detsamma gäller om den som skall erlagga avgift enligt denna lag till annan än tullmyndighet uppsåtligen eller av grov oaktsamhet åsidosätter bokföringsskyldighet eller föreskriven skyldighet att föra och bevara räkenskaper och därigenom allvarligt försvårar jordbruksnämndens kontrollverksamhet.

I ringa fall döms inte till ansvar enligt första – tredje styckena.

Bestämmelserna i 14 § andra stycket och 14 a–14 c §§ skattebrottslagen (1971:69) tillämpas på brott enligt första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

De nya bestämmelserna i 21 § femte stycket tillämpas, såvitt gäller underrättelser om brottsmisstanke, endast på underrättelser som delges efter ikraftträdandet.

¹ Med nuvarande lydelse avses den i prop. 1983/84:71 föreslagna lydelsen.

10 Förslag till**Lag om ändring i utsädeslagen (1976:298)**

Härigenom föreskrivs att 7 § utsädeslagen (1976:298)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*7 §²

Den som till utsädeskontrollen eller annan som utför statsplombering uppsåtligen avger handling med oriktig uppgift och därigenom föranleder fara för att växtförädlingsavgift undandrages dömes till böter eller fängelse i högst ett år. Sker sådan gärning av grov oaktsamhet, dömes till böter.

Den som till utsädeskontrollen eller annan som utför statsplombering uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift om varas slag eller sort dömes till böter, om ej gärningen är belagd med straff enligt första stycket.

I ringa fall dömes ej till ansvar enligt första eller andra stycket.

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt första stycket första meningen ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

Bestämmelserna i 14 § andra stycket och 14 a–14 c §§ skattebrottslagen (1971:69) tillämpas på brott enligt första stycket första meningen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

Den nya bestämmelsen i 7 § fjärde stycket tillämpas även på brott som har begåtts före ikraftträdandet, om inte möjligheten att ådöma påföljd har bortfallit dessförinnan enligt äldre bestämmelser.

De nya bestämmelserna i 7 § femte stycket tillämpas, såvitt gäller underrättelser om brottsmisstanke, endast på underrättelser som delges efter ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1979:298.

² Med nuvarande lydelse avses den i prop. 1983/84:71 föreslagna lydelsen.

11 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1982:1006) om avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragsersättningar

Härigenom föreskrivs att 25 § lagen (1982:1006) om avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragsersättningar skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

25 §

En uppdragsgivare, som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet underlåter att i föreskriven tid till länsstyrelsen betala in ett belopp som har innehållits, döms till böter. Om gärningen rör betydande belopp eller någon annan försvårande omständighet föreligger, döms till fängelse i högst ett år.

I ringa fall döms inte till ansvar enligt första stycket.

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt denna paragraf ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

Bestämmelserna i 14 § andra stycket och 14 a–14 c §§ skattebrottslagen (1971:69) tillämpas på brott enligt denna paragraf.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

Den nya bestämmelsen i 25 § tredje stycket tillämpas även på brott som har begåtts före ikraftträdandet.

De nya bestämmelserna i 25 § fjärde stycket tillämpas, såvitt gäller underrättelser om brottsmisstanke, endast på underrättelser som delges efter ikraftträdandet.

12 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1984:000) om punktskatter och prisregleringsavgifter

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 12 § lagen (1984:000) om punktskatter och prisregleringsavgifter skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

4 kap.

12 §¹

Har den skattskyldige åtalats för skattebrott som avser skatt enligt de författningar som anges i 1 kap. 1 § första stycket 1, får beskattningsmyndigheten meddela beslut om efterbeskattning även efter utgången av *de tider som anges i 10 och 11 §§.* Detsamma gäller om *efterbeskattning* medför att den skattskyldige enligt 12 § skattebrottslagen (1971:69) är fri från ansvar för *sådant brott*. Beslutet om efterbeskattning får *i sådana fall* inte meddelas senare än under kalenderåret efter det då *åtalet väcktes eller åtgärd* som avses i 12 § skattebrottslagen vidtogs. Har den skattskyldige avlidit, får beskattningsmyndigheten inte meddela beslut om efterbeskattning av dödsboet senare än sex månader från dödsfallet. Efterbeskattning som har påförts *efter åtal mot den skattskyldige* skall undanröjas av beskattningsmyndigheten, om åtalet inte bifalls till någon del. *Detta* gäller dock inte om *åtalet ogillas* med stöd av 12 § skattebrottslagen.

Har den skattskyldige enligt 14 § *andra stycket skattebrottslagen (1971:69) delgetts misstanke om* skattebrott som avser skatt enligt de författningar som anges i 1 kap. 1 § första stycket 1 *eller har han* åtalats för *sådant brott*, får beskattningsmyndigheten meddela beslut om efterbeskattning för *den redovisningsperiod eller den skattepliktiga händelse som brottet avser* även efter utgången av i 10 § *angiven tid*. Detsamma gäller om *tiden för att ådöma den skattskyldige påföljd för sådant brott har förlängts genom beslut enligt 14 a § skattebrottslagen*.

Beskattningsmyndigheten får också meddela beslut om efterbeskattning efter utgången av i 10 § *angiven tid, om efterbeskattningen* medför att den skattskyldige enligt 12 § skattebrottslagen är fri från ansvar för *skattebrott*.

Beslutet om efterbeskattning enligt första stycket får inte meddelas senare än under kalenderåret efter det då *någon av de där angivna åtgärderna först vidtogs*. Beslutet om efterbeskattning enligt *andra stycket* får inte meddelas senare än under kalenderåret efter det då *åtgärd* som avses i 12 § skattebrottslagen vidtogs. Har den skattskyldige avlidit, får beskattningsmyndigheten dock inte meddela beslut om efterbeskattning av dödsboet senare än sex månader från dödsfallet.

¹ Med nuvarande lydelse avses den i prop. 1983/84:71 föreslagna lydelsen.

Nuvarande lydelse

Första stycket skall tillämpas också i fall då den som har företrätt en juridisk person åtalats för skattebrott som avser den juridiska personens skatt eller är fri från ansvar för sådant brott på grund av 12 § skattebrottslagen.

Föreslagen lydelse

Efterbeskattning som har påförts enligt första stycket skall undanröjas av beskattningsmyndigheten, om åklagaren beslutar att inte väcka åtal på grundval av den förundersökning som föranlett delgivningen av brottsmisstanke eller beslutet om tidsförlängning eller, om åtal har väckts, åtalet inte bifalls till någon del. Vad som har sagts nu gäller dock inte om den skattskyldige är fri från ansvar med stöd av 12 § skattebrottslagen.

Första-fjärde styckena skall också tillämpas om skattebrottet avser en juridisk persons skatt och åtgärd som avses i första stycket har vidtagits mot den som har företrätt den juridiska personen eller om företrädaren är fri från ansvar för sådant brott på grund av 12 § skattebrottslagen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1984-04-02

Närvarande: f. d. regeringsrådet Paulsson, regeringsrådet Mueller, justitierådet Jermsten.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 8 mars 1984 har regeringen på hemställan av statsrådet och chefen för finansdepartementet Feldt beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i skattebrottslagen (1971: 69),
2. lag om ändring i taxeringslagen (1956: 623),
3. lag om ändring i uppbördslagen (1953: 272),
4. lag om ändring i lagen (1958: 295) om sjömansskatt,
5. lag om ändring i lagen (1959: 552) om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen (1981: 691) om socialavgifter,
6. lag om ändring i lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område,
7. lag om ändring i lagen (1968: 430) om mervärdeskatt,
8. lag om ändring i kupongskattelagen (1970: 624),
9. lag om ändring i lagen (1974: 226) om prisreglering på fiskets område,
10. lag om ändring i utsädeslagen (1976: 298),
11. lag om ändring i lagen (1982: 1006) om avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragsersättningar,
12. lag om ändring i lagen (1984: 000) om punktskatter och prisregleringsavgifter.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av kammarrättsfiskalen Nils Dexe.

Förslagen föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

Lagen om ändring i skattebrottslagen*Allmänna synpunkter*

De remitterade förslagen innebär att nya regler införs beträffande preskription av skattebrott. Ändringarna går främst ut på dels att preskriptionen för sådana brott skall avbrytas – inte bara som nu genom att den misstänkte får del av åtalet eller häktas – utan även genom att han under förundersökningen delges en på visst sätt preciserad underrättelse om misstanke om brottet, dels att preskriptionstiden i individuella fall skall kunna förlängas genom beslut av domstol när svårigheter uppkommit att nå den misstänkte med preskriptionsavbrytande delgivning.

Förslagen är föranledda av de speciella förhållanden som råder på skattemrådet. Dessa medför inte sällan att skattebrotten hinner preskriberas

innan lagföring kan ske. Såsom anges i remissprotokollet är orsakerna härtill främst att dessa brott med hänsyn till sin natur ofta upptäcks senare än andra brott, att de regelmässigt kräver längre utredningstider och att det samband som föreligger mellan skatteprocessen och skattebrottsprocessen ofta verkar fördröjande på den senare. I sammanhanget fäster departementschefen uppmärksamheten på det otillfredsställande förhållandet att den misstänkte i fall då preskriptionstidens utgång är nära förestående inte sällan undandrar sig lagföring genom att hålla sig undan, exempelvis genom att lämna landet för den tid som behövs för att preskription skall hinna inträda.

Vad angår förslaget att preskriptionsavbrott skall ske redan genom att den misstänkte under förundersökningen delges underrättelse om att han är misstänkt för brottet har, såsom redovisats i remisshandlingarna, ett reformförslag av i huvudsak detta innehåll tidigare vid två tillfällen varit föremål för statsmakternas bedömning utan att leda till lagändring. Som framgår av de åsyftade lagstiftningsärendena talar onekligen vissa principiella skäl för en ändring i angiven riktning. Av de förhållanden som åberopats till stöd för att bibehålla den gällande ordningen må här nämnas att det ansetts angeläget att bestämmelserna om åtalspreskriptionen skall vara klara och entydiga i tillämpningen, att vid den tilltänkta nyregleringen oklarhet lätt kunde uppkomma beträffande frågan om en delgiven misstanke hade avsett den gärning för vilken åtal sedermera väcktes och att ändringen i många fall i realiteten skulle innebära en betydande förlängning av gällande preskriptionstider. Det framhölls å andra sidan att den gällande ordningen i vissa fall kunde leda till stötande resultat till följd av de möjligheter den misstänkte hade att undandra sig lagföring.

Beträffande förslaget att de lagstadgade preskriptionstiderna i individuella fall skall kunna förlängas för skattebrottens del genom beslut av domstol, har såsom förutsättning för ett sådant beslut uppställts i huvudsak att den misstänkte inte fått del av åtal för brottet eller underrättelse om misstanke antingen därför att han inte haft känt hemvist i riket och det inte kunnat klarläggas var han uppehållit sig eller därför att han, fast han haft känt hemvist här, inte har kunnat anträffas och det kan antas att han hållit sig undan eller slutligen därför att han stadigvarande har vistats utomlands. Framställning om förlängning, som skall göras av allmän åklagare, skall ha kommit in till tingsrätten innan den i lagen bestämda preskriptionstiden gått ut. — Förslaget i denna del innebär en påtaglig avvikelse från principer, som hittills varit förhärskande på det straffrättsliga preskriptionsområdet. Som departementschefen själv anför i den allmänna motiveringen har det ofta understrukits att det är betydelsefullt att reglerna om åtalspreskription är klara och enkla att tillämpa och att såväl den misstänkte som berörda myndigheter utan större svårigheter skall kunna avgöra om preskriptionstiden har löpt ut; preskriptionshindren bör därför knytas till omständigheter, som är lätta att tidsbestämma och som den misstänkte har

information om. Det nu framlagda förslaget om möjlighet att förlänga preskriptionstiden i enskilda fall står enligt lagrådets mening i strid med dessa principer. Ett förlängningsbeslut kommer ju enligt sakens natur oftast att fattas utan att den misstänkte känner till saken och utan att han kommit till tals i förlängningsärendet; den misstänkte skulle således i fortsättningen inte med ledning av gällande lagbestämmelser kunna med säkerhet avgöra om prekriptionstiden för ett skattebrott gått ut eller ej.

Det är i och för sig otillfredsställande att den som är misstänkt för brott – oavsett om det gäller ett skattebrott eller annat brott – kan undgå lagföring genom att avvika eller annars avsiktligt hålla sig undan. Departementschefen har som motiv för det föreslagna förlängningsinstitutet särskilt betonat just denna aspekt. Enligt lagrådets mening skulle det knappast heller finnas anledning att hysa några större betänkligheter mot en allmän regel att preskriptionstid kunde förlängas genom särskilt beslut om det visas att den misstänkte avsiktligt håller sig undan i sådant syfte. Förslaget går emellertid betydligt längre och medger i vissa fall preskriptionstidsförlängning utan att något avsiktligt undanhållande kan läggas den misstänkte till last. Något egentligt skäl för en så vidsträckt tillämpning av det tilltänkta förlängningsinstitutet har inte andragits. I denna del innebär de föreslagna reglerna att väsentliga principer, som är uppställda till skydd för den enskildes rättssäkerhet, frångås.

Sammanfattningsvis vill lagrådet anför följande. De föreslagna nya preskriptionsreglerna avser frågor som är av grundläggande betydelse för det straffrättsliga preskriptionsinstitutet i dess helhet. Förslagen innebär att för skattebrottens del i viktiga hänseenden skulle komma att gälla andra regler för preskriptionens avbrytande och bestämmande än för andra brott. En sådan särreglering inger betänkligheter av principiell natur och leder också lätt till att systemet blir alltför komplicerat och svåröverskådligt. Inte minst av nu nämnda skäl är det vidare angeläget se till att man inte inom ramen för en delreform av nu aktuellt slag väljer någon lösning som senare visar sig vara mindre ändamålsenlig eller direkt olämplig för användning i annat sammanhang. De invändningar från angivna utgångspunkter som kan riktas mot förslaget om att en delgiven underrättelse om brottsmisstanke skall medföra preskriptionsavbrott har enligt lagrådets mening mindre tyngd än de som föreligger när det gäller förslaget om möjlighet att förlänga preskriptionstiden i vissa fall. En generell tillämpning av den ordning som det förstnämnda förslaget innebär har sålunda tidigare förordats av bl. a. processlagberedningen och strafflagberedningen. Därtill kommer att den nu föreslagna ordningen angående underrättelsens innehåll, delgivning och verkan synes undanröja flertalet av de olägenheter som beaktades vid besluten att inte genomföra de båda beredningarnas förslag. Vid dessa förhållanden finner lagrådet att de skäl som kan anföras mot förslaget i denna del inte har sådan avgörande styrka att lagrådet vill motsätta sig att det läggs till grund för lagstiftning.

Vad åter gäller förslaget om en förlängning av preskriptionstiden i vissa fall så har redan anmärkts att den förordade regleringen skulle komma att omfatta en betydligt vidare krets av personer än som enligt remissprotokollet egentligen är i blickpunkten i detta sammanhang, nämligen personer som avsiktligt håller sig undan, särskilt i utlandet, i avvaktan på preskriptionstidens utgång. Det står vidare klart att regleringen därtill också skulle komma att omfatta åtskilliga brott med ett straffvärde som är förhållandevis lågt vid jämförelse med svårare skattebrott och i synnerhet med vissa grova brottsbalksbrott. Enligt förslaget får den misstänkte visserligen rätt att anföra besvär mot ett beslut om förlängning av preskriptionstiden. Värdet av en sådan ordning är emellertid enbart illusoriskt om han inte får vetskap om beslutet före besvärstidens utgång. Eftersom besvärsrätten därtill torde få till följd att frågan om förlängningsbeslutet inte kan prövas i en efterföljande brottmålsprocess utgör besvärsrätten i ett sådant fall en direkt nackdel från rättssäkerhetssynpunkt.

Om man vill söka en mer generell lösning på problemet med avsiktligt undanhållande i avvaktan på preskriptionstidens utgång – för vilket inte bara principiella utan måhända även kriminalpolitiska skäl kan anföras – synes det mot bakgrund av vad nyss sagts böra bli aktuellt att uppställa vissa kvalificerande kriterier avseende såväl undanhållandet som brottet. I så fall finns måhända också anledning ytterligare överväga om inte den rättsföljd som därvid kan komma i fråga är att kravet på personlig delgivning efterges och att beslut härom i det enskilda fallet sedan får prövas antingen i särskild besvärsordning eller i brottmålsprocessen.

Nu redovisade omständigheter liksom tidigare anförda synpunkter innefattar så allvarliga betänkligheter mot förslaget om förlängning av preskriptionstiden i vissa fall att lagrådet inte kan tillstyrka detsamma. I den mån en reform, som enbart omfattar förslaget angående underrättelse om brottsmisstanke, inte anses tillräcklig för att komma till rätta med de särskilda problem som råder för skattebrottens del på grund av undanhållanden synes insatserna därför hellre böra ges den formen att preskriptionstiderna för skattebrotten eller vissa av dem förlängs ytterligare i den omfattning som behövs. Även om en sådan ordning också kan möta vissa betänkligheter är en reglering i enlighet härmed enligt lagrådets mening att föredra framför en lösning som innebär att även det här särskilt kritiserade delförslaget om förlängningsbeslut genomförs.

Vid behandlingen i det följande av enskildheterna i förslaget utgår lagrådet från de förutsättningar, på vilken lagrådsremissen bygger.

14 §

Lagrådet föreslår att andra stycket, för att den avsedda innebörden skall komma fram tydligare, formuleras på följande sätt: "Påföljd får ådömas för brott enligt denna lag utan hinder av att den misstänkte inte erhållit del av åtal för brottet inom den tid som anges i 35 kap 1 § brottsbalken och första

stycket denna paragraf, om den misstänkte inom samma tid har delgivits underrättelse om att han är skäligen misstänkt för brottet. Underrättelsen skall ha skett under en förundersökning som sedermera lett till allmänt åtal mot den misstänkte för brottet. Den skall ha utfärdats av åklagaren och ange de omständigheter som utgör grund för misstanken. Delgivningen skall ha skett på sätt som gäller för delgivning av stämning i brottmål. Avvisas eller avskrivs mål mot någon som delgivits underrättelse om misstanke enligt detta stycke skall i fråga om möjligheten att ådöma påföljd så anses som om delgivning av underrättelsen ej skett."

I specialmotiveringen till paragrafen framhålls att den preskriptionshinderande verkan av att en underrättelse om misstanke delges den misstänkte är begränsad till den "konkreta gärning som den misstänkte enligt åklagarens beskrivning begått", men att det inte behövs någon fullständig gärningsidentitet mellan den gärning som angetts i underrättelsen och den som sedermera redovisas i stämningsansökningen. Enligt specialmotiveringen bör nämligen få göras en justering av gärningsbeskrivningen som inte går utöver vad som "enligt 45 kap. 5 § RB" anses tillåten i fråga om åtal. Lagrådet utgår från att detta uttalande avser endast tredje stycket av nämnda lagrum.

14 b §

För att den avsedda innebörden av första stycket skall komma till tydligare uttryck föreslår lagrådet att stycket formuleras på följande sätt: "En ansökan enligt 14 a § skall ha kommit in till tingsrätten före utgången av den tid som begärs förlängd."

Andra stycket, vars första mening har förebild i 9 § lagen (1982:188) om preskription av skattefordringar m. m., synes inte medföra någon särskild rättsverkan. Innebörden av åtalspreskription är enligt 35 kap. 1 § brottsbalken och det föreslagna andra stycket i 14 § av skattebrottslagen att påföljd inte får ådömas om de där angivna åtgärderna inte företagits inom föreskriven tid. Av formuleringen av 14 a § följer att i där avsett fall det inte kan komma i fråga att ådöma påföljd med mindre domstolen bifallit åklagarens ansökan om förlängning. Själva ansökningen kan därför inte, i motsats till vad som kan vara fallet när det gäller tillämpning av lagen om preskription av skattefordringar m. m., få någon särskild rättsverkan beträffande åtalspreskriptionen. Lagrådet förordar att andra stycket i förevarande paragraf utgår såsom obehövligt.

14 c §

Tingsrättens beslut att förlänga preskriptionstiden skall enligt det remitterade förslaget få överklagas av den misstänkte. Departementschefen har som motiv för denna ordning anfört att det från rättssäkerhetssynpunkt inte är godtagbart att ett sådant beslut inte skall kunna bli föremål för särskild prövning i högre instans.

I denna fråga, som lagrådet berört i det föregående, vill lagrådet anförä ytterligare. Processen i förlängningsärendet kommer enligt sakens natur att bli tämligen summarisk och i de flesta fall torde den misstänkte vara helt ovetande om ärendet. Beslutet om förlängning vinner visserligen laga kraft först viss tid efter det att den misstänkte fått del av beslutet, men med hänsyn till de uppställda förutsättningarna för förlängning torde i de flesta fall – bortsett från den situationen att den misstänkte vistas stadigvarande utomlands – delgivning med honom få ske genom sådant förfarande som beskrivs i 12 eller 15 § delgivningslagen. Ofta torde därför förlängningsbeslut vinna laga kraft utan att den misstänkte känner till att ett sådant beslut har fattats.

Eftersom sålunda förlängningsbeslutet får överklagas särskilt torde det därmed också vara uteslutet att någon omprövning av preskriptionsfrågan skall få göras i det följande brottmålet. Ehuru det oftast är först i brottmålet som den misstänkte har tillfälle att lämna domstolen en egen redogörelse för de förhållanden som domstolen tidigare bedömt motivera beslutet om förlängning av preskriptionstiden, torde sålunda en sådan redogörelse enligt den föreslagna ordningen falla utanför ramen för brottmålet. Detta kan leda till stötande konsekvenser. Mot bakgrund av förlängningsprocessens summariska karaktär kan det ju lätt inträffa att de omständigheter som åberopats till stöd för förlängningen blivit felaktigt bedömda, och det synes därför inte godtagbart att domstolen i den från rättssäkerhetssynpunkt viktiga preskriptionsfrågan inte skall kunna beakta den fylligare utredning i detta hänseende som går att få fram när den misstänkte har möjlighet att belysa saken från sina utgångspunkter

Mot bakgrund av det anförda förordar lagrådet en lösning efter följande riktlinjer. Om man, såsom departementschefen anför i specialmotiveringen, betraktar förlängningsfrågan som "ett förprocessuellt förfarande till rättegången i brottmålet", ligger det nära till hands att tillåta domstolen att i brottmålet, då handläggningen sker i vanliga former och den misstänkte således har möjlighet att på vedertaget sätt göra sin stämma hörd, på hans begäran ompröva förlängningsbeslutet. En sådan ordning förutsätter i sin tur att detta beslut inte får särskilt överklagas. Vidhåller domstolen i brottmålet sitt beslut att förlänga preskriptionstiden torde talan häremot få föras endast i samband med talan mot domen i målet. Om domstolen å andra sidan skulle finna att förutsättningar för förlängning av preskriptionstiden rätteligen inte förelegat och därför upphäver beslutet därom, synes det stå bäst i överensstämmelse med remissförslaget i övrigt, att talan mot upphävandebeslutet inte får föras.

Biträdes vad lagrådet sålunda anför kan andra stycket i paragrafen förslagsvis utformas på följande sätt: "Tingsrättens beslut i mål enligt 14 a § får inte överklagas särskilt. Innebär beslutet att förlängning medges får detta dock omprövas i mål om ansvar för brottet om den misstänkte begär det. Upphäver tingsrätten därvid sitt beslut får talan häremot inte föras."

Med den av lagrådet förordade lösningen synes innehållet i tredje stycket lämpligen kunna tas in som en sista mening i första stycket.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

FINANSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-10-18

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Boström, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Wickbom

Föredragande: statsrådet Feldt

Proposition om preskriptionshinder vid skattebrott, m.m.

1 Anmälan av lagrådsyttrande

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande¹ över förslag till

1. lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69),
2. lag om ändring i taxeringslagen (1956:623),
3. lag om ändring i uppbördslagen (1953:272),
4. lag om ändring i lagen (1958:295) om sjömansskatt,
5. lag om ändring i lagen (1959:552) om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen (1981:691) om socialavgifter,
6. lag om ändring i lagen (1967:340) om prisreglering på jordbrukets område,
7. lag om ändring i lagen (1968:430) om mervärdeskatt,
8. lag om ändring i kupongskattelagen (1970:624),
9. lag om ändring i lagen (1974:226) om prisreglering på fiskets område,
10. lag om ändring i utsädeslagen (1976:298),
11. lag om ändring i lagen (1982:1006) om avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragsersättningar,
12. lag om ändring i lagen (1984:000) om punktskatter och prisregleringsavgifter.

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Allmänna synpunkter

I lagrådsremissen föreslås att preskriptionsreglerna för skattebrotten ändras i tre avseenden. Förslagen innebär dels att preskriptionstiden för

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 8 mars 1984.

vissa brott förlängs från två till fem år, dels att delgivning av en underrättelse om brottsmisstanke skall förhindra preskription, dels att en domstol i individuella fall skall kunna förlänga preskriptionstiden om det inte gått att delge åtalet eller underrättelsen om brottsmisstanken på grund av att den misstänkte håller sig undan eller stadigvarande vistas utomlands.

Förslaget om en förlängning av preskriptionstiden för vissa brott till fem år godtas av lagrådet.

Vad gäller de två andra förslagen framhåller lagrådet att en särreglering inger betänkligheter av principiell natur och att en sådan också lätt leder till att systemet blir alltför komplicerat och svåröverskådligt. Beträffande förslaget om att en delgiven underrättelse om misstanke om skattebrott skall hindra preskription konstaterar lagrådet emellertid att en generell tillämpning av i huvudsak den ordningen tidigare förordats av bl.a. processlagberedningen och strafflagberedningen och att det remitterade förslaget synes undanröja flertalet av de olägenheter som beaktades vid besluten att inte genomföra de båda beredningarnas förslag. Mot den bakgrunden godtar lagrådet att förslaget läggs till grund för lagstiftning.

Däremot anser sig lagrådet inte kunna tillstyrka förslaget om att preskriptionstiden skall kunna förlängas i särskilda fall. Lagrådets betänkligheter gäller främst att förlängningsinstitutet inte förbehållits fall av avsiktligt undanhållande. Enligt lagrådets mening bör man lösa de särskilda problemen för skattebrotten genom att preskriptionstiderna för dem förlängs i erforderlig omfattning. Jag tar först upp detta förslag.

Jag vill då till att börja med erinra om att preskriptionstiden för vissa skattebrott tidigare har förlängts och att jag i detta lagstiftningsärende, bl.a. i syfte att få en enhetlig reglering, föreslagit en förlängning till fem år i fråga om ytterligare några skattebrott. Dessa förlängningar innebär en viss uppluckring av det samband mellan brottets svårhet och preskriptionstidens längd som är en viktig princip inom preskriptionsrätten. Jag diskuterade i remissprotokollet om man - på det sätt lagrådet nu har förordat - borde gå vidare på den inslagna vägen och genomföra ytterligare generella förlängningar av preskriptionstiden för skattebrott. Jag avvisade emellertid den lösningen, eftersom det enligt min mening inte var acceptabelt att helt ge upp sambandet mellan brottets svårhet och preskriptionstidens längd. Det har i lagrådets yttrande inte anförts några nya omständigheter som ändrar min inställning på denna punkt. Enligt min mening är det vidare mindre tilltalande att bristerna i nuvarande ordning i fall av undanhållande skall avhjälpas - inte på ett sätt som tar sikte på dessa - utan på ett sätt som skulle omfatta alla misstänkta oavsett omständigheterna i det enskilda fallet. Bl.a. dessa förhållanden talar enligt min mening med styrka för att, såsom jag också har föreslagit i remissprotokollet, preskriptionstiden skall kunna förlängas endast i speciella fall.

Lagrrådet har invändningar mot den utformning som förlängningsinstitutet har getts i främst tre avseenden, nämligen dels att regleringen skulle

omfatta en betydligt vidare krets av personer än som egentligen är i blickpunkten i detta sammanhang, dels att den skulle komma att omfatta åtskilliga brott med ett straffvärde som är förhållandevis lågt vid en jämförelse med t.ex. vissa grova brottsbalksbrott, dels att den föreslagna besvärsrätten torde utgöra en direkt nackdel från rättssäkerhetssynpunkt, om den misstänkte inte får vetskap om beslutet om förlängning av preskriptionstiden före besvärstidens utgång.

Lagrådets huvudinvändning är således att regleringen träffar en för vid krets och att förlängningsinstitutet bör förbehållas fall där den misstänkte avsiktligt håller sig undan. Som jag har framhållit i lagrådsremissen är problemen kring de uteblivna lagföringarna mest påtagliga i fråga om sådana misstänkta som försöker hålla sig utanför rättssystemet genom att efter brottet lämna landet för att utomlands invänta utgången av preskriptionstiden. Lagrådet synes mena att endast denna grupp skall omfattas och att detta skall komma till uttryck genom att beslut om förlängning skall få meddelas endast om den misstänkte håller sig undan i avsikt att undgå lagföring för det aktuella brottet.

Det skulle således ankomma på åklagaren att bevisa att den misstänkte haft en sådan avsikt med sin frånvaro. Enligt min mening är en sådan lösning inte praktiskt genomförbar. Om man anordnar domstolsprövningen enligt det remitterade förslaget är det inte möjligt att uppfylla ett sådant beviskrav i de aktuella situationerna där det inte ens gått att delge den misstänkte en underrättelse om brottsmisstanke eller en stämningsansökan. Ett sådant beviskrav torde inte heller gå att uppfylla om man låter en domstolsprövning ske t.ex. i samband med brottmålsrättegången. Den misstänkte skulle nämligen så gott som alltid kunna åberopa ett annat syfte med utlandsvistelsen än att undgå lagföring. Ett krav på avsiktligt undanhållande skulle sålunda enligt min mening göra lagstiftningen i det närmaste omöjlig att tillämpa i praktiken. Men det är framför allt från principiell synpunkt som jag anser att lösningen i remissprotokollet är att föredra framför den som lagrådet har antytt. Som jag framhöll i remissprotokollet är en av grundtankarna bakom mitt förslag att samma förutsättningar bör gälla för alla misstänkta oberoende av åtkomligheten för svenska myndigheter. En misstänkt som på grund av en stadigvarande utlandsvistelse är oåtkomlig för delgivningar bör således inte komma i ett bättre läge än den som finns inom landet. Det kan också nämnas att liknande lösningar har valts i snarlika lagstiftningssammanhang, t.ex. beträffande preskription av skattefordringar och beträffande den i 24 kap. 2 § RB föreskrivna häktningsgrunden att en misstänkt får häktas oberoende av brottets beskaffenhet om han saknar hemvist inom riket och det skäligen kan befaras att han genom att bege sig från riket undandrar sig lagföring eller straff. Regleringen bör således i enlighet med det remitterade förslaget omfatta misstänkta beträffande vilka det har kunnat konstateras antingen sådana betydande delgivningssvårigheter som svarar mot förutsättningarna för kungörelse-delgivning eller stadigvarande utlandsvistelse.

Vad jag nu sagt innebär emellertid inte att jag helt ställer mig avvisande till lagrådets uppfattning att den grupp av misstänkta som kan träffas av beslut om preskriptionstidsförlängning bör begränsas. Enligt det remitterade förslaget är förlängningsinstitutet tillämpligt på dels alla brott enligt SkBl., dels övriga skattebrott om fängelse finns i straffskalan. Mot bakgrund av lagrådets synpunkter och med hänsyn till att behovet av att få till stånd lagföring är störst i fråga om den allvarliga brottsligheten finns det enligt min mening skäl att göra en begränsning av tillämpningsområdet. Detta bör ske genom att bestämmelserna görs tillämpliga endast beträffande personer som misstänks för att ha uppsåtligen begått brott och således genomfört sitt handlande i vetskap om att det strider mot vad ifrågavarande skatte- eller avgiftsförfattningar anger. För att ytterligare skärpa villkoren för tillämpning av förlängningsinstitutet bör man, såsom lagrådet har efterlyst, även i övrigt undanta de mindre allvarliga skattebrotten. Jag föreslår att endast uppsåtsbrotten skattebedrägeri, grovt skattebedrägeri och försök till sådana brott och dessutom brott enligt 31 § första stycket KupL inbegrips. Detta innebär således att bara sådana som uppsåtligen begått brott av nyss angivet slag skall kunna träffas av beslut om förlängning av preskriptionstiden.

Lagrådet har som jag tidigare nämnt också betänkligheter vad gäller besvärsrätten. Jag avser att ta upp frågan om besvär i samband med att jag behandlar lagrådets synpunkter på de olika paragraferna. Men jag vill redan i detta sammanhang anföra följande. Lagrådet för fram ett eget förslag enligt vilket den misstänkte ges en oinskränkt möjlighet att få beslutet om förlängning omprövat. Jag föreslår en lösning av samma principiella innebörd, en lösning som alltså medför att grunden för lagrådets betänkligheter beträffande besvärsrätten faller bort.

Det bör också nämnas att lagrådet pekar på en alternativ metod att komma till rätta med problemet med undanhållanden. Det finns måhända, menar lagrådet, anledning att ytterligare överväga om inte den rättsliga konsekvensen av ett undanhållande borde vara att kravet på personlig delgivning av stämningen efterges. Beslutet härom i det enskilda fallet skulle sedan få prövas antingen i särskild besvärssordning eller i brottmålsprocessen. Metoden att slopa kravet på personlig delgivning avvisade jag i remissprotokollet. Skälen för det var att man redan från början och i den misstänktes intresse bör minimera risken för att de brottsutredande organen gör en felbedömning av den misstänktes situation. En tidig prövning av de föreskrivna förutsättningarna för förlängning gjord av en allmän domstol måste anses vara lämpligast. Jag är därför inte beredd att förorda någon annan ordning.

Förslaget till lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69)

14 §

Jag biträder med några mindre jämkningar lagrådets förslag till ändrad lydelse av det nya andra stycket.

14 a §

Den begränsning som jag föreslagit i fråga om tillämpningsområdet för förlängningsinstitutet föranleder ändringar i första stycket av paragrafen. Jag föreslår i enlighet härmed att stycket ges en utformning varav framgår att beslut om förlängning av preskriptionstiden i fråga om brotten enligt SkBL endast får förekomma beträffande skattebedrägeri (2 §), grovt skattebedrägeri (4 §) och försök till sådana brott (6 §).

14 b §

Jag föreslår att första stycket av paragrafen ges den lydelse som lagrådet har förordat.

Enligt lagrådet kan själva ansökningen om förlängning inte få någon särskild rättsverkan beträffande åtalpreskription, varför lagrådet har förordat att andra stycket i paragrafen utgår såsom obehövligt. Reglerna om åtalpreskription i 35 kap. 1 § BrB och 14 § SkBL är emellertid inte bara föreskrifter som anger vad domstolen måste beakta i brottmålet. De utgör också, om än indirekt, förhållningsregler för polis och åklagare, eftersom dessa inte kan anses ha någon rätt att t.ex. gripa eller anhålla den som misstänks ha förövat ett brott som är preskriberat. Sådana tvångsmedel bör få användas också under tiden före domstolens beslut i preskriptionsfrågan och måste i vissa fall grundas på själva ansökningen om förlängning. Att ansökningen sålunda kan få särskilda rättsföljder bör enligt min mening komma till uttryck i lagtexten. Jag kan alltså inte ansluta mig till lagrådets förslag.

14 c §

Lagrådet har under denna paragraf tagit upp frågan om besvärsrätt. Mot bakgrund bl.a. av att förlängningsbeslut ofta – bortsett från den situationen att den misstänkte stadigvarande bor på känd adress utomlands – torde vinna laga kraft utan att den misstänkte känner till beslutet synes det lagrådet inte godtagbart att domstolen inte skall kunna beakta den fylligare utredning som går att få fram när den misstänkte har möjlighet att belysa saken från sina utgångspunkter. Lagrådet har därför förordat en konstruktion som innebär att domstolen tillåts att i brottmålet ompröva förlängningsbeslutet på den misstänktes begäran.

Mitt förslag angående besvärsrätten vilar främst på grunden att den misstänkte skall kunna få förlängningsbeslutet överprövat i nära anslutning till beslutstillfället. Förslaget medför dock att det kommer att uppstå fall då besvärsmöjligheten inte kan utnyttjas, eftersom besvärstiden kan börja löpa utan att den misstänkte personligen fått del av beslutet. Sådana konsekvenser undviker man med lagrådets förslag. Detta har emellertid den nackdelen att förlängningsbeslutet kan komma att prövas i högre instans först efter det att tingsrätten har slutfört brottmålsprocessen. Dessförinnan – då åklagaren fullföljer förundersökningen och tingsrätten hand-

lägger brottmålet – kommer det alltså inte att finnas något definitivt avgörande av preskriptionsfrågan. Såväl processekonomiska skäl som den misstänktes intresse av att kunna få frågan överprövad på ett tidigt stadium talar därför för det remitterade förslaget. Om detta kompletteras med en ovillkorlig regel om att besvärstiden skall räknas från den dag då klaganden personligen delgavs beslutet vinner man samtidigt de fördelar från rättssäkerhetssynpunkt som lagrådets förslag innebär. Jag föreslår därför att 14 c § andra stycket ges följande lydelse. "Beslut varigenom en domstol lämnat en ansökan enligt 14 a § utan bifall får inte överklagas. Beslut av tingsrätt att medge förlängning enligt 14 a § får överklagas genom besvär. Besvärslagan skall ha kommit in inom två veckor från den dag då den misstänkte, på sätt som gäller för delgivning av stämning i brottmål, delgavs beslutet."

Övriga lagförslag

Lagrådet har lämnat förslagen utan erinran.

Som en följd av att jag föreslagit att beslut om förlängning av preskriptionstiden skall få meddelas bara i fråga om ett enda brott utanför SkBL: s räckvidd, nämligen brott enligt 31 § första stycket KupL, bör ändringar göras i alla de av lagrådet granskade lagförslagen som innehåller särskilda ansvarsbestämmelser. Vidare bör smärre redaktionella justeringar göras i TL, ML och LPP.

I lagrådsremissen har föreslagits att den nya lagstiftningen skall träda i kraft den 1 juli 1984. Dagen för ikraftträdandet bör ändras till den 1 januari 1985.

Det måste nu också beaktas att AVGL fr.o.m. den 1 januari 1985 ersätts med en ny lag, lagen (1984: 668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare. De ändringar som jag föreslagit i fråga om arbetsgivaravgifter bör i stället tas in i den nya lagen, närmare bestämt i dess 20 §. I samråd med chefen för socialdepartementet har därför upprättats ett förslag till lag om ändring i lagen (1984: 668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare.

2 Anmälningar om brott

Jag vill i detta sammanhang också ta upp en fråga om skattemyndigheternas skyldighet att anmäla misstanke om skattebrott.

En generell föreskrift om förvaltningsmyndigheters skyldighet att anmäla brottsmisstanke har införts i 17 § SkBL i fråga om brott enligt den lagen och gäller fr.o.m. den 1 juli 1983 (prop. 1982/83: 1340, JuU 36, rskr 378, SFS 1983: 460). En skattemyndighet skall sålunda göra anmälan till åklagaren så snart det finns anledning att anta att ett skattebrott har begåtts. Anmälan behöver dock inte göras om det kan antas att brottet inte kommer att medföra påföljd enligt SkBL eller om anmälan av annat skäl inte behövs.

Det har ifrågasatts om inte denna anmälningsskyldighet lägger hinder i vägen för bl.a. de centraliserade anmälningsrutiner som används när det framkommer brottsmisstanke vid granskningen av självdeklarationer och som finns beskrivna i 43 § taxeringskungörelsen (1957: 513). Enligt dessa bestämmelser ligger nämligen det formella ansvaret för brottsanmälningarna inte hos den myndighet, taxeringsnämnden eller den lokala skattemyndigheten, som normalt först har anledning att misstänka att ett skattebrott har begåtts utan hos skattechefen. För att han skall kunna fullgöra sin skyldighet har dock de andra myndigheterna att lämna de upplysningar som behövs. Den här ordningen, som bl.a. tillgodoser intresset av enhetlig praxis i taxeringsarbetet, bör enligt min mening få tillämpas också i fortsättningen. För att säkerställa att så kan ske bör därför en justering göras i 17 § SkBL. Jag föreslår sålunda att den generella bestämmelsen i paragrafen inte skall tillämpas om det i annan författning finns föreskrifter om skyldighet att anmäla misstanke om skattebrott. Jag vill påpeka att jag avser föreslå att bestämmelserna om anmälningsskyldighet i specialförfattningarna, bl.a. taxeringskungörelsen och uppbördskungörelsen (1967: 626), anpassas till mitt förslag om ändring av 17 § SkBL.

På grund av förslagets enkla beskaffenhet anser jag att lagrådets hörande inte är påkallat.

3 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta förslagen till

1. lag om ändring i skattebrottslagen (1971: 69),
2. lag om ändring i taxeringslagen (1956: 623),
3. lag om ändring i uppbördslagen (1953: 272),
4. lag om ändring i lagen (1958: 295) om sjömansskatt,
5. lag om ändring i lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område,
6. lag om ändring i lagen (1968: 430) om mervärdeskatt,
7. lag om ändring i kupongskattelagen (1970: 624),
8. lag om ändring i lagen (1974: 226) om prisreglering på fiskets område,
9. lag om ändring i utsädeslagen (1976: 298),
10. lag om ändring i lagen (1982: 1006) om avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragsersättningar,
11. lag om ändring i lagen (1984: 151) om punktskatter och prisregleringsavgifter,
12. lag om ändring i lagen (1984: 668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden lagt fram.

Innehållsförteckning

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	3
1 Förslag till lag om ändring i skattebrottslagen (1971: 69)	3
2 Förslag till lag om ändring i taxeringslagen (1956: 623)	6
3 Förslag till lag om ändring i uppbördslagen (1953: 272)	8
4 Förslag till lag om ändring i lagen (1958: 295) om sjömansskatt ..	9
5 Förslag till lag om ändring i lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område	10
6 Förslag till lag om ändring i lagen (1968: 430) om mervärdeskatt ..	11
7 Förslag till lag om ändring i kupong skattelagen (1970: 624)	13
8 Förslag till lag om ändring i lagen (1974: 226) om prisreglering på fiskets område	14
9 Förslag till lag om ändring utsädeslagen (1976: 298)	15
10 Förslag till lag om ändring i lagen (1982: 1006) om avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragssättningar	16
11 Förslag till lag om ändring i lagen (1984: 151) om punktskatter och prisreglerings avgifter	17
12 Förslag till lag om ändring i lagen (1984: 668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare	19
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde 1984-03-08	21
1 Inledning	21
2 Allmän motivering	22
2.1 Allmänna utgångspunkter för en reform	22
2.1.1 Inledande synpunkter	22
2.1.2 Gällande ordning	23
2.1.3 Tidigare behandling av reglerna om åtalspreskription ..	24
2.1.4 Inriktningen av lagstiftningsåt gärderna	26
2.2 Preskriptionstiderna	28
2.3 Underrättelse om brottsmisstanke som preskriptionshinder ..	29
2.3.1 Allmänt	29
2.3.2 Villkoren för preskriptionshinder	30
2.3.3 Tillämpningsområdet	31
2.4 Förlängning av preskriptionstiden	33
2.4.1 Allmänt	33
2.4.2 Villkoren för förlängning	35
2.4.3 Förlängningstid m.m.	36
2.5 Följdändringar beträffande eftertaxering m.m.	38
2.5.1 Bakgrund	38
2.5.2 Eftertaxeringsfristen vid brott	41
2.6 Övriga frågor	44
2.7 Ikraftträdande	44
3 Upprättade lagförslag	46
4 Specialmotivering	46
4.1 Förslaget till lag om ändring i skattebrottslagen (1971: 69) ...	46
4.2 Förslaget till lag om ändring i taxeringslagen (1956: 623)	50
4.3 Övriga lagförslag	51

5	Hemställan	51
6	Beslut	51
Bilaga 1	Kommitténs sammanfattning av sitt förslag	52
Bilaga 2	Kommitténs författningsförslag	54
Bilaga 3	Sammanställning av remissyttrandena	71
Bilaga 4	De remitterade förslagen	93
Utdrag av lagrådets protokoll 1984-04-02		111
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde 1984-10-18		118
1	Anmälan av lagrådsyttrande	118
2	Anmälningar om brott	123
3	Hemställan	124
4	Beslut	125

